مۇھەممەد يۈسۈپ

ھەج ۋە ئۆمرە قوللانمىسى

ئىسلامي ئەسەرلەر نەشرىياتى

دليل الحج والعمرة

الطبعة الرابعة

تأليف

محمد يوسف محمد تورسون

ھەج ۋە ئۆمرە قوللانمىسى

تۆتىنچى نەشرى

ئاپتورى

مۇھەممەد يۈسۈپ مۇھەممەد تۇرسۇن

بِسْمِ اللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

بارلىق ماختاشلار ۋە ئەڭ ئېسىل مەدھىيىلەر بىزلەرنى ئىسلام نۇرىغا ئېرىشتۈرۈش ئارقىلىق بىزگە نېمىتىنى تاماملىغان، ھەج ئىبادىتىنى ئىسلام دىنىنىڭ ئاساسلىق ئىبادەتلىرىدىن قىلىپ بېكىتىپ بەيتۇللاھنى تاۋاپ قىلىشنى ھەجنىڭ ئاساسلىق پەرزلىرىدىن قىلىپ بەلگىلىگەن ۋە پەيغەمبەرلەرنىڭ پېشىۋاسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا «كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا (ئۇلارنى) ھەجگە چاقىرىپ نىدا قىلغىن، ئۇلار پىيادە ۋە ئورۇق تۆگىلەرگە مىنىپ كېلىدۇ، ئورۇق تۆگىلەر يىراق يوللارنى بېسىپ كېلىدۇ» دەپ بۇيرۇپ، خالىغان بەندىلىرىنى شۇ چاقىرىققا ئەگىشىپ ھەج پەرزىنى ئادا قىلىشقا مۇيەسسەر قىلغۇچى جانابى ئاللاھ تائالاغا خاستۇر. دۇرۇد، دۇئا ۋە سالاملىرىمىز توغرا دىنىنىڭ يېتەكچىسى، ھەقىقەتنىڭ جاكارچىسى، ئىنسانىيەتنىڭ ئىپتىخارلىق ئۆلگىسى ۋە ئاللاھ تائالانىڭ بۇيرىغانلىرىنى، مەنئى قىلغانلىرىنى ئىنسانىيەتكە تولۇق يەتكۈزۈش ئارقىلىق پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىنى شەرەپ بىلەن ئادا قىلغان، ھەج توغرۇلۇق: «ئى خالايىق! ئاللاھ سىلەرگە ھەج قىلىشنى پەرز قىلدى، ھەج قىلىڭلار» دەپ بۇيرىغان، بۇيرۇپلا قالماستىن ھەج پائالىيەتلىرىنى ئەمەلى رەۋىشتە ئورۇنلاپ كۆرسىتىپ بەرگەن ۋە: «مەندىن ھەج قائىدىلىرىنى ئۆگىنىۋېلىڭلار» دەپ تەلىم بەرگەن ھەزرىتى

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا بولسۇن. تا قىيامەتكىچە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يولىغا ئەگەشكەن مۆمىنلەردىن ئاللاھ تائالا رازى بولغاي.

مەلۇمكى، ئىسلام دىنىدا ئىبادەتلەرنىڭ دۇرۇس ئادا تېپىپ ئاللاھ تائالانىڭ دەرگاھىدا قوبۇل قىلىنىشى ئۈچۈن ئىككى چوڭ شەرت بولۇپ، ئۇلارنىڭ بىرىنچىسى، ئىبادەتلەرنى ئاللاھ تائالانىڭ رازىلىقىنى كۆزلىگەن ھالدا خالىس نىيەت بىلەن قىلىش، ئىككىنچىسى، ھەر قانداق بىر ئىبادەتنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يولىغا ئۇيغۇن شەكىلدە ئورۇنداشتۇر. بۇ ئىككى شەرتنىڭ بىرەرسى تولۇق بولمىغان ئىبادەت بىكاردۇر.

ئىسلام دىنىدا بۇيرۇلغان ئىبادەتلەرنى ئادا قىلىشنىڭ سىستېمىلىرىنى ۋە قائىدە – تەرتىپلىرىنى ئۆگىنىش ئايرىم بىر پەرزدۇر. ھەج ئىبادىتىمۇ ئىسلام دىنىدىكى بەش چوڭ ئىبادەتنىڭ بىرى ۋە ئاللاھ تائالانى رازى قىلىش، ئۇنىڭ كەڭ مەغپىرىتىگە ھەم مۇكاپاتىغا ئېرىشىشنىڭ ئەڭ كاپالەتلىك يولىدۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام « قوبۇل بولغان ھەج جىھادتىن ئەۋزەلدۇر» دەپ كۆرسەتكەن. قىلغان ھەجنىڭ ئاللاھ تائالانىڭ دەرگاھىدا قوبۇل قىلىنىشى ئۈچۈن ئالدى بىلەن ھەج قائىدىلىرىنى پۇختا ئۆگىنىش، ئاندىن ئۇنى شۇ ئۆگەنگەن بويىچە ئادا قىلىش شەرتتۇر.

«ھەج پەرزىنى ئادا قىلىمەن» دەپ بىر ئۆمۈر ئارزۇ تىلەك بىلەن يۈرۈپ، تاپقان – تەرگىنىنى بۇ يولغا ئاتىغانىنىڭ سىرتىدا، پاسپورت ئالىمەن دەپ نەچچە يىل يۈگۈرۈش ئارقىسىدا مىڭبىر مۇشەققەتتە بۇ مۇقەددەس جايلارغا كېلىشكە مۇيەسسەر بولغان ھاجىلىرىمىزنىڭ ھەج قىلىش قائىدىلىرىدىن پۈتۈنلەي خەۋەرسىز ھالدا، ”ھەرەمگە كەلدۇق، ھاجى بولدۇق“ دەپ يۈرۈشى، قايسى پائالىيەتنى قانداق رەۋىشتە ئادا قىلىۋاتقانلىقىنىمۇ بىلمەسلىكى ھەقىقەتەن ئېچىنىشلىقتۇر. ھەرەمگە كەلگەنلىك ھاجى بولۇش ئۈچۈن يېتەرلىك ئەمەس. ئاللاھ تائالانىڭ نەزەرىدە «ھاجى» بولۇش ئۈچۈن ھەجنىڭ قائىدە – تەرتىبلىرىنى ياخشى ئۆگىنىپ، ئۇنى جان – دىل بىلەن ئورۇنداش لازىم.

مەن بەزى ئۇيغۇرچە ھەج قوللانمىلىرىنى كۆردۈم. ئۇلارنىڭ بەزىسى ئىنتايىن چوڭ ھەجىملىك كىتاب بولغانلىقتىن، ھاجىلار ئۇنى كۆتۈرۈپ بولالمىغانلىقىنىڭ ئۈستىگە، تەلىماتلار ئىنتايىن كۆپ بولغاچقا، كىتابنىڭ ئاخىرىنى ئوقۇپ بولغىچە بېشىنى ئۇنتۇپ قالىدىكەن، كېرەك بولغان مەسىلىلەرنى ئىخچام ھالدا چۈشەنەلمەيدىكەن. بەزىسى ئىنتايىن قىسقا بولغانلىقتىن، ھەج ۋە ئۆمرە قائىدىلىرىنى ئۆگەنگۈچىلەرنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرالمايدىكەن. شۇڭا مەن ئۇيغۇر ھاجىلىرىمىز ئۈچۈن

چۈشىنىشلىك، ئاسان ھەم مۇناسىپ شەكىلدە بىر ھەج ۋە ئۆمرە قوللانمىسى يېزىپ چىقىش نىيىتىگە كېلىپ، ئاللاھ تائالانىڭ ياردىمى بىلەن بۇ ئىشنى تاماملىدىم.

بۇ كىتاب 2005-يىلى ئىستانبۇلدا، 2007-يىلى سەئۇدى ئەرەبىستان پايتەختى رىياد شەھرىدە، 2011-يىلى مەككە مۇكەررەمە شەھرىدە نەشر قىلىنغان نۇسخىلىرىغا ئاساسەن نەشرگە تەييارلاندى.

بۇ كىتابنى تولۇق سەۋەنلىكلەردىن خالى دېگىلى بولمايدۇ. ئوقۇرمەنلەرنىڭ كۆرسىتىپ بېرىشىنى سورايمەن.

_ مۇھەممەد يۈسۈپ

ھىجرىيە 1434-يىلى 11-ئاينىڭ 4-كۈنى.

مىلادىيە 2013-يىلى 9-ئاينىڭ 10-كۈنى.

مۇندەرىجە

ھەج پەرزى.. 1

ھەج ۋە ئۆمرە قىلىشنىڭ پەزىلىتى.. 2
ھەج كىملەرگە پەرز بولىدۇ؟.. 3
ھەج قاچان پەرز بولىدۇ؟.. 5
ھەج قىلىش ۋاقتى.. 6
ھەج ياكى ئۆمرە سەپىرىگە ئاتلىنىشتىن بۇرۇن قىلىشقا تېگىشلىك
مۇھىم ئىشلار.. 7

ئىھرام باغلاش ئورۇنلىرى (مىقات)............................ 12

زۇلھۇلەيفە.. 12
زۇلھۇلەيفە:.. 12
جۇھفە.. 12
قەرنۇل مەنازىل.. 13
يەلەملەم... 13
زاتى ئىرق.. 13
مىقات ھەققىدە مەسىلىلەر... 14
ئىھرام باغلاش ئۇسۇلى... 16

ھەجنىڭ تۈرلىرى.. 18

1 . ھەج ئىفراد (يەككە ھەج) 18
2 . ھەج تەمەتتۇئ (بەھرىمەن ھەج) 18
3. ھەج قىران(ئۇلانما ھەج) 19
ھەجنىڭ پەرزلىرى 19
ھەجنىڭ ۋاجىبلىرى 21
ھەجنىڭ سۈننەتلىرى 22

ئۆمرەنىڭ بايانى 26

ئۆمرەنىڭ پەرزلىرى 26
ئۆمرەنىڭ ۋاجىبلىرى 26
ھەج بىلەن ئۆمرە پائالىيەتلىرىنىڭ پەرقى 27

ئىھرام ئىچىدە چەكلەنگەن ئىشلار 29

جازا مىقدارى 32
ۋاجىبنى تەرك ئەتكەننىڭ جازاسى 33
ئىھرامدىن چىقماي تۈرۈپ جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزگەننىڭ
جازاسى 33
قۇرۇقلۇق ھايۋانلىرىدىن بىرەر جانلىقنى ئۆلتۈرگەننىڭ جازاسى34
ئىھرام ئىچىدە رۇخسەت قىلىنغان ئىشلار 35

ئۆمرە قىلىش ئۇسۇلى 37

ھەج قىلىش ئۇسۇلى 42

قۇربانلىق قىلىدىغانلار 45
قۇربانلىق قىلىش ۋاقتى.. 45
قۇربانلىق قىلىش ئورنى 45
قۇربانلىق قىلىدىغان ماللار 45
قۇربانلىق ماللارنىڭ ياش ۋە سۈپەت ئۆلچىمى.................. 46

ئاياللارغا خاس ئەھكاملار.. 49

ئەرەفات كۈنىنىڭ ئىسلام نەزىرىدىكى ئورنى 51

بەزى مۇھىم مەسىلىلەرنىڭ بايانى.............................. 59

مەككىگە كەلگۈچىلەردە كۆرۈلىدىغان خاتالىقلار............. 61

ھەج پائالىيىتى جەريانىدا سادىر بولىدىغان بەزى خاتالىقلار69

ئىھرامدا كۆرىلىدىغان خاتالىقلار 69
كەبىنى تاۋاپ قىلىشتا كۆرىلىدىغان خاتالىقلار................... 71
سەئى قىلىشتا كۆرىلىدىغان خاتالىقلار 73
ئەرەفاتتا كۆرىلىدىغان خاتالىقلار.................................... 74
مۇزدەلىفەدە كۆرىلىدىغان خاتالىقلار 76
شەيتانغا تاش ئېتىشتىكى خاتالىقلار 76
مىنادا كۆرىلىدىغان خاتالىقلار 79
ھەرەمدىن چىقىشتىكى خاتالىق.. 80

مەدىنە زىيارىتىنىڭ ئەدەپلىرى 81

ھەج جەريانىدا ئوقۇلىدىغان دۇئالار 87

كەبىنى تاۋاپ قىلىشتا ئوقۇلىدىغان دۇئا 88
ئەرەفاتتا ئوقۇلىدىغان دۇئا 90

قۇرئان كەرىمدىن تاللانغان دۇئالار 93

ھەدىسلەردىن تاللانغان دۇئالار 104

مەسجىد ھەرەم ھەققىدە مەلۇمات 116

مەسجىدى ھەرەم 116
مەسجىدى ھەرەمنىڭ ھازىرقى كۆلىمى 116
مەسجىدى ھەرەمنىڭ بىنا قىلىنىشى 117
ئىسلامدىن كېيىنكى مەسجىد ھەرەم 118
ھەرەمنىڭ چېگرىسى 119
ھەرەمنىڭ خۇسۇسىيەتلىرى 120
كەبە ۋە ئۇنىڭ تارىخى 121
كەبىنىڭ رېمونت قىلىنىش جەريانى 123
ھەجەرۇل ئەسۋەد قىسسىسى 124
ھۇجرە قىسسىسى 125
كەبىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى رېمونتى 126
كەبىنىڭ ئىشىكى 127
مۇلتەزەم 127
ھۇجرە 128

ھەتىم 129
كەبىنىڭ يوپۇغى 129
كەبىنىڭ يوپۇغىنىڭ خىراجىتى.................................. 131
كەبىگە يوپۇغ توقۇش فابرىكىسى 131
كەبىنىڭ يوپۇغىنىڭ رەڭگى...................................... 132
كەبىنىڭ ھازىرقى يوپۇقى 133
مەقامۇ ئىبراھىم 133
مەقامۇ ئىبراھىمدىكى گۈمبەز 134
زەمزەم سۈيى 136
زەمزەم قۇدۇقىنىڭ ئېچىلىشى..................................... 136
زەمزەم قۇدۇقىنىڭ ئورنى 137
زەمزەم سۈيىنىڭ خاسىيىتى....................................... 138
زەمزەم سۈيىنىڭ خۇسۇسىيەتلىرى 138
زەمزەم سۈيىنىڭ مۆجىزىسى 139
تەتقىقاتچىلارنى ھەيران قالدۇرغان مۆجىزە 141
زەمزەم سۈيى ئىچىشنىڭ پايدىسى................................ 142

قىبلە ۋە ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك ئەھكاملار 144

نامازدا قىبلىگە يۈزلىنىشنىڭ سىرى............................ 146
ھەجەرۇلئەسۋەد 147
ھەجەرۇل ئەسۋەدنى سۆيۈش ئۇنىڭغا چوقۇنغانلىق ئەمەس 149
ھەجەرۇلئەسۋەدنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن ۋەقەلەر 150

ھەجەرۇل ئەسۋەدنىڭ كۆمۈش بىلەن قاپلىنىشى 151
رۇكنى يەمانى 151

مەدىنە مۇنەۋۋەرە شەھىرى ھەققىدە مەلۇمات 153

مەدىنە مۇنەۋۋەرە شەھىرى 153
مەسجىد نەبەۋى 154
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنبىرى 155
رەۋزە شەرىپ 156
سۇففە 156
ھۇجرە شەرىپ 157
ھازىرقى مەسجىد نەبەۋى 158
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قەبرىسى 161
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قەبرىسىگە قىلىنىغا سۇيىقەستلەر162

الأدعية المختارة من القرآن الكريم 166

الأدعية المختارة من الأحاديث 171

پايدىلىنىلغان ماتېرىياللار 179

ھەج پەرزى

ھەج ئىبادىتى خۇددى ناماز، روزا، زاكاتقا ئوخشاش بۇرۇنقى ساماۋى دىنلاردىمۇ بۇيرۇلۇپ كەلگەن قەدىمىي ئىبادەتتۇر. ھەج پائالىيەتلىرى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدىن باشلاپ ھازىرقى تەرتىپى بويىچە داۋام قىلغان بولسىمۇ، زامانلارنىڭ ئۆتىشى بىلەن ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دىنىغا خۇراپات ۋە بۇتپەرەسلىك ئادەتلىرى ئارىلىشىپ بۇزۇلۇشى تۈپەيلى بۇددىست ئەرەبلەر ھەج پائالىيەتلىرىنىڭ شەكلىنىمۇ ئۆزگەرتىۋەتكەن. ھەتتا كەبىنىڭ ئىچىگە ھەر قەبىلە ئۆزلىرىنىڭ بۇتلىرىنى تىزىۋالغان. ئىسلام دىنى دۇنياغا كېلىپ، ھىجرىيىنىڭ 8- يىلى (مىلادىيە 630 - يىلى) مەككە پەتھى قىلىنىپ مۇسۇلمانلارنىڭ قولىغا ئۆتكەندىن كېيىن، كەبىنىڭ ئىچىدىكى بۇتلار چېقىپ تاشلىنىپ كەبە تازىلىنىدۇ. شۇنىڭدىن بىر يىل كېيىن، ھىجرىيىنىڭ 9- يىلى ھەج ئىسلام دىنىنىڭ 5-پەرزى بولۇپ بەلگىلىنىدۇ ۋە ھەج پائالىيەتلىرىنىڭ قائىدە – تەرتىبلىرى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دىنى بولغان ھەنىفى (ھەق) دىنىدىكى ئەسلى شەكلىگە قايتۇرۇلىدۇ. شۇندىن بېرى ھەج پائالىيەتلىرى شۇ بويىچە داۋام قىلىپ كەلمەكتە.

ئـاللاھ تائـالا ئۆمـۈر ئىچىـدە بىـر قېتىم ھەج پەرزىنـى ئـادا قىلىشـنى ئىقتىسـادى يېتەرلىـك بولـۇپ، ھەج سـەپىرىگە قـادىر بولالىغان مۇسۇلمان كىشىلەرگە پەرز قىلىپ بەلگىلىدى. ئاللاھ تائـالا مۇنـداق دەيـدۇ:﴿ قـادىر بولالىغـان كىشـىلەرنىڭ ئـاللاھ ئۈچـۈن كەبىنـى زىيـارەت قىلىشـى ئۇلارغـا پەرز قىلىنـدى﴾. پەيغەمــبەر ئەلەيھىســـسالام ئىســـلام دىنىنىـــڭ ئاساســـلىق ئىبادەتلىرىنى بايان قىلىپ مۇنداق دېگەن: «ئىسلام دىنى بەش ئاساسىنىڭ ئۈستىگە قۇرۇلغـان، ئـۇلار: ئـاللاھ تائـالادىن باشـقا ھەقىقىـي ئىـلاھ يوقلۇقىغـا، مۇھەممەد ئەلەيھىسسـالامنىڭ ئـاللاھ تائالانىـڭ ھەق پەيغەمبىـرى ئىكەنلىكىـگە گۇۋاھلىـق بېـرىش، نامـاز ئوقـۇش، روزا تۇتـۇش، زاكـات بېـرىش ۋە بەيتـۇللاھنى ھەج قىلىـش»([1]). بـۇ ھەدىسـتىن مەلـۇمكى، قـادىر بولالىغـان كىشىلەرنىڭ ئۆمرى ئىچىدە بىر قېتىم ھەج قىلىشى پەرزدۇر.

ھەج ۋە ئۆمرە قىلىشنىڭ پەزىلىتى

ھەج بىلـەن ئـۆمرە ئىبادەتلەرنىـڭ ئەڭ ئەۋزىلىـدۇر. چـۈنكى ھەج ياكى ئـۆمرە قىلغـان ئـادەم ئىقتىسـادىي ھەم جىسـمانىي ھەر ئىككى تەرەپتىن ئىبادەت قىلغان بولىدۇ. ئۇ پۇل – مال سەرپ

([1]) ئىمام بۇخارى رىۋايىتى

قىلىش، سەپەر ئۈستىدە رىيازەت چېكىش، جاپا ـ مۇشەققەت تارتىش قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسىدە ئىبادەتنىڭ ساۋابىنى تاپىدۇ.

ھەج بىلەن ئۆمرە گۇناھلارنىڭ، خاتالىقلارنىڭ مەغپىرەت قىلىنىشى، ئاللاھ تائالانىڭ يېقىنلىقىغا، رازىلىقىغا ۋە جەننەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن ئەڭ ياخشى پۇرسەت ھەم ئۇلۇغ ئىبادەتتۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر ھەدىسىدە: «كىمكى گۇناھ ئىشلىمەستىن ۋە يامان سۆز قىلماستىن ھەج قىلىدىكەن، ئۇ خۇددى ئانىسىدىن تۇغۇلغان كۈنىدىكىگە ئوخشاش بولۇپ قايتىدۇ». يەنە بىر ھەدىسىدە: «بىر ئۆمرەدىن يەنە بىر ئۆمرەگىچە بولغان ۋاقىت بۇ ئىككىسى ئارىسىدا ئىشلەنگەن گۇناھلارنىڭ مەغپىرەت قىلىنىشى ئۈچۈن يېتەرلىكتۇر. قوبۇل قىلىنغان ھەجنىڭ مۇكاپاتى جەننەتتۇر» دەپ كۆرسەتكەن.

ھەج كىملەرگە پەرز بولىدۇ؟

ھەج قىلىش مەجبۇرىيىتىنىڭ يۈكلىنىشى ۋە ھەج قىلىشقا لاياقەتلىك بولۇشنىڭ شەرتلىرى تۆۋەندىكىچە:

1. مۇسۇلمان بولۇش. مۇسۇلمان ئەمەسلەرگە باشقا ئىبادەتلەرمۇ پەرز بولمىغاندەك، ھەجمۇ پەرز ئەمەستۇر. چۈنكى مۇسۇلمان بولمىغانلار ئىسلام ئىبادەتلىرىنى

ئورۇنلاشقا لاياقەتلىك ئەمەس.

2. ئەقىل – ھۇشى جايىدا بولۇش. ساراڭلارغا، مەتولارغا ۋە ئەقلى – ھۇشى جايىدا بولمىغان ھەر قانداق كىشىگە ھەج قىلىش پەرز ئەمەستۇر.

3. بالىغ بولۇش. بالاغەتكە يەتمىگەن بالىلارغا ھەج قىلىش پەرز ئەمەس. ئوغۇللار 12 ياش بىلەن 15 ياش ئارىسىدا، قىزلار 9 ياش بىلەن 15 ياش ئارىسىدا بالاغەتكە يېتىدۇ.

4. ھەج قىلىشقا قادىر بولۇش. بىراۋنىڭ ھەج قىلىشقا قادىر بولۇپ، ئۇنىڭغا ھەجنىڭ پەرز بولۇپ بۇيرىلىشى ئۈچۈن ئۇنىڭ ھەج چىقىملىرىغا، ئۇ ھەجگە بېرىپ كەلگۈچە ئۆيىدە قالغان بالا – چاقىلىرىنىڭ يۈتۈن چىقىملىرىغا يەتكۈدەك ئىقتىسادقا ئىگە بولۇشى، تېنىنىڭ ساق بولىشى، ھەج يولىنىڭ خاتىرجەم ۋە ئوچۇق بولىشى، ئۆزى ھەم مال – مۈلكى زىيانغا ئۇچرىمايدىغان بولىشى ۋە قەرزدار بولماسلىقى شەرتتۇر!

يۇقىرىقى شەرتلەر ئەر - ئايال ھەر قانداق مۇسۇلمان كىشىگە قارىتىلغان ئومۇمىي شەرتلەردۇر. ئەمما ئايال كىشى ئۈچۈن يەنە بىر شەرت بولۇپ، ئۇ بولسىمۇ، ھەج سەپىرىگە ئاتلىنىپ تا ئۆيىگە قايتىپ كەلگەنگە قەدەر ئۇنىڭ يېنىدا

مەھرىمى(ئېرى ياكى ئاتىسى ياكى بىرەر ئەر قېرىندىشى ياكى نىكاھى باغلانمايدىغان يېقىن تۇغقانلىرىدىن بىرى)نىڭ بىرگە بولىشىدۇر. ھەجدە بىرگە ھەمراھ بولۇش ئۈچۈن يۇقىرىقى مەھرەملىرىدىن بىرەرسى بولمىغان ئايال كىشىگە ھەج پەرز ئەمەس. يات كىشىلەرنى يالغاندىن مەھرەم قىلىپ ھەجگە كېلىش جائىز ئەمەس.

ھەج ئۆمۈر ئىچىدە پەقەت بىر قېتىملا قىلىش بىلەن ئادا تاپىدىغان پەرزدۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن:«ھەج بىر قېتىملا قىلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن ئارتۇق قىلىنغىنى نەپلىدۇر».

ھەج قاچان پەرز بولىدۇ؟

ھەج قىلىش شەرتلىرىگە توشقان كىشىنىڭ ھەجنى كېچىكتۈرمەستىن، دەرھال ئادا قىلىشى پەرزدۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەج قىلىش شەرتىگە توشقان كىشىنىڭ پەرز ھەجنى كېچىكتۈرۈشىنىڭ جائىز ئەمەسلىكى ھەققىدە مۇنداق دېگەن: «ھەج پەرزىنى ئادا قىلىشقا ئالدىراڭلار. چۈنكى سىلەر بېشىڭلارغا كېلىدىغانلارنى بىلمەيسىلەر». ئەمما بىر قېتىم ھەج قىلىپ بولغان كىشى ئۈچۈن قايتا ھەج قىلىش پەرز ئەمەس، بەلكى نەپلە(ئىختىيارىي ئىبادەت)دۇر. قۇرئان

كەرىمدىكى:﴿قادىر بولالىغان كىشىلەرنىڭ ئاللاھ ئۈچۈن كەبىنى زىيارەت قىلىشى ئۇلارغا پەرز قىلىندى﴾دېگەن ئايەتنىڭ مەنىسىمۇ، ھەج قىلىش شەرتلىرىگە توشقان كىشىلەرنىڭ بۇ پەرزنى كېچىكتۈرمەستىن دەرھال ئورۇنلىشىنىڭ پەرز ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەيدۇ. چۈنكى ئىنسان بېشىغا كېلىدىغانلارنى ۋە ئەتە نېمىلەر بولىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ. شارائىت بىلەن ئىمكانىيەت ھەمىشە شۇنداق ھازىر بولۇپ تۇرماسلىقى مۇمكىن. شۇڭا ھەج پەرزىنى ئادا قىلىشقا ئىمكانىيىتى تولۇقلىنىپ، شەرتلىرى ھازىر بولغان ئادەمنىڭ بۇ پەرزنى شۇ يىلى ھامان ئادا قىلىشى زۆرۈردۇر.

ھەج قىلىش ۋاقتى

ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە: «ھەج ۋاقتى مەلۇم بىرقانچە ئايدۇر» دەپ كۆرسەتكەن. بۇ مەلۇم بىر قانچە ئاي — شەۋۋال، زۇلقەئدە ۋە زۇلھەججە ئېيىنىڭ 10 – كۈنىگىچە بولغان ۋاقىتلاردۇر. ئەمما ئۆمرە قىلىش ئۈچۈن مەلۇم ۋاقىت بەلگىلەنگەن ئەمەس، بەلكى ئۇنى يىلنىڭ قايسىبىر ئايلىرى ۋە كۈنلىرىدە قىلسا بولىدۇ.

ھەج ياكى ئۆمرە سەپىرىگە ئاتلىنىشتىن بۇرۇن قىلىشقا تېگىشلىك مۇھىم ئىشلار

ھەج ياكى ئۆمرە سەپىرىگە ئاتلانماقچى بولغان كىشى ئۈچۈن تۆۋەندىكىلەرنى ئورۇنلاش تەۋسىيە قىلىنىدۇ:

1. ھەج ياكى ئۆمرە قىلماقچى بولغان ئادەمنىڭ بۇ ئىبادەتلەر بىلەن پەقەت ئاللاھ تائالانىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىشنى مەقسەت ۋە غايە قىلىشى شەرتتۇر. بۇ دۇنيادا «ھاجى» دېگەن ئاتاقنى ئېلىش ياكى دۇنيالىق مەنپەئەت كۆرۈشنى نىيەت قىلىپ بۇ سەپەرگە ئاتلانغانلار ئۆزلىرى مەقسەت قىلغان غايىسىگە يېتىشتىن باشقا ھېچنەرسىگە ئېرىشەلمەيدۇ. ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دېگەن: ﴿(قىلغان ياخشى ئەمەللىرى بىلەن پەقەت) ھاياتىي دۇنيانى ۋە ئۇنىڭ زىبۇ زىننىتىنى (يەنى دۇنيانىڭ نېمەتلىرىنى) كۆزلەيدىغان كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنىڭ ئەجرىنى بۇ دۇنيادىلا تولۇق بېرىمىز، دۇنيادا ئۇلارنىڭ ئەجرىدىن ھېچ نەرسە كېمەيتىلمەيدۇ. بۇنداق كىشىلەرگە ئاخىرەتتە دوزاختىن باشقا نەرسە يوقتۇر، ئۇلارنىڭ قىلغان ئىشلىرى يوققا چىقىرىلىدۇ، قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرى ھېسابقا ئېلىنمايدۇ﴾.

2. بالا – چاقىلىرىغا شەرىئەت ئەھكاملىرىغا رىئايە قىلىش،

ئاللاھ تائالا بۇيرىغانلارنى تولۇق ئورۇنلاش ۋە توسقانلىرىنى تەرك ئېتىش ھەققىدە ۋەسىيەت قىلىش.

3. ئۆستىدە تۆلەشكە تېگىشلىك قەرزلەر بولسا تۆلەش، بالا – چاقىلىرى ۋە ئۇرۇق – تۇغقانلىرى بىلەن رازىلىشىش. باشقىلاردىن ئېلىشى بولسا بالا – چاقىلىرىغا يېزىپ ۋە گۇۋاھچىلارنى گۇۋاھ قىلىپ قالدۇرۇش، ۋەسىيەتلىرى بولسا قىلىۋېلىش.

4. ھەج ۋە ئۆمرە قىلىشنىڭ قائىدە – تەرتىبلىرىنى ياخشى ئۆگىنىش، ھەج قوللانمىسىدىن بىرنى پۈتۈن سەپىرى بويىچە ئۆزىگە ھەمراھ قىلىش. بىلمىگەنلىرىنى بىلگەنلەردىن سوراپ ئۆگىنىش.

5. پۈتۈن گۇناھلىرى ۋە خاتالىقلىرى ئۈچۈن تەۋبە قىلىش. ھەقىقىي تەۋبە ــــ گۇناھ ۋە يامان ئىشلاردىن قول ئۈزۈش ۋە ئۆتكەن گۇناھلىرىغا پۇشايمان قىلىش، شۇنداقلا گۇناھ ئىشلارنى قىلماسلىققا بەل باغلاشتۇر.

6. ھەرەمگە بېرىپ كەلگۈچىلىك بارلىق چىقىملار ئۈچۈن ھالال پۇل ئىشلىتىش. چۈنكى ھەج ۋە ئۆمرە سەپىرى باشتىن ئاخىر ئىبادەتتۇر. ئىبادەتكە ھالال مالدىن باشقىسى يارىمايدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن:«بىراۋ ھەج قىلىش

ئۇچۇن ھالال مالدىن خەرج قىلىپ يولغا چىقىپ ﴿لەببەيكەللاھۇممە لەببەيكە﴾ يەنى (ئى ئاللاھ! سېنىڭ ئەمرىڭنى ئورۇنلاشقا ھازىرمەن)نى باشلىغىنىدا، ئاسماندىن بىر پەرىشتە نىدا قىلىپ "خوش كەلدىڭىز، بەختلىك بولدىڭىز، بۇ سەپەر ئۈچۈن ئاتىغانلىرىڭىز ھالالدىن، چىقىم قىلغانلىرىڭىز ھالالدىن، سىزنىڭ قىلغان ھەججىڭىز قوبۇل بولىدۇ" دەيدۇ. بىراۋ ھارامدىن تاپقان مالدىن خەرج قىلىپ يولغا چىقىپ ﴿لەببەيكەللاھۇممە لەببەيكە﴾ يەنى (ئى ئاللاھ! سېنىڭ ئەمرىڭنى ئورۇنلاشقا ھازىرمەن)نى باشلىغىنىدا، ئاسماندىن بىر پەرىشتە نىدا قىلىپ "خوش كەلمىدىڭ، بەختلىك بولمىدىڭ، تاپقانلىرىڭ ھارامدىن، بۇ يولغا چىقىم قىلغانلىرىڭ ھارامدىن، سېنىڭ قىلغان ھەججىڭ قوبۇل ئەمەس"دەيدۇ».

7. ھەج ياكى ئۆمرە سەپىرىگە چىققان كىشىنىڭ كىشىلەرنىڭ قوللىرىدىكىسىگە كۆز تىكمەسلىكى، ئىپپەتلىك بولۇشى ۋە ئۆزىنىڭ ئابروينى ساقلىشى لازىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن:«كىمكى ئىپپەتلىك بولىدىكەن، ئاللاھ تائالا ئۇنىڭ ئىپپىتىنى ساقلايدۇ، كىمكى كىشىلەردىن نەرسە سوراشتىن بىھاجەت بولىدىكەن، ئاللاھ تائالا ئۇنى ئۆز پەزلى بىلەن بىھاجەت قىلىدۇ». پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە بىر ھەدىسىدە: «كىشىلەردىن نەرسە سوراشنى كەسىپ

قىلىنۋالغان ئادەم قىيامەت كۈنى يۈزىنىڭ گۆشى يوق ھالدا قوپىدۇ» دېگەن. ھەج ياكى ئۆمرىگە بارغۇچىلارنىڭ زاكات ۋە سەدىقە بېرىشى ھالال ئەمەس. چۈنكى بۇ سەپەرگە بېتەرلىك ئىقتىسادقا ئىگە بولغان ئادەملا كېلىشى كېرەك. يېتەرلىك ئىقتىسادى بولمىغان ئادەمگە ھەجمۇ پەرز ئەمەس، ئۆمرە قىلىش مەسئۇللۇقىمۇ يوق.

8. تازىلىققا، پاكىزلىققا زور ئەھمىيەت بېرىش. ئۆمۈر ئىچىدە بىرلا قېتىم نەسىپ بولىدىغان بۇ ئۇلۇغ سەپەرگە كىيىم – كېچەكلەرنىڭ ئەڭ ئېسىللىرىنى كىيىپ چىقىش، كىيىم كونا بولسىمۇ يۇيۇپ پاكىز قىلىپ كىيىش، خوشبۇي نەرسىلەرنى ئۆزىگە ۋە كىيىملىرىگە چېچىپ تۇرۇش. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر ھەدىسىدە: «ئاللاھ تائالا پاكتۇر، پاكلىقنى ياقتۇرىدۇ. ئۇ پاكىزدۇر، پاكىزلىقنى ياقتۇرىدۇ» دېگەن.

9. ھەج ياكى ئۆمرە سەپىرىدە ئۆلۈما، تەقۋادار، ئەخلاقلىق كىشىلەر بىلەن ھەمسەپەر بولۇش. پاسىق، ئەخلاقسىز كىشىلەردىن يىراق تۇرۇش.

10. يۈتۈن سەپىرى جەريانىدا، نامازلارنى ۋاقتىدا جامائەت بىلەن ئادا قىلىش، قۇرئان تىلاۋىتى، ئىستىغفار (ئاللاھتىن مەغپىرەت تىلەش)، زىكىر(ئاللاھنى ياد قىلىش)،

تەسبىھ (ئـاللاھنى مەدھىيىلەش)، تەكبىر (ئـاللاھنى ئۇلـۇغلاش) قاتــارلىقلار بىــلەن كــۆپ مەشــغۇل بولــۇش ۋە بــۇ تىپپىلمــاس پۇرسەتتىن تولۇق پايدىلىنىش ئۈچۈن تىرىشچانلىق كۆرسىتىش.

ئىھرام باغلاش ئورۇنلىرى

(مىقات)

ھەج ياكى ئۆمرە قىلىش ئۈچۈن كەلگۈچىلەرنىڭ شۇنى نىيەت قىلىپ ئىھرام باغلىشى ئۈچۈن بەلگىلەنگەن مەخسۇس ئورۇنلار بولۇپ، ئۇلار «مىقات» دەپ ئاتىلىدۇ. ھەج ياكى ئۆمرە ئادا قىلىش ئۈچۈن كەلگۈچىلەرنىڭ بۇ ئورۇنلاردىن ئىھرامسىز ئۆتمەسلىكى شەرتتۇر. بۇ ئورۇنلار بەش بولۇپ، ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

زۇلھۇلەيفە

زۇلھۇلەيفە: ھازىر «ئەبيار ئەلى»دەپ ئاتىلىدىغان بۇ جاي مەدىنىدىن ۋە مەدىنە يولى ئارقىلىق ھەج ياكى ئۆمرىگە كەلگۈچىلەرنىڭ ئىھرام باغلىشى ئۈچۈن بېكىتىلگەن جايدۇر. بۇ جاي مەككىدىن 420 كىلومېتىر كېلىدۇ.

جۇھفە

جۇھفە: ھازىر بۇ جاي خارابىگە ئايلىنىپ قالغان بىر يېزا بولۇپ، سۈرىيە، ئوردون، پەلەستىن، لىۋان، مىسىر ۋە

ماراكەشتىن ھەج ياكى ئۆمرە قىلىش ئۈچۈن كەلگۈچىلەر بۇگۇنكى كۈندە بۇ يېزىغا يېقىن بولغان «رابىغ» دېگەن جايدىن ئىهرام باغلايدۇ. بۇ جاي مەككىدىن 186كىلومېتىر كېلىدۇ.

قەرنۇل مەنازىل

قەرنۇل مەنازىل: ھازىر بۇ جاي «سەيلۇل كەبىر» دەپ ئاتىلىدۇ. نەجدە، تائىف ۋە بۇ ئىككى شەھەر ئارقىلىق ھەج ياكى ئۆمرىگە كەلگۈچىلەرنىڭ ئىهرام باغلايدىغان جايىدۇر. بۇ جاي مەككىدىن 78كىلومېتىر كېلىدۇ.

يەلەملەم

يەلەملەم: يەمەندىن ياكى يەمەن يولى ئارقىلىق ھەج ياكى ئۆمرە ئۈچۈن كەلگۈچىلەرنىڭ ئىهرام باغلىشى ئۈچۈن بەلگىلەنگەن ئورۇن بولۇپ، مەككىدىن 120كىلومېتىر كېلىدۇ.

زاتى ئىرق

زاتى ئىرق: ھازىر «زەرىبە»دەپ ئاتىلىدىغان بۇجاي، ئىراق ۋە ئىراق يولى ئارقىلىق ھەج ياكى ئۆمرىگە كەلگۈچىلەرنىڭ ئىهرام باغلىشى ئۈچۈن بەلگىلەنگەن ئورۇن. مەككىدىن 100كىلومېتىر كېلىدۇ.

مىقات ھەققىدە مەسىلىلەر

1. يۇقىرىدا بەلگىلەنگەن ئورۇنلاردىن ھەج ياكى ئۆمرە قىلغۇچىلارنىڭ ئېھرامسىز ئۆتۈپ كېتىشىگە بولمايدۇ. چۈنكى بۇ ئورۇنلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆزى بىۋاستە بەلگىلەپ بەرگەن جايلاردۇر. ئەمما ھەج ياكى ئۆمرىنى نىيەت قىلماستىن، سودا، ئىش، زىيارەت ۋە باشقا قانداقلا بىر مەقسەت بىلەن مەككىگە كەلگۈچىلەر ئۈچۈن ئېھرام باغلاش لازىم ئەمەس.

2. ئۆيى يۇقىرىقى جايلارنىڭ(مىقاتنىڭ) ئىچىدە بولغانلار ھەج ۋە ئۆمرە ئۈچۈن ئۆز ئۆيلىرىدىن ئېھرام باغلايدۇ. پەقەت ئۆيى مەككىدە بولغانلار ئۆمرە ئۈچۈن ئېھرام باغلاشقا ھەرەمنىڭ چېگرىسىنىڭ سىرتىغا چىقىپ ئېھرام باغلاپ كېلىدۇ. ئەمما ھەج قىلماقچى بولسا ئۆز ئۆيىدىن ئېھرام باغلاپ چىقىدۇ.

3. ھاۋا يولى ئارقىلىق ھەج ياكى ئۆمرىگە كەلگۈچىلەر ئايروپىلانغا چىقىشتىن ئاۋۋال يۇيۇنۇپ تەييارلىق كۆرىدۇ. ئېھرام باغلايدىغان جايىنىڭ ئۇستىگە كەلگەندىلا ئېھرام باغلاپ نىيەت قىلىدۇ (ئايروپىلان مەسئۇللىرى ئېھرام باغلايدىغان جايىنىڭ ئۇستىگە كەلگەندە، ئېھرام باغلايدىغانلارغا ئالاھىدە

ئۇقتۇرۇش بېرىدۇ). ئەگەر ئايروپىلاندا ئىهرام باغلاش قىيىن بولىدىغاندەك ئېهتىمال بولسا، ئايروپىلانغا چىقىشتىن بۇرۇن نىيەت قىلىپ ئىهرامنى باغلىۋالسىمۇ بولىدۇ.

4. ئاياللارنىڭ ئىهرامدا كىيىشى ئۈچۈن مەخسۇس كىيىم بەلگىلەنگەن ئەمەس. شۇڭا ئۇلار خالىغان كىيىملەرنى كىيسە بولىدۇ. كەڭرەك، ئۈزۈن كىيىم كىيگىنى ياخشىدۇر.

5. ئىهرام تاپالمىغان ياكى ئىهراملىقنى دىققەتسىزلىكتىن ئايروپىلانغا سۇمكىلىرى بىلەن ئۆتكۈزىۋەتكەن كىشىلەر (بۇنداق ئەهۋال كۆپ يۈز بېرىدۇ) ئىهرام باغلاش ئۈچۈن بەلگىلەنگەن جاينىڭ ئاسمىنىغا كەلگەندە، شىمىنى كىيگەن پېتى يەشمەستىن، كۆڭلىكىنى يېشىپ ھەج ياكى ئۆمرىنى نىيەت قىلغان ھالدا مۆرىسىگە ئارتىۋالسا ۋە ئايروپىلاندىن چۈشكەن ۋاقتىدا ئىهرامنى باغلىۋالسا بولىدۇ. ئەمما بىلىپ تۇرۇپ ئىهرام باغلاشنى جىددە ئايرودرومىغا چۈشكىچە كېچىكتۈرۈشكە بولمايدۇ. چۈنكى جىددە ئىهرام باغلاشقا بەلگىلەنگەن ئورۇن (مىقات)ئەمەس.

6. ئايال كىشى ئىهرام باغلايدىغان جايغا كەلگىنىدە ئايلىق ئادىتى كېلىپ قالسا ياكى تۇغۇپ سالسا، باشقىلارغا ئوخشاش غۇسلى قىلىپ ئىهرام باغلايدۇ ۋە ھەج ياكى ئۆمرىنىڭ پۈتۈن

پائالىيەتلىرىنى قىلىۋېرىدۇ، پەقەت كەبىنى تاۋاپ قىلىشنىلا كېچىكتۈرىدۇ، ئىهرامدىن چىقمايدۇ. پاكلانغاندىن كېيىن تاۋاپ قىلىپ بولۇپ، ئىهرامدىن چىقىدۇ.

ئىهرام باغلاش ئۇسۇلى

هەج ياكى ئۆمرەگە ئىهرام باغلىماقچى بولغان كىشى تۆۋەندىكىچە ئىش كۆرۈشى لازىم:

1. «مىقات»قا يېتىپ كەلگەندىن كېيىن غۇسلى قىلىپ بەدىنىمىزنى پاك تازىلايمىز، قولتۇق ۋە باشقا جايلاردىكى تۈكلەرنى، تىرناقلارنى كېيىن ئىهرام ئىچىدە ئېلىشقا ئېھتىياجلىق بولمايدىغان شەكىلدە تولۇق ۋە پاكىز ئالىمىز.

2. بەدىنىمىزنىڭ ھەممە يېرىگە مۇمكىن بولغان قەدەر خۇشبۇي بۇيۇملاردىن چاچىمىز. ئەمما ئىهرامغا چېچىلمايدۇ.

3. ئەرلەر ئىككى پارچىدىن تەركىب تاپقان ئاق ئىهراملىقنى كىيىدۇ. ئەمما ئاياللار خالىغان كىيىملىرىنى كىيسە بولىدۇ. يۈزىدە چۈمبەل ياكى نىقاب بولسا، ئۇلارنى ئېلىپ تاشلايدۇ. يۈزى بىلەن ئىككى قولىنى ئوچۇق تۇتىدۇ.

4. ھەيز ياكى تۇغۇتلۇق بولۇپ قالغان ئايالمۇ باشقا ئاياللارغا

ئوخشاش غۇسلى قىلىپ پاكىز تازىلىنىپ ئىهرامغا كىرىدۇ ۋە كەبىنى تاۋاب قىلىشتىن باشقا هاجىلار قىلىدىغان پائالىيەتلەرنىڭ هەممىسىنى قىلىدۇ. ئەگەر ئىهرامنى ئۆمرەگە باغلىغان بولسا پاكلانغانغا قەدەر ئىهرامدىن چىقمايدۇ. پاكلانغاندىن كېيىن ئۆمرەنىڭ قالغان قىسمىنى تولۇقلاپ ئىهرامدىن چىقىدۇ.

5. غۇسلى قىلىپ ئىهرامنى باغلاپ بولغاندىن كېيىن قىلماقچى بولغان ئىشنى (يەنى هەج ياكى ئۆمرەنى) نىيەت قىلىمىز. هەج ياكى ئۆمرەنى باشقىلار ئۈچۈن قىلماقچى بولغان كىشى نىيەتنى «پالانى ئۈچۈن»دەپ قىلىدۇ.

6. ئىمكانىيەت بولسا ئىهرامنىڭ سۈننىتىنى نىيەت قىلىپ ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇيمىز. ئەرلەر ئىهرام باغلاپ بولغاندىن كېيىن، تۆۋەندىكى تەلبىيەنى جاراڭلىق ئوقۇپ ماڭىدۇ:

لَبَّيْكَ اَللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لاَشَرِيْكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لاَشَرِيْكَ لَكَ

ئەمما ئاياللار ئاۋازسىز ئوقۇيدۇ.

ھەجنىڭ تۈرلىرى

ھەج ئۈچ تۈرلۈك بولۇپ، ئۇلار: ھەج ئىفراد، ھەج تەمەتتۇئ ۋە ھەج قىراندىن ئىبارەتتۇر.

1 . ھەج ئىفراد (يەككە ھەج)

ھەج ئىفراد — ھەج ئايلىرىدا ھەجگە «ئى ئاللاھ! ھەج قىلىش ئۈچۈن ھازىر بولدۇم» دەپ نىيەت قىلىپ ئېھرام باغلاپ كېلىپ، كەبىنى تاۋاپ قىلىش، سافا بىلەن مەرۋىنى سەئى قىلىش ۋە قۇربان ھېيت كۈنى شەيتانغا تاش ئېتىپ بولغانغا قەدەر ئېھرامدىن چىقماي، شۇ ئېھرام بىلەن ھەجنىڭ پائالىيەتلىرىنى ئادا قىلىشتۇر.

2 . ھەج تەمەتتۇئ (بەھرىمەن ھەج)

ھەج تەمەتتۇئ — ھەج ئايلىرىدا ئۆمرىگە «ئى ئاللاھ! ئۆمرە ئادا قىلىش ئۈچۈن ھازىر بولدۇم» دەپ نىيەت قىلىپ ئېھرام باغلاپ كېلىپ، ئۆمرىنى ئادا قىلىپ بولغاندىن كېيىن ئېھرامدىن چىقىش ۋە زۇلھەججىنىڭ 8- كۈنى ھەجگە قايتىدىن ئېھرام باغلاپ، ھەج پائالىيەتلىرىنى ئادا قىلىشتۇر. ھەج تەمەتتۇئ قىلغانلار ئۈچۈن قۇربان ھېيتنىڭ بىرىنچى كۈنىدىن

ئۈچىنچى كۈنىگىچە بولغان ۋاقىت ئىچىدە قۇربانلىق قىلىش ۋاجىبتۇر. قۇربانلىق مال تاپالمىغان ياكى سېتىپ ئېلىشقا قادىر بولالمىغان ھاجىلار ھەج كۈنلىرىدە ئۈچ كۈن، يۇرتىغا قايتقاندىن كېيىن يەتتە كۈن، جەمى 10 كۈن روزا تۇتسا بۇ ۋاجىب ئادا تاپىدۇ.

3. ھەج قىران(ئۇلانما ھەج)

ھەج قىران — ھەج ئايلىرىدا ھەج بىلەن ئۆمرە ئىككىسىگە «ئى ئاللاھ! ئۆمرە ۋە ھەج قىلىش ئۈچۈن ھازىر بولدۇم» دەپ بىرلا نىيەت قىلىپ ئىھرام باغلاپ كېلىپ، ئۆمرىنى ئادا قىلىش، ئاندىن ئىھرامدىن چىقماي، يەنە شۇ ئىھرام بىلەن ھەجنىمۇ قىلىپ بولۇپ، ئاندىن ئىھرامدىن چىقىشتۇر. ھەج قىران قىلغۇچىلار بىلەن ھەج ئىفراد قىلغۇچىلارنىڭ قىلىدىغان ئىشلىرى ئوخشاشتۇر. پەقەت ھەج قىران قىلغۇچىلار ئۈچۈن قۇربانلىق قىلىش ۋاجىب بولىدۇ. ئەمما ھەج ئىفراد قىلغۇچىلار ئۈچۈن قۇربانلىق ۋاجىب ئەمەستۇر.

ھەجنىڭ پەرزلىرى

ھەجنىڭ پەرزلىرى ئۈچ بولۇپ، ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

1. ھەج قىلىشنى نىيەت قىلىپ ئىھرام باغلاش.

ئىھرام باغلاشتا نىيەت ئاساسلىق ئورۇندا تۇرىدۇ. شۇڭا ھەج ياكى ئۆمرەنى نىيەت قىلماستىن ئىھرامنىقنى كىيگەنلىك ئىھرام باغلىغانلىققا ياتمايدۇ.

2. ئەرەفاتتا تۇرۇش.

ھەج قىلماقچى بولغان كىشىلەرنىڭ زۇلھەججە ئېيىنىڭ 9-كۈنى بىر قانچە مىنۇت بولسىمۇ ئەرەفاتتا تۇرۇشى پەرزدۇر. ئەمما شۇ كۈنى قۇياش كۆتۈرۈلگەندىن باشلاپ تاكى قۇياش پاتقانغا قەدەر ئەرەفاتتا ھازىر بولىشى ۋاجىبتۇر. كۈن پېتىشتىن بۇرۇن ئەرەفاتتىن كېتىپ قالغان كىشىگە ۋاجىبنى تەرك ئەتكەنلىكى ئۈچۈن بىر قوي قۇربانلىق قىلىش ۋاجىب بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ھەججىسى تولۇقلىنىدۇ.

3. كەبىنى تاۋاپ قىلىش (تاۋاپ ئىفادە).

كەبىنى يەتتە قېتىم تاۋاپ قىلىش ھەجنىڭ پەرزلىرىدىن بىرىدۇر. تاۋاپ ھەجەرۇل ئەسۋەدنىڭ ئۇدۇلىدىن باشلىنىپ يەنە شۇ جايغا كەلگەندە ئاخىرلىشىدۇ. پەرز تاۋاپنى ھېيتنىڭ بىرىنچى كۈنى ئەتىگەندىن ئۈچىنچى كۈنى ناماز ئەسرنىڭ ۋاقتىغىچىلىك قىلسا بولىدۇ. پەرز تاۋاپنى قىلىپ بولغاندىن كېيىن ئىھرام ئىچىدىكى چەكلىمىلەرنىڭ ھەممىسى، ھەتتا جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزمەسلىك چەكلىمىسىمۇ ئەمەلدىن قالغان

بولىدۇ.

كەبىنى تاۋاپ قىلىشتا كەبىنى سول قول تەرەپتە قويۇپ ئايلىنىش كېرەك.

ئەسكەرتىش

پەرز ئىسمىنى ئالغان ئىشلاردىن بىرەرسىنىڭ قەستەن ياكى سەۋەنلىكتىن تەرك قىلىنىشى بىلەن قىلغان ھەج بىكار بولىدۇ. يەنە بىر يىلى قايتىدىن قىلىشقا توغرا كېلىدۇ.

ھەجنىڭ ۋاجىبلىرى

ھەجنىڭ ۋاجىبلىرى يەتتە بولۇپ، ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

1. «مىقات»تىن ئىھرام باغلاپ كېلىش.

2. سافا بىلەن مەرۋە ئارىسىدا سەئى قىلىش (مېڭىش).

سافا بىلەن مەرۋە ئارىسىدا سەئى قىلىش سافادىن باشلىنىپ مەرۋىدە ئاخىرلىشىدۇ. سافادىن مەرۋەگە ياكى مەرۋەدىن سافاغا بىر قېتىم بېرىش بىر قېتىملىق سەئى ھېسابلىنىدۇ. ئىككىسىنىڭ ئارىسىنى بىر قېتىم ئايلىنىش بولسا ئىككى قېتىملىق سەئى ھېسابلىنىدۇ. (سافا بىلەن مەرۋە ئارىسىدا سەئى قىلىش ھەنەفي مەزھىبىدىن باشقا مەزھەبلەردە پەرزدۇر).

3. مۇزدەلىفەدە تۈرۈش. (ئەمما بىر كېچە قونۇش سۈننەت)

4. قۇربانلىق قىلىش.

5. شەيتانغا تاش ئېتىش.

6. باشنى چۈشۈرۈش ياكى چاچنى قىسقارتىش.

7. ۋىدا تاۋىپىنى قىلىش.

ئەسكەرتىش

ۋاجىب ئىسمىنى ئالغان ئىشلاردىن بىرەرسى قەستەن ياكى سەۋەنلىكتىن تەرك قىلىنسا هەج بۇزۇلمايدۇ. بىراق بىر قوي قۇربانلىق قىلىپ، ئۇنىڭ گۆشىدىن يېمەستىن هەممىسىنى مەككىدە كەمبەغەللەرگە تارقىتىپ بېرىش، ئۇنىڭغا قۇدرىتى يەتمىسە هەج كۈنلىرىدە (هېيت كۈنىدىن بۇرۇن) ئۈچ كۈن، يۇرتىغا قايتقاندىن كېيىن يەتتە كۈن، جەمى 10 كۈن روزا تۇتۇش بىلەن نوقسان تولۇقلىنىدۇ.

هەجنىڭ سۈننەتلىرى

هەجنىڭ سۈننەتلىرى تۆۋەندىكىچە:

1. ئىھرام باغلاشتىن ئاۋۋال يۇيۇنۇش.

2. ئىھراملىق ئۈچۈن ئىككى پارچە ئاق، يېڭى ماتېرىيال ئىشلىتىش.

3. ئىھرام باغلاپ بولۇپ، ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇش.

4. ئىھرام باغلىغاندىن كېيىن تەلبىيە

لَبَّيْكَ اَللّٰهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لاَشَرِيْكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لاَ شَرِيْكَ لَكَ

يەنى «مەن ھازىرمەن ئى ئاللاھ! مەن ھازىرمەن، مەن ھازىرمەن، سېنىڭ ھېچ شېرىكىڭ يوق، بارلىق ھەمدۇ سانا، نېمەت ۋە پادىشاھلىق پەقەت ساڭا خاستۇر، سېنىڭ ھېچ شېرىكىڭ يوقتۇر»نى ئاۋازلىق ئېيتىش.

5. مەككىگە يېتىپ كەلگەن هامان كەبىنى تاۋاب قىلىش. بۇ تاۋاپ «تاۋاف قۇدۇم»دەپ ئاتىلىدۇ.

6. ئىمكانىيەت بولسا ھەجەرۇل ئەسۋەد(كەبىنىڭ شەرق تەرىپىدىكى بولۇڭغا ئورنىتىلغان قاراتاش)نى سۆيۈش. قىستىلاڭغۇ ۋاقىتلاردا يىراقتىن قول بىلەن ئىشارەت قىلىش يېتەرلىكتۇر.

7. ئىمكــانىيەت بولســا رۇكنــى يەمــانى (كەبىنىــڭ جەنــۇب تەرىپىدىكى بۇلۇڭ)نى سىلاش.

8. ئىمكــانىيەت بولســا تــاۋاپتىن كېــيىن مەقــامۇ ئىبــراھىم (ئىبــراھىم ئەلەيھىســسالام دەسســەپ تۇرغــان تــاش. ئــورنى كەبىنىڭ شەرق شىمال تەرىپىدىكى شىشە قۇتىنىڭ ئىچىدە)نىڭ ئارقىســىدا تــۇرۇپ، ئىككــى رەكــئەت نامــاز ئوقــۇش. ھەرەم قىستىلاڭغۇ بولغان ۋاقىتلاردا بۇ نامازنى ھەرەمنىڭ قايسىبىر يېرىدە ئوقۇسىمۇ ئادا تاپىدۇ.

9. تاۋاپ بىلەن سەئى ئوتتۇرىسىدا (زۆرۈرىيەتسىز) ۋاقىت ئۆتكۈزمەستىن، بۇ ئىككىسىنى ئارقا – ئارقىدىن قىلىش.

10. تېنى ساق بولسا تاۋاپ بىلەن سەئىنى مېڭىپ قىلىش.

11. ئىمكانىيەت بولسا ئەرەفاتتا يۇيۇنۇش.

12. شـــــەيتانغا تـــــاش ئېتىشـــــنى ئاخشـــــامغا قەدەر كېچىكتۈرمەسلىك.

13. شــەيتانغا تــاش ئېــتىش، قۇربــانلىق قىلىــش، بــاش چۈشــۈرۈش قاتــارلىق پائــالىيەتلەرنى تەرتــىپ بىــلەن (بىرىنىــڭ ئارقىسىدىن بىرىنى) قىلىش.

14. پەرز تاۋاپ (تاۋاف ئىفادە)نى ھېيتنىڭ بىرىنچى كۈنى

شەيتانغا تاش ئېتىپ بولغاندىن كېيىنلا قىلىش.

15. زۇلھەججىنىڭ 11 – 12- ۋە 13- كۈنلىرى مىنادا قونۇش.

ئەسكەرتىش

ھەجىنىڭ سۈننەتلىرى ھەجىنىڭ كامالىيىتى ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم بولغان ئىشلار بولۇپ، سۈننەت ئەمەللىرىگە ئەھمىيەت بېرىش ناھايىتى مۇھىمدۇر. ئەمما سۈننەت دېيىلگەن ئىشلاردىن بىرەرسىنى ياكى ھەممىسىنى قەستەن ياكى سەۋەنلىكتىن تەرك ئېتىش بىلەن ھەجىنىڭ ئادا تېپىشىغا تەسىر يەتمەيدۇ.

مۇلاھىزە

ھەجىنىڭ قىسىتىلاڭغۇ كۈنلىرىدە ھەجەرۇل ئەسۋەدنى سۆيۈش ئۈچۈن بېرىش، رۇكنى يەمانىنى تۇتۇش ۋە مەقامۇ ئىبراھىمنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ ناماز ئوقۇش ئۈچۈن تۇرىۋېلىش ئۆزىنى ھالاكەتكە ئاتقانلىقتۇر. شۇڭا ئەڭ ياخشىسى بۇ ئىشلارنى ھەج كۈنلىرىدىن باشقا كۈنلەردە قىلىشتۇر.

ئۆمرەنىڭ بايانى

ئۆمرە — بەيتۇللاھنى مەخسۇس كەيپىيتى بىلەن زىيارەت قىلىش دېگەن مەنىدە بولۇپ، ئۆمرە قىلىش سۈننەتتۇر. ئۆمرەنى يىلنىڭ قايسىبىر ئايلىرى ۋە كۈنلىرىدە قىلىشقا بولىدۇ. پەقەت ئەرەفە(ھارپا) كۈنىدىن باشلاپ قۇربان ھېيتنىڭ 4-كۈنىگىچە بولغان بەش كۈن ئىچىدە ئۆمرە قىلىش ياخشى ئەمەس. فىقھى ئىستىلاھىدا مەكرۇھ تەھرىمى(ھارامغا يېقىن مەكرۇھ)دۇر.

ئۆمرەنىڭ پەرزلىرى

ئۆمرەنىڭ پەرزلىرى ئىككى بولۇپ، ئۇلار:

1. ئۆمرە قىلىشنى نىيەت قىلىپ ئىھرام باغلاش.

2. كەبىنى يەتتە قېتىم تاۋاپ قىلىش.

ئۆمرەنىڭ ۋاجىبلىرى

ئۆمرەنىڭ ۋاجىبلىرى ئىككى بولۇپ، ئۇلار:

1. سافا بىلەن مەرۋەنى يەتتە قېتىم سەئى قىلىش. (ھەنەفىي مەزھىبىدىن باشقا مەزھەبلەردە پەرزدۇر).

2. باشنى چۈشۈرۈش ياكى چاچنى قىسقارتىش.
ئۆمرەنىڭ سۈننەتلىرى ھەجنىڭ سۈننەتلىرىنىڭ ئەينىسىدۇر.

ھەج بىلەن ئۆمرە پائالىيەتلىرىنىڭ پەرقى

ھەج بىلەن ئۆمرە پۈتۈن پائالىيەتلىرىدە بىر – بىرىگە ئوخشايدۇ. پەقەت تۆۋەندىكى ئىشلاردا بىر - بىرىدىن پەرقلىنىدۇ:

1. ئۆمرە قىلىش تەكىتلىك سۈننەت. ئەمما ھەج قىلىش پەرز.

2. ئۆمرە قىلىش ئۈچۈن مۇئەييەن ۋاقىت يوق.

3. ئۆمرە قىلغاندا ئەرەفاتتا تۇرۇش يوق.

4. ئۆمرە قىلغاندا مۇزدەلىفەدە تۇرۇش يوق.

5. ئۆمرە قىلغانداشەيتانغا تاش ئېتىش يوق.

6. ئۆمرە قىلغاندا ئىككى نامازنى بىر ۋاقىتتا ئوقۇش يوق.

7. ئۆمرە قىلغاندا تاۋاف قۇدۇم قىلىش يوق.

8. ئۆمرە قىلغاندا تاۋاف ۋىدا قىلىش يوق.

9. مەككىلىكلەر ئۆمرە قىلماقچى بولسا ھەرەمنىڭ چېگرىسىنىڭ سىرتىغا چىقىپ ئېھرام باغلاپ كېلىدۇ. ئەمما ھەجگە ئۆز ئۆيىدىن ئېھرام باغلاپ چىقىدۇ.

ئىھرام ئىچىدە چەكلەنگەن ئىشلار

ئىھرام باغلىغان كىشىلەر ئۈچۈن مەنئى قىلىنغان ئىشلار ئۈچ تۈرلۈكتۇر. ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

1. ئەر ۋە ئايال ھەر قانداق كىشى ئۈچۈن مەنئى قىلىنغان ئىشلار.

2. ئەرلەر ئۈچۈنلا مەنئى قىلىنغان ئىشلار.

3. ئاياللار ئۈچۈنلا مەنئى قىلىنغان ئىشلار.

بىرىنچىسى، ئەر ۋە ئايال ھەر قانداق كىشى ئۈچۈن مەنئى قىلىنغان ئىشلار بولۇپ، ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

1. ھەج ياكى ئۆمرە قىلىشنى نىيەت قىلىپ ئىھرام باغلىغاندىن كېيىن، چاچ ياكى قولتۇق تۈكلىرىنى ياكى تىرناقلىرىنى ئېلىش. ئەمما ئىختىيارسىز چۈشۈپ كەتسە ياكى ئېسىدە يوق ئېلىپ تاشلىسا ھېچ ۋەقەسى يوق. كەچۈرۈم قىلىنىدۇ.

2. بەدىنىگە ياكى ئىھرامغا (ئاياللار كىيىملىرىگە) ھەر قانداق ئەتىر ۋە خوشپۇراقلىق نەرسىلەرنى چېچىش ياكى ئىستېمال قىلىش.

3. قوللىرىغا پەلەي كىيىۋېلىش.

4 . نىكاھلىنىش ياكى باشقىلارنىڭ نىكاھىنى قىلىش.

5. جىنسىي مۇناسىۋەتتە بولۇش.

6. قۇرۇقلۇقتىكى ھايۋانلىرىدىن ھەر قانداق بىر جانلىقنى ئۆلتۈرۈش. (ھەرەمنىڭ چېگرىسى ئىچىدە بىر نەرسە ئۆلتۈرۈش ئىھرام باغلىغان ۋە باغلىمىغان ھەر قانداق كىشى ئۈچۈن ھارامدۇر.) ئەمما ئىھرام ئىچىدە بولسىمۇ، سۇ ھايۋانلىرىنى تۇتۇپ يېيىشكە بولىدۇ. مەسىلەن، بېلىق تۇتۇپ يېگەنگە ئوخشاش.

شۇنىڭدەك، ئىلان – چايان، سېرىق چاشقان، قارغا، چىشلەيدىغان ئىت، چۇسا، پاشا، قوڭغۇز ۋە كىشىلەرگە ئەزىيەت بېرىدىغان ھەر قانداق ھايۋان ۋە ھاشارەتلەرنى ئىھرام ئىچىدە بولسىمۇ ئۆلتۈرۈشكە بولىدۇ.

7. باشقىلار بىلەن جېدەللىشىش، ئۇرۇشۇش، تىللىشىش ۋە ھەر قانداق بىر گۇناھنى سادىر قىلىش.

ئىككىنچىسى، ئەرلەر ئۈچۈنلا مەنئى قىلىنغان ئىشلار بولۇپ، ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

1. ئادەتتىكى كىيىم – كېچەك شەكلىدە تىكىلگەن ھەر قانداق

نەرسىنى(كىيىملەرنى) كىيىش. ئەمما ئىھراملىق تاپالمىغانلىقتىن چارىسىز قالغاندا ئىشتان كىيىۋېلىشقا بولىدۇ. شۇنىڭدەك، پۇتىغا كىيىش ئۈچۈن تىكىلمىگەن نەرسە تېپىلمىغاندا ئاياغ كىيىۋېلىشقىمۇ بولىدۇ.

2. بېشىغا بىر نەرسە كىيىۋېلىش.

ئۈچىنچىسى، ئاياللار ئۈچۈنلا مەنئى قىلىنغان ئىش بولۇپ، ئۇ ئاياللارنىڭ ئىھرام باغلىغان تۇرۇپ يۈزىنى يۆگىۋېلىشىدۇر.(يات ئەرلەر بار جايلاردىن ئۆتكەندە، ئۇلاردىن جامالىنى قاچۇرۇش ئۈچۈن يۈزىنى يۆگىۋالسا بولىدۇ).

خاتالىقنىڭ جازاسى

ئىھرامدا چەكلەنگەن ئىشلاردىن بىرەرسىنى سادىر قىلغان كىشى قانداق قىلىشى كېرەك؟

1. ئىھرامدا مەنئى قىلىنغان ئىشلاردىن بىرەرسىنى سادىر قىلغان كىشى ئۇنى بىلمىگەنلىكتىن ياكى ئۇنتۇپ قالغانلىقتىن ياكى زورلانغانلىقتىن سادىر قىلغان بولسا، ئۇ كەچۈرۈم قىلىنىدۇ، گۇناھ بولمايدۇ، فىديە(ماددىي جازا)مۇ كەلمەيدۇ.

2. ئەگەر يۇقىرىقىلاردىن بىرەرسىنى ئېھتىياج يۈزىسىدىن

بىلىپ تۇرۇپ قىلغان بولسا، فىدىيە كېلىدۇ.

3. ئەگەر يـــۇقىرىقىلاردىن بىرەرســـىنى ئۆزۈرســـىز ۋە ئېھتىياجسىز تۇرۇپ سادىر قىلغان بولسا، گۇناھكار بولىدۇ ۋە فىدىيەمۇ كېلىدۇ.

جازا مىقدارى

ئىھـرام ئىچىـدە چەكلەنـگەن ئىشـلارنى سـادىر قىلغانلىقنىـڭ جازاسى مۇنداق:

چـاچ يـاكى قولتۇقنىـڭ تـۈكلىرىنى ئـېلىش، تىرنـاق ئـېلىش، خۇشـبۇي قـوللىنىش، قوللىرىغـا پەلەي كىـيىش، ئەرلەرنىـڭ تىكىلـگەن نەرسـە كىيىشـى، بېشـىنى يۆرگىشـى، ئاياللارنىـڭ يـۈزىنى يۆرگىۋېلىشـى ۋە ئەر – ئاياللىـڭ جىنسـىي ھەۋەسـنى قوزغايـدىغان ھەرىكەتلەرنـى قىلىشىشـى قاتـارلىق ئىشـلاردىن بىرەرسىنى سادىر قىلغان كىشى تۆۋەندىكى ئۈچ خىل جازانىڭ بىرىنى تاللايدۇ:

1. ئارقـا – ئارقىـدىن يـاكى ئـارا بېرىـپ ئـۈچ كـۈن روزا تۇتۇش.

2. ئالتە پېقىرنى بىر قېتىم غىزالاندۇرۇش.

3. بىر قوي قان قىلىپ(بوغۇزلاپ) گۆشىدىن ئۆزى يېمەستىن مەككىنىڭ پېقىرلىرىغا تارقىتىپ بېرىش.

ۋاجىبنى تەرك ئەتكەننىڭ جازاسى

ھەج ياكى ئۆمرەنىڭ ۋاجىبلىرىدىن يەنى «مىقات» تىن ئىھرام باغلاش كېيىش، شەيتانغا تاش ئېتىش، مۇزدەلىفەدە قونۇش ۋە باشقىلارغا ئوخشاش قىلىش «ۋاجىب» دېيىلگەن ئىشلاردىن بىرەرسىنى تەرك قىلغان كىشى قۇربانلىق ئۈچۈن يارايدىغان ماللاردىن بىرەرسىنى قۇربانلىق قىلىپ ئۆزى يېمەستىن مەككىدىكى پېقىرلارغا تارقىتىپ بېرىشكە بۇيرىلىدۇ.

ئىھرامدىن چىقماي تۇرۇپ جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزگەننىڭ جازاسى

ئىھرامدىن چىقماي تۇرۇپ جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزگەن كىشىنىڭ قىلغان ھەججىسى بوزۇلىدۇ. ئۇنى كېيىنكى يىللاردا قايتا قىلىشى لازىم كېلىدۇ. ئەمما ئىھرامدىن چىقىپ بولغان بولسىمۇ، پەرز تاۋاب بىلەن سەئى قىلىشتىن بۇرۇن جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزگەن كىشىنىڭ ھەججىسى بوزۇلمايدۇ، پەقەت قۇربانلىققا يارايدىغان ماللاردىن بىرەر

قوي ياكى بىرەر ئۆچكە قۇربانلىق قىلىش ياكى ھەج كۈنلىرىدە ئۈچ كۈن، يۇرتىغا قايتقاندىن كېيىن يەتتە كۈن، جەمى 10 كۈن روزا تۇتۇش بىلەن ھەججىسى تولۇقلىنىدۇ.

قۇرۇقلۇق ھايۋانلىرىدىن بىرەر جانلىقنى ئۆلتۈرگەننىڭ جازاسى

بۇنىڭ جازاسى ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ:

1. ئۆلتۈرگەن نەرسىسى چارۋا ماللىرىغا ئوخشاش قىممىتىنى باھالىغىلى بولىدىغان نەرسە بولسا، جازاسى تۆۋەندىكى ئۈچ ئىشنىڭ بىرىنى قىلىش بىلەن ئادا تاپىدۇ:

(1) ئۆلتۈرگەن نەرسىسىنىڭ قىممىتىگە چۇشلۇق بىرەر مال(مەسىلەن، بىر كىيىكنى ئۆلتۈرۈپ قويغان بولسا بىر قوي، تۆگە قۇشىدىن بىرىنى ئۆلتۈرۈپ قويغان بولسا بىر كالا) ئېلىپ قۇربانلىق قىلىپ ھەرەمدىكى پېقىرلارغا تارقىتىپ بېرىش.

(2) ياكى ئۆلتۈرگەن نەرسىسىنىڭ قىممىتىگە تائام ئېلىپ مەككىدىكى پېقىرلارنىڭ ھەر بىرىگە يېرىم «سا»(3250 گرام)دىن تارقىتىپ بېرىش ياكى قىممىتىنى بېرىش.

(3) ياكى ھەر بىر پېقىرغا بېرىدىغان تائامنىڭ ئورنىغا بىر كۈندىن ھېسابلاپ روزا تۇتۇش.

2. ئۆلتۈرگەن نەرسە چېكەتكىگە ئوخشاش ئوخشىشىنى تاپقىلى بولمايدىغان جانلىق بولسا، تۆۋەندىكى ئىككى ئىشنىڭ بىرىنى قىلىش لازىم كېلىدۇ:

(1) ئۆلتۈرگەن نەرسىسىنىڭ قىممىتىنى ھېسابلاپ ئۇنىڭغا تائام (ياكى بۇغداي)ئېلىپ مەككىدىكى پېقىرلارنىڭ ھەر بىرىگە يېرىم «سا»دىن تارقىتىپ بېرىش ياكى قىممىتىنى بېرىش.

(2) ياكى ھەر بىر پېقىرغا بېرىدىغان تائام ئورنىغا بىر كۈندىن روزا تۇتۇش.

مۇلاھىزە

جانلىقنى ئۆلتۈرگەن كىشىنىڭ ئۆزرىسى قوبۇل قىلىنمايدۇ. مەيلى قەسلەپ ئۆلتۈرگەن بولسۇن، مەيلى ئىسىدە يوق ياكى بىلمەستىن ئۆلتۈرگەن بولسۇن، ھەر ھالەتتە ئۇنىڭ جازاسىنى تۆلەيدۇ. جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزگەنمۇ شۇنداق.

ئىھرام ئىچىدە رۇخسەت قىلىنغان ئىشلار

1. يۇيۇنۇش.

2 . ئىھرامنى ئالماشتۇرۇش ياكى يۇيۇش.

3 . پۇراقسىز سۈرمە تارتىش.

4. قولغا سائەت سېلىش،

5 . بەلگە كەمەر ياكى ھەميان (تىكىلگەن بولسىمۇ) تاقاش.

6. قولغا ئۈزۈك سېلىش.

7. باشـــنى يـــاكى بەدەنىنـــىڭ قايســـىبىر يېرىنـــى قاشـــلاش، تاتىلاش، ئۇۋۇلاش.

ئۆمرە قىلىش ئۇسۇلى

1. مەسجىدى ھەرەمگە يېتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئۇنىڭغا ئوڭ پۇتىمىز بىلەن كىرىمىز. كىرىشتە:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيْمِ. اَلْحِمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ العالَمِيْنَ والصَّلاَةُ والسَّلاَمُ عَلىَ رَسُولِ اللهِ اَللَّهُمَّ اغْفِرْلِي ذُنوُبِي وَافْتَح لِي أَبْواَبَ رَحْمَتِكَ

يەنى «ناھايىتى مېھرى - شەپقەتلىك ئاللاھنىڭ نامى بىلەن باشلايمەن. ھەمدۇ سانا ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللاھقا خاستۇر، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇد ۋە سالاملارغا بولسۇن. ئى ئاللاھ گۇناھلىرىمنى مەغپىرەت قىلغىن ۋە ماڭا رەھمەت ئىشىكلىرىڭنى ئاچقىن» دىگەن دۇئانى ئوقۇيمىز. (بۇ جىمى مەسجىدلەرگە كىرىشتە ئوقۇلىدىغان دۇئا).

2. كەبىگە يېتىپ كەلگەندە، تەلبىيەنى توختىتىپ، تاۋاپ قىلىشنى باشلايمىز. تاۋاپنى ھەجەرۇل ئەسۋەدنىڭ ئۇدۇلىدىن ﴿اَللهُ أَكْبَرْ﴾دەپ باشلايمىز. ھەرەم قىستىلاڭغۇ بولمىغان ئەھۋالدا ھەجەرۇل ئەسۋەدنى سۆيۈشكە بارىمىز. ئادەم كۆپ، قىستىلاڭغۇ ۋاقىتلاردا يىراقتىن قول ئىشارىتى قىلىپ سالام

بېرىمىز. بۇنداق قىلىش ئەۋزەل. يەتتە قېتىملىق تاۋاپنى يەنە ھەجەرۇل ئەسۋەدنىڭ ئۇدۇلىغا كەلگەندە ئاخىرلاشتۇرىمىز. تاۋاپنىڭ ئالدىنقى ئۈچىدە تېز-تېز ماڭىمىز، كېيىنكى تۆتىدە تەمكىنلىك بىلەن ماڭىمىز. تاۋاپتا ئوڭ قولىمىزنى ئېھرامنىڭ سىرتىغا چىقىرىپ قويۇپ، ئوڭ مۈرىمىزنى ئوچۇق تۇتىمىز. پۈتۈن تاۋاپ جەريانىدا دۇئانى كۆپ قىلىمىز، بارلىق گۇناھلار ئۈچۈن ئاللاھ تائالادىن مەغپىرەت تىلەيمىز. تاۋاپتا ئوقۇش ئۈچۈن مەخسۇس دۇئا بەلگىلەنگەن ئەمەس، ھەركىم ئۆزى بىلگەنچە، خالىسا ئۆز تىلىدا دۇئا قىلسا بولىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنۇ دۇئانى ئوقۇغان: «ئى پەرۋەردىگارىم! ماڭا بەرگەن رىزقىڭ بىلەن ماڭا قانائەت بەرگىن، رىزقىمدا ماڭا بەرىكەت بەرگىن، قولۇمدىن كېتىپ، قايتا ئېرىشىشىم مۇمكىن بولمايدىغان ئىشلار ۋە نەرسىلەرنىڭ ئورنىنى ماڭا ياخشىلىق بىلەن تولدۇرۇپ بەرگىن».

3. «رۇكنى يەمانى»غا كەلگەندە ئىمكانىيەت بولسا:

بِسْمِ اللّٰهِ وَاللّٰه أَكْبَرْ

دەپ ئوڭ قولىمىز بىلەن ئۇنى سىلايمىز. ئاندىن تۆۋەندىكى دۇئانى ئوقۇيمىز:

رَبَّنَآ آتِنَا فِي ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي ٱلآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ

يەنى: «پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە دۇنيادا ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، ئاخىرەتتىمۇ ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن» دېگەن دۇئانى ئوقۇيمىز.

4. تاۋاپ ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، ئوڭ قولىمىزنى ئېھرامنىڭ ئىچىگە تىقىپ ئوڭ مۆرىمىزنى ئېھرام بىلەن يۆرگەيمىز. ئاندىن ئىمكانىيەت بولسا «مەقامۇ ئىبراھىم»نىڭ ئارقىسىدا (ھەرەم قىستىلاڭغۇلۇق بولسا ھەرەمنىڭ قايسىبىر يېرىدە) تۇرۇپ ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇيمىز. ئەمما «مەقامۇ ئىبراھىم»نىڭ ئارقىسىنى قىستىلاڭغۇ قىلىپ تۇرىۋېلىش ياخشى ئەمەس ۋە باشقىلارغا ئازار بەرگەنلىك بولىدۇ.

5. ئاندىن زەمزەم سۈيىدىن قانغۇچە ئىچىمىز. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام شۇنداق قىلغان ۋە مۇنداق دېگەن «زەمزەم سۈيى نېمە ئۈچۈن ئىچىلگەن بولسا شۇنىڭ ئۈچۈندۇر، يەنى سەن ئۇنى شىپالىق تەلەپ قىلىپ ئىچسەڭ ئاللاھ ساڭا شىپالىق ئاتا قىلىدۇ، قورسىقىڭنى تويغۇزۇش ئۈچۈن ئىچسەڭ ئاللاھ سېنى تويغۇزىدۇ، ئۇسسۇزلىقتىن ئىچسەڭ ئاللاھ سېنىڭ ئۇسسۇزلىقىڭنى كېسىدۇ. ئۇنى جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام

قازغان، ئۇ ئىسمائىيل ئەلەيھىسسالامغا ئۆچۈرۈلگەن».

6. ئاندىن سافا تەرەپكە قاراپ يول ئالىمىز ۋە سافاغا كەلگەندە:

إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ اللّهِ

يەنى ﴿سەفا بىلەن مەرۋە ھەقىقەتەن ئاللاھنىڭ (دىنىنىڭ) ئالامەتلىرىدىندۇر﴾ دېگەن ئايەتنى ئوقۇيمىز. ئاندىن قىبلىگە قاراپ تۇرۇپ:

لاَ إِلٰهَ إِلاَّ اللّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ. لَهُ الْمُلْكَ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ. لاَ إِلٰهَ إِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ. أَنْجَزَ وَعْدَهُ. وَنَصَرَ عَبْدَهُ. وَهَزَمَ الأَحْزَابَ وَحْدَهُ

يەنى«بىر ئاللاھتىن باشقا ھەقىقىي ئىلاھ يوقتۇر، ئۇنىڭ ھېچ شېرىكى يوقتۇر، پادىشاھلىق ۋە ھەمدۇ سانالار ئۇنىڭغا خاستۇر، ئۇ ھەر نەرسىگە قادىردۇر. بىر ئاللاھتىن باشقا ھەقىقىي مەبۇد يوقتۇر، ئاللاھ ۋەدىسىنى ئەمەلگە ئاشۇردى، بەندىسى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام)گە مەدەت بەردى، ئىتتىپاقداش دۈشمەنلەرنى ئۆزى يالغۇز مەغلۇپ قىلدى» دېگەن دۇئانى ئوقۇيمىز. ئاندىن سافادىن مەرۋە تەرەپكە قاراپ يۈرىمىز. سەئى سافادىن باشلىنىپ مەرۋىدە ئاخىرلىشىدۇ.

7. سافا بىلەن مەرۋە ئارىسىدىكى ئىككى يېشىل چىراقنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئەرلەر قەدىمىنى تېزلىتىدۇ. ئەمما ئاياللار يۈگۈرمەيدۇ.

8. سافا بىلەن مەرۋە ئارىسىدا سەئيى قىلىش جەريانىدىمۇ زىكىر، تەسبىھ، تەكبىرلەرنى كۆپ ئوقۇيمىز ۋە دۇئانى كۆپ قىلىمىز.

9. سافا بىلەن مەرۋە ئارىسىدا سەئيى قىلىش پائالىيىتىنى تاھارەتسىز ھالدا قىلسىمۇ بولىدۇ. شۇنىڭدەك ئاياللار تاۋاپتىن كېيىن ھەيزدار بولۇپ قالغان تەقدىردە سافا بىلەن مەرۋەنى تاھارەتسىز سەئيى قىلسىمۇ بولىدۇ. چۈنكى بۇ پائالىيەت ئۈچۈن تاھارەت شەرت ئەمەس.

10. سافا بىلەن مەرۋە ئارىسىدىكى سەئيىنى تۈگىتىپ بولغاندىن كېيىن، چېچىمىزنى چۈشۈرۈپ ياكى قىسقارتىپ ئىھرامدىن چىقىمىز. چاچنى قىسقارتىشتىن چۈشۈرۈش ئەۋزەل. ئەمما ھەج يېقىنلىشىپ قالغان كۈنلەر بولسا چۈشۈرۈشتىن قىسقارتىش ئەۋزەلدۇر. چۈنكى ھەج كۈنلىرىدە چۈشۈرۈش ئەڭ ئەۋزەل. شۇنىڭ بىلەن ئۆمرە پائالىيىتى ئاخىرلاشقان بولىدۇ.

ئۆمرە پائالىيىتىنى يۇقىرىدا كۆرسىتىلگەن بويىچە قىلغان ئادەم ئۆمرە ئادا قىلىشنىڭ پۈتۈن پەرز، ۋاجىب ۋە سۈننەت ئەمەللىرىنىڭ ھەممىسىنى تولۇق ئورۇندىغان بولىدۇ.

ھەج قىلىش ئۇسۇلى

ھەج پائالىيەتلىرىنى تۆۋەندىكىچە ئادا قىلىمىز:

1. زۇلھەججىنىڭ 8 -كۈنى(تەرۋىيە كۈنى) تۇرغان يېرىمىزدىن ئىھرام باغلايمىز (ئىھرام باغلاشنى 9- كۈنى ئەرەفە (ئەرەفاتتا بولىدىغان)كۈنگىچە كېچىكتۈرۈشكىمۇ بولىدۇ. بىراق بۇنداق قىلىش سۈننەتكە خىلاپ ئىش). ئىھرام باغلاشتىن ئاۋۋال غۇسلى قىلىمىز ۋە ئىمكانىيەت بولسا بەدىنىمىزگە خۇشبۇي بۇيۇملاردىن چاچىمىز. ئاندىن «ئى ئاللاھ! ھەج قىلىش ئۈچۈن ھازىر بولدۇم» دەپ نىيەت قىلىپ، ئىھراملىقنى كىيىمىز.

2. ئاندىن مىناغا چىقىمىز. مىنادا پېشىن، ئەسىر، شام ۋە خۇپتەن نامازلىرىنى ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇيمىز. پەقەت پېشىن، ئەسىر ۋە خۇپتەن نامازلىرىنىڭ پەرزلىرىنى قەسرى(تۆت رەكئەتتىنى ئىككى رەكئەت) قىلىپ ئوقۇيمىز. ئەمما شام ئەسلىدىكىسى بويىچە ئۈچ رەكئەت قىلىپ ئوقۇلىدۇ. چۈنكى ئۈچ رەكئەتلىك ناماز قەسرى قىلىنمايدۇ.

3. زۇلھەججىنىڭ 9 – كۈنى كۈن چىققاندىن كېيىن، ئەرەفاتقا قاراپ يۈرىمىز. ئەرەفاتقا يېتىپ بارغاندا، ئەرەفات

چېگرىسىنىڭ ئىچىگە تولۇق كىرىپ بولغان ياكى بولمىغانلىقىمىزنى ئېنىق بىلىشىمىز لازىم. چۈنكى ئەرەفاتنىڭ چېگرىسىنىڭ سىرتىدا تۇرغان كىشىنىڭ قىلغان ھەججىسى قوبۇل قىلىنمايدۇ. چۈنكى مۇنداق كىشى ئەرەفاتتا تۇرغان بولمايدۇ.

4. ئەرەفاتتا قۇرئان ئوقۇش، دۇئا، تەكبىر (ئاللاھنى ئۇلۇغلاش)، تەسبىھ(ئاللاھنى پاك دەپ تەرىپلەش)، تەھلىل(ئاللاھنىڭ يېگانە ئىكەنلىكىنى ئېيتىش) ۋە ئىستىغفار (گۇناھلارغا تەۋبە قىلىپ ئاللاھتىن كەچۈرۈم سوراش) قاتارلىق ئىبادەتلەر بىلەن كۆپ مەشغۇل بولىمىز.

5. ئەرەفاتتا پېشىن بىلەن ئەسىرنى پېشىن ۋاقتىدا ئىككى رەكئەتتىن قىلىپ بىر ئەزان، ئىككى تەكبىر بىلەن جامائەت بولۇپ، ئارقا – ئارقىدىن بىر ۋاقىتتا ئوقۇيمىز.

6. قۇياش پاتقاندىن كېيىن، تەمكىنلىك بىلەن، يۈگۈرمەستىن تەلبىيە ئوقۇغان ھالدا مۇزدەلىفەگە قاراپ يول ئالىمىز. يولدا يۈرگەندە باشقىلارغا ئازار بېرىدىغان، ئۇلارنى قىستاپ قويىدىغان، پۇتلىرىغا دەسسەپ قويىدىغان ئىشلاردىن ساقلىنىشىمىز لازىم. چۈنكى بۇلارنىڭ ھەممىسى ئىبادەت. ئىبادەت باشقىلارغا ئازار بېرىش بىلەن قىلىنمايدۇ.

7. مۇزدەلىفەگە يېتىپ بارغاندىن كېيىن، شام بىلەن خۇپتەن نامازلىرىنى بىر ئەزان، ئىككى تەكبىر بىلەن جامائەت بولۇپ، ئارقا – ئارقىدىن بىر ۋاقىتتا ئوقۇيمىز. خۇپتەن قەسرى قىلىنىپ ئىككى رەكئەت ئوقۇلىدۇ. ئەمما شام تولۇق ئوقۇلىدۇ.

8. مۇزدەلىفەدە بىر قانچە مىنۇت بولسىمۇ تۇرۇش بىلەن ۋاجىب ئادا بولىدۇ. بىراق ئەتىسى قۇياش تولۇق چىقىپ بولغىچىلىك مۇزدەلىفەدە قونۇش سۈننەتتۇر. بۇ بىر كېچىلىك قونۇش جەريانىدا دۇئا ۋە باشقا ئىبادەتلەر بىلەن كۆپ مەشغۇل بولىمىز. شەيتانغا ئاتىدىغان تاشلارنى مۇزدەلىفەدىن يىغىشقا بولغاندەك قايسىبىر جايدىن يىغىشىمۇ جائىزدۇر. ئاجىز، ياشانغان ئاياللار بىلەن باللارنىڭ مۇزدەلىفەدە كېچىنىڭ يېرىمىغا قەدەر قونۇپ كېتىپ قېلىشىغا رۇخسەت باردۇر

9. زۇلھەججىنىڭ 10 – كۈنى (ھېيت كۈنى) قۇياش كۆتۈرۈلگەندىن كېيىن، مىناغا تەلبىيە ئوقۇغان ھالدا يولغا چىقىمىز. مىناغا يېتىپ كەلگەندىن كېيىن، چوڭ شەيتان ئۇچۇن نىشانە قىلىنغان جايغا بېرىپ، تەلبىيەنى توختىتىمىز ۋە شەيتانغا يەتتە تال تاش ئاتىمىز. ھەر بىر تاشنى ئاتقاندا﴿ اَللّٰه أَكْبَر ﴾ (ئاللاھۇ ئەكبەر)دەپ تەكبىر ئېيتىمىز.

10. شەيتانغا تاش ئېتىپ بولغاندىن كېيىن، قۇربانلىق

قىلىمىز. قۇربانلىقنىڭ گۆشىدىن ئۆزىمىزمۇ يېسەك بولىدۇ. قالغانلىرىنى پېقىرلارغا تارقىتىپ بېرىمىز.

قۇربانلىق قىلىدىغانلار

ھەج تەمەتتۇئ ياكى ھەج قىران قىلغانلار قۇربانلىق قىلىدۇ. ئەمما ھەج ئىفراد قىلغانلارغا قۇربانلىق قىلىش ۋاجىب ئەمەس.

قۇربانلىق قىلىش ۋاقتى

قۇربانلىق قىلىش ۋاقتى: ھېيتنىڭ 1-كۈنىئەتىگەندىن باشلىنىپ 3-كۈنى ناماز ئەسرنىڭ ۋاقتىغىچە داۋام قىلىدۇ.

قۇربانلىق قىلىش ئورنى

قۇربانلىق قىلىش ئورنى: مەككە ۋە ھەج پائالىيىتى ئېلىپ بېرىلىدىغان باشقا ئورۇنلار.

قۇربانلىق قىلىدىغان ماللار

قۇربانلىق قىلىدىغان ماللار: قوي، ئۆچكە، كالا ۋە تۆگە قاتارلىقلاردۇر.

قۇربانلىق ماللارنىڭ ياش ۋە سۈپەت ئۆلچىمى

قۇربانلىق ئۈچۈن قويدىن ئالتە ئايلىقتىن چوڭ بولغىنى، ئۆچكىدىن بىر ياشقا كىرگىنى، كالىدىن ئىككى ياشقا كىرگىنى، تۆگىدىن بەش ياشقا كىرگىنى قوبۇل قىلىنىدۇ.

قۇربانلىقتا بىر قوي ياكى بىر ئۆچكە بىر ئادەم ئۈچۈن كۇپايە قىلىدۇ. بىر كالا ياكى بىر تۆگە يەتتە ئادەم ئۈچۈن كۇپايە قىلىدۇ.

11. قۇربانلىقنى قىلىپ بولغاندىن كېيىن، چېچىمىزنى چۈشۈرىمىز ياكى قىسقارتىمىز. چاچنى چۈشۈرۈش قىسقارتىشتىن ئەۋزەلدۇر. ئەمما ئاياللار ھەر بىر چېچىنىڭ ئۇچىدىن بىر سانتىمېتىر مىقداردا كېسىدۇ. شۇنىڭدىن كېيىن ئىھرامدىن چىقىپ ئادەتتىكى كىيىملىرىمىزنى كىيىمىز. ئىھرامدىن چىققاندىن كېيىن ئىھرام ئىچىدە مەنئى قىلىنغان ئىشلاردىن جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشتىن باشقا ھەممىسىنى قىلىشقا بولىدۇ.

12. ئىھرامدىن چىقىپ بولغاندىن كېيىن، مەككىگە قاراپ يول ئالىمىز. مەسجىدى ھەرەمگە يېتىپ كەلگەندە كەبىنى تاۋاپ قىلىمىز (بۇ تاۋاپ «تاۋاف ئىفادە ـ پەرز تاۋاپ»دەپ ئاتىلىدۇ). تاۋاپتىن كېيىن، ئىمكانىيە بولسا «مەقامۇ

ئىبىراھىم»نىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇيمىز. ئەگەر ھەرەم قىستىلاڭغۇ بولسا بۇ نامازنى ھەرەمنىڭ قايسىبىر يېرىدە تۇرۇپ ئوقۇساق بولىدۇ. بەلكى مۇنداق قىلىش ئۆزىمىزنىڭ سالامەتلىكى ۋە باشقىلارنىڭمۇ ئازارغا ئۇچرىماسلىقى ئۈچۈن ئەڭ ئەۋزەلدۇر. ئاندىن سافا بىلەن مەرۋەنى سەئيى قىلىمىز. («ھەج تەمەتتۇئ» قىلغانلار ياكى «تاۋاف قۇدۇم» (ھەرەمگە قەدەم بېسىش تاۋىپى)نى قىلمىغانلارنىڭ سەئيىنى شۇ كۈنى(يەنى ھېيتنىڭ 1- كۈنى) ۋاقتىدا قىلىشى لازىم. ئەمما «ھەج قىران»ياكى «ھەج ئىفراد» قىلغانلارنىڭ سافا بىلەن مەرۋە ئارىسىدا سەئيى قىلىش ئىشىنى كېيىنكى كۈنلەرگىچە كېچىكتۈرۈشى جائىزدۇر).

13. ھەرەمدە تاۋاپ بىلەن سەئيىنى تۈگىتىپ بولغاندىن كېيىن، شۇ كۈنى مىناغا قايتىمىز ۋە مىنادا زۇلھەججىنىڭ 11-12- ۋە 13- كېچىلىرى قونىمىز (بۇ كۈنلەر «تەشرىق كۈنلىرى»دەپ ئاتىلىدۇ). ئىشنى ئالدىراش بولغانلار ئىككى كېچە قونۇپلا(12- كۈنى كۈن پېتىشتىن ئاۋۋال) قايتىپ كەتسىمۇ بولىدۇ. ئەمما مىنادا ئۈچ كېچە قونۇش ئەۋزەلدۇر.

14. مىنادا ئۈچ كۈن قونۇش جەريانىدا پېشىن، ئەسىر ۋە خۇپتەن نامازلىرىنىڭ پەرزلىرىنى قەسرى قىلىپ ئۆز ۋاقىتلىرىدا ئوقۇيمىز. ھەر كۈنى ئۈچ شەيتاننىڭ ھەر بىرىگە

يەتتە تالدىن تاش ئاتىمىز. بۇ كۈنلەردىكى تاش ئېتىش كىچىك شەيتاندىن باشلىنىپ چوڭ شەيتاندا ئاخىرلىشىدۇ. ئۈچ شەيتاننىڭ ھەر بىرىگە تاش ئېتىشتا ﴿اَللّٰه أَكْبَـر﴾ دەپ تەكبىر ئېيتىلىدۇ. بىرىنچى ۋە ئىككىنچى شەيتانغا تاش ئېتىلىپ بولغاندىن كېيىن، ئىمكانىيەت بولسا قىبلىگە ئالدىمىزنى قىلىپ، قولىمىزنى كۆتۈرۈپ دۇئا قىلىپ تۇرىمىز. ئەمما چوڭ شەيتانغا تاش ئاتقاندا، ھەر بىر تاش بىلەن تەكبىر ئېيتىپ توختىماستىن قايتىپ كېتىمىز.

15. ھەج پائالىيەتلىرى ئاخىرلىشىپ يۇرتىمىزغا قايتىشتىن ئاۋۋال كەبىنى تاۋاپ قىلىشىمىز ۋاجىبتۇر. بۇ «تاۋاف ۋىدا» (ھەرەم بىلەن ۋىدالىشىش تاۋىپى)دەپ ئاتىلىدۇ. پەقەت ھەيزدار ۋە تۇغۇتلۇق ئاياللاردىنلا بۇ ۋاجىب ساقىت بولىدۇ. ئۇلار تاۋاپ قىلماستىن يۇرتلىرىغا كەتسىمۇ گۇناھ بولمايدۇ.

ھەج پائالىيىتىنى يۇقىرىدا كۆرسىتىلگەن بويىچە ئادا قىلغان كىشى ھەجنىڭ پەرز، ۋاجىب ۋە سۈننەت ئەمەللىرىنىڭ ھەممىسىنى جايىدا ئورۇندىغان بولىدۇ.

ئاياللارغا خاس ئەھكاملار

ئاياللار تۆۋەندىكى ئىشلاردا ئەرلەردىن پەرقلىنىدۇ:

1. ئاياللار ھەج سەپىرىدە ئېرى ياكى مەھرەم تۇغقىنىنىڭ ھەمراھ بولۇشىغا ئېھتىياجلىقتۇر.

2. ئاياللار ئېھرام باغلىغاندا ئەرلەرنىڭ ئەكسىچە تىكىلگەن كىيىملەرنى كىيىدۇ.

3. ئاياللار تاۋاپ ۋە سەئى قىلىش ئىشلىرىدا بىر خىل ماڭىدۇ (ئەرلەرگە ئوخشاش تاۋاپنىڭ ئالدىنقى ئۈچىدە ۋە سافا بىلەن مەرۋە ئوتتۇرىسىدىكى ئىككى يېشىل چىراق ئارىسىدا يۈگۈرمەيدۇ.)

4. ئاياللار ئېھرامدىن چىققاندا بېشىنى چۈشۈرمەيدۇ. بەلكى ھەر بىر چېچىنىڭ ئۇچىدىن ئاز بىر مىقدارنى كېسىدۇ.

5. ئاياللار« لەببەيكە» نى ئاۋازلىق ئوقۇمايدۇ.

6. ئاياللار ھەجەرۇل ئەسۋەدنىڭ يېنىغا خالىغان ۋاقىتتا بارمايدۇ. پەقەت ئەرلەردىن خالىي بولغان مەخسۇس

ۋاقىتلاردىلا بارسا بولىدۇ.

7. ئاياللار ئىھرام باغلىغاندا ئەرلەرنىڭ ئەكسىچە بېشىنى يۆگەيدۇ.

8. ئايلىق ئادەت ياكى تۇغۇتلۇق ئاياللارنىڭ ئىھرام باغلىشى ئۈچۈن توسقۇن بولالمايدۇ.

ئەرەفات كۈنىنىڭ ئىسلام نەزىرىدىكى ئورنى

ئەرەفــــات كــــۈنى كۈنلەرنىـــــڭ ئەڭ ئۇلـــــۇغى ۋە ئەڭ شــەرەپلىكىدۇر. ئەرەفــات كۈنىــدە قۇرئــان تىــلاۋەت قىلىــش، ئاللاھقـا زىكىر ـ تەسـبىھلەرنى كـۆپ ئېيتىش ۋە كـۆپلەپ دۇئـا بىــلەن مەشــغۇل بولــۇش كۈنىــدۇ. پەيغەمــبەر ئەلەيهىســالام مۇنـداق دېـگەن: «ئەڭ ياخشـى دۇئـا ئەرەفـات كـۈنى قىلىنغـان دۇئـادۇر. مەن ۋە مېنىڭـدىن ئىلگىرىكـى پەيغەمـبەرلەر ئېيتقـان زىكىرلەرنىڭ ئەڭ ياخشىسى:

لاَ إِلٰهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ: لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

يەنـــى ”ئـــاللاھتىن باشــقا ھەقىقـــي مەبـــۇد يـــوق، ئـــاللاھ يالغۇزدۇر، ئۇنىڭ ھېچ شېرىكى يوقتۇر. پادىشاھلىق ۋە ھەمدۇ سانا ئۇنىڭغا خاستۇر. ئۇ ھەممە نەرسىگە قادىردۇر“ دېگەن تەۋھىد كەلىمىسىدۇر».

ھەج پائـالىيەتلىرى توغرۇلـۇق ئىـزدەنگەن كىشـى ھەجنىـڭ پەقەت ئىنســانلارنى گــۈزەل ئەخلاقــلار بىــلەن تەربىــيلەپ يېتىشــتۈرىدىغان، تەقــۋادارلىقنى ئاشــۇرىدىغان ۋە ياخشــىلىق سۆيەرلەردىن قىلىپ چىقىدىغان تەربىيە خاراكتېرلىق ئىبادەت

ئىكەنلىكىنى چوقۇم تونۇپ يېتىدۇ. ھاجى ئاللاھنىڭ بەيتىدە ۋە باشقا مۇقەددەس جايلاردا ھەج پائالىيىتىنى ئادا قىلىش جەريانىدا، ئاللاھ مۇقەددەس قىلغان مۇبارەك جايلارنى ئۇلۇغلاش، ئۇلۇغ ھەج ئايلىرىنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلاش ۋە ئاللاھنىڭ ئەمر ۋە مەنئىلىرىگە رىئايە قىلىشتەك ياخشى ئىشلارنى ئۆزىگە ئۆزلەشتۈرىدۇ ۋە يۇرتىغا قايتقاندىن كېيىنمۇ، ھەج جەريانىدا مۇقەددەس جايلاردا ئالغان تەربىيىسى بويىچە يېڭى بىر ھاياتقا قەدەم قويىدۇ، بۇرۇنقى يېتەرسىزلىكلىرىنى تاشلاپ يېڭى ئالغان تەربىيىسى بويىچە ئىش كۆرىدۇ. ئۇنىڭ ھاياتىدىكى بۇ چوڭ ئۆزگىرىش ئۇنىڭ ئىبادىتى، مۇئامىلىسى ۋە ئەخلاقىدا نامايان بولىدۇ. باشقىلار ئۇنىڭدىن ئۆگىنىدۇ ۋە ئۇنىڭدا يەرلەشكەن ئىسىل پەزىلەتلەردىن تەسىرات ئالىدۇ. ھاجى ئىككى ھەرەم ۋە باشقىمۇ مۇقەددەس جايلارنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلاشنى ئۆگىنىش جەريانىدا، مۇسۇلمانلارنىڭ، جۈملىدىن پۈتۈن ئىنسانىيەتنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلاش ۋە مەنپەئەتىنى قوغداشنىڭ خۇددى ئىككى ھەرەم بىلەن ئۇلۇغ ھەج ئايلىرىنىڭ ھۆرمىتىنى ۋە مۇقەددەسلىكىنى قوغداشقا ئوخشاش دىنىي زۆرۈرىيەت ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىدۇ.

ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە: ﴿كىمكى دىنىي ئىشلارنى

ئۇلۇغلايــدىكەن، بــۇ، دىللارنىــڭ تەقۋادارلىقىدىنــدۇر﴾دەيــدۇ. ئەرەفـات كـۈنى ئىسـلام نەزەرىـدە مىسـلى بولمىغـان ئەڭ ئۇلـۇغ كۈنـدۇر. بىـراق بـۇ كۈنىنـڭ قەدىـر ـ قىممىتىنـى بىلەلمىـگەن ۋە ھۆرمىتىنى ساقلىمىغانلار ئۈچۈن بۇ كۈنىنىڭ باشقا كۈنلەردىن پەرقــى يوقتــۇر. ئەرەفــات ســۆزىنىڭ مەنىســىمۇ تونــۇش ۋە تونۇشـۇش دېگەنلىـك بولـۇپ، ھەج قىلىشـتىن بولغـان مەقسـەت ئـاللاھ تائالانىـڭ ئەمرىنـى بەجـا كەلتـۈرۈش بولغانـدەك، ئـاللاھ تائالانىـڭ رەھمىتىنـى، ئىنئـاملىرىنى ۋە مەغپىرىتىنـى تونـۇش ۋە ئېرىشــىش، دۇنيانىــڭ ھەر قايســى جايلىرىــدىن كەلــگەن ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرى بىلەن ئۆز ئـارا تونۇشۇش، بۇ ئـارقىلىق ئۆزىنىڭ گۈزەل ئەخلاق، ياخشـى ئـادەت ۋە ئۆزگىچىلىكلىرىنى ئۇلارغـا نامايـان قىلىش ۋە ئۇلارنىڭ گـۈزەل ئەخلاق، ياخشـى ئـادەتلىرىنى، ئالاھىـدىلىكلىرىنى ئـۆگىنىش ھەم قوبـۇل قىلىشـتىن ئىبارەتتۇر.

شۇ ئىنىقكى، ھەرەمگە كېلىپ ئەرەفاتتا تۇردۇق، ھەرەمنـى تـاۋاپ قىلـدۇق، قۇربـانلىق قىلـدۇق ۋە باشـقا ۋاجىبلارنــى ئـادا قىلــدۇق، شــۇنىڭ بىــلەن ھەج پەرزىنــى ئــادا قىلىــپ ئۇنىــڭ غـايىلىرىنى ئەمەلـگە ئاشـۇرغان بولـدۇق، دەپ مەغرۇرلىنىـپ، كەلگەن پېتى كېتىش ناقىسلىق ۋە يېتەرسىزلىكتۇر.

ھەج ئىبــادىتى مەنىــۋىي جەھەتــتىن تەربىيلىــنىش پۇرســتى

بولۇپ، دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىن كەلگەن ھاجىلار بۇ ئىبادەت جەريانىدا ئۆزلىرىنىڭ روھىي مەنىۋىيىتىنى يۈكسەلتىش، تەقۋادارلىقىنى ئاشۇرۇش ۋە ئەخلاقىنى ئىسلاھ قىلىش پۇرسىتىگە ئېرىشىدۇ.

نېمە ئۈچۈن قىلغان ھەججىسى قوبۇل بولغان ئادەم پۈتۈن گۇناھلىرىدىن پاكلىنىپ، خۇددى مەسۇم بۇۋاقتەك پاك بولىدۇ؟ نېمە ئۈچۈن باشقا ئىبادەتلەرنى قىلغانلارمۇ بىر كۈندىلا شۇنداق پاك بولمايدۇ؟ تەبىئىيكى، ھەج ئۆمۈر ئىچىدە بىر قېتىم قىلىنىدىغان ئىبادەت. ھەججىسى قوبۇل بولغان كىشىنىڭ ئېتىقادىدا، ئەخلاقىدا ۋە باشقا تەرەپلىرىدە جىددىي ئۆزگىرىشلەر پەيدا بولىدۇ. چۈنكى ھەج شۇنى تەقەززا قىلىدۇ. مۇنداق كىشىنىڭ ئىمانى يېڭىدىن جانلىنىدۇ، ئەخلاقى يېڭىدىن گۈزەللىشىدۇ، ئىخلاسى يېڭىدىن كۈچلىنىدۇ، مۇنىدىن باشقا ئۇنىڭ يۈرۈش - تۇرۇشلىرى، ھەرىكەتلىرى، كىشىلەرگە قىلىدىغان مۇئامىلىلىرى، گەپ - سۆزلىرى ياخشىلىققا، تاكامۇللۇققا قاراپ ئۆزگىرىدۇ، خۇددى ئۇ ئانىسىدىن ئەمدى تۇغۇلغان مەسۇم بۇۋاققا ئوخشاش يېڭىدىن دۇنياغا كەلگەندەك بولۇپ ئۆزگىرىدۇ. مۇنداق كىشىنىڭ پۈتۈن گۇناھلىرىدىن پاك بولۇپ، مەسۇم بۇۋاقتەك بولۇشى ئەجەپلىنەرلىك ئەمەس. ھەججىسى ئاللاھ تائالانىڭ دەرگاھىدا قوبۇل بولغان كىشىنىڭ

خۇددى مەسۇم بۇۋاقتەك گۇناھلاردىن پاك بولىدىغانلىقى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرى ئارقىلىق ئىسپاتلانغان شەكسىز ھەقىقەت.

ئەگەر ھاجىنىڭ قىلغان ھەجىسىنىڭ تەسىرى ئۇنىڭ ئىچكى ۋە تاشقى دۇنياسىدا پەۋقۇلئاددە بىر ئۆزگىرىش پەيدا قىلالمىغان، ئۇنىڭ ئىمانىنى كۈچلەندۈرەلمىگەن، ئەخلاقىنى ياخشىلىيالمىغان ۋە باشقا تەرەپلىرىنى بۇرۇنقىسىدىن ياخشىلىققا ئۆزگەرتەلمىگەن بولسا، بۇنداق ھەجنىڭ ساياھەتتىن پەرقى بولماي قالىدۇ. ھەرەمگە كەلگەن ئادەم كىشىلەرنىڭ نەزەرىدە ھاجى بولىۋېرىدۇ. ئەمما كېرەك بولغىنى ئاللاھ تائالانىڭ نەزەرىدە ھاجى بولۇشتۇر. ھەقىقىي ھاجى خۇشپۇراق گۈلگە ئوخشاش بولۇپ، ئۆزىنىڭ يېقىملىق مەنىۋى ھىدى بىلەن خەلقىگە گۈزەل ئەخلاق ۋە ئېسىل پەزىلەتلەرنىڭ پۇراقلىرىنى چاچىدۇ. خەلقى ئۇنىڭدىن مەنپەئەتلىنىدۇ. ھەقىقىي ھاجى مۇسۇلمانلىقتا، ۋەتەنپەرۋەرلىكتە، گۈزەل ئەخلاقتا ۋە باشقىمۇ بارلىق ياخشىلىقلاردا خەلقىگە ئۈلگە بولىدۇ. چۈنكى ئۇ، ئىنسانلىقنىڭ ئىپتىخارى، ھەقىقىي مۇسۇلمانلىقنىڭ ۋە بارلىق پەزىلەتلەرنىڭ ئۈلگىسى بولغان پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياقلىرى تەككەن مۇقەددەس جايلارغا ئاياق باسقان، ئۇنىڭ قىلغان ئىبادەتلىرىنى قىلىشقا، ئوقۇغان

دۇئالىرىنى ئوقۇشقا مۇيەسسەر بولغان بەختلىك كىشىدۇر.

خۇلاسە قىلغاندا، ھاجىلىقنىڭ ئىپادىسى ۋە تەقەززاسى تەقۋادارلىق گۈزەل ئەخلاق، پاكىزلىق ۋە ئۈلگىلىك پەزىلەتلەرنى ئۆگىنىپ، ئاۋۋال ئۆزىگە، ئاندىن مىللىتىگە ئۇلارنى سىڭدۈرۈشتىن ئىبارەتتۇر. ئەھۋال بۇنداق ئىكەن، مىللىتىمىزگە ۋەكىللىك قىلغان ھالدا بۇ مۇقەددەس جايلارغا ھازىر بولغان ھاجىلىرىمىزنىڭ ياخشى ئىشلاردا باشقىلارغا ئۈلگە بولۇشى تەلەپ قىلىنىدۇ.

ئەرەفات مەيدانى قىيامەت كۈنىدە ھەممە خالايىق ئاللاھنىڭ ئالدىدا ھازىر بولۇپ، ھېساب بېرىدىغان ھەشىر مەيدانىنىڭ كىچىكلىتىلگەن كۆرۈنىشى بولۇپ، قىيامەت كۈنىدىمۇ پۈتۈن خالايىقلار ئاللاھنىڭ ئالدىدا ئوخشاش بىر لا قىياپەتتە ھازىر بولىدۇ ۋە بۇ دۇنيادا قىلغان ياخشى - يامان ئەمەللىرىدىن ھېساب بېرىدۇ.

ھەج ئىبادىتى مۇسۇلمانلارنىڭ يىللىق چوڭ قۇرۇلتىيىدۇر. مۇسۇلمانلار ھەجدىن ئىبارەت بۇ چوڭ قۇرۇلتايدا، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن مۇسۇلمان قېرىنداشلىرى بىلەن ئۇچرىشىش ئارقىلىق بىر - بىرى بىلەن تونۇشىدۇ، ئىسلامىي قائىدە يوسۇنلارنى، گۈزەل ئەخلاقلارنى بىر - بىرىدىن

ئۆگىنىدۇ. ئىسلامىي قېرىنداشلىقنىڭ كۆچلۈك رىشتىسىنى ھېس قىلىدۇ. دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىن كەلگەن ھاجىلارنىڭ ئەقىدىسى بىر، ئىلاھى بىر، ئىبادەتلىرى بىر، «ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم» (سىزگە ئاللاھنىڭ ئامانلىقى بولسۇن)دىن ئىبارەت تىلى بىر ۋە ئاپئاق ئىھرامدىن ئىبارەت كىيىنىشى بىر خىل بولۇپ، ئۇلار ئىسلام دىنىدىكى بىرلىك ۋە باراۋەرلىكنىڭ ئەمەلى ئۈلگىسىنى بۇ جايدا كۆرىدۇ. بۇ جايدا بايدىن گادايىنى، پادىشاھتىن پۇقرانى ئايرىۋالغىلى بولمايدۇ. ھەممىسى بىرخىل قىياپەتتە بولۇپ، ئاللاھنىڭ ئالدىدا شۇنداق ھەممە ئوخشاشلا بەندە ئىكەنلىكىنى ئىزھار قىلىدۇ.

ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا قىلغان خىتابىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ئۇلارنى ھەجگە چاقىرىپ نىدا قىلغىن. ئۇلار پىيادە ۋە ئورۇق تۆگىلەرگە مىنىپ كېلىدۇ، ئورۇق تۆگىلەر يىراق يوللارنى بېسىپ كېلىدۇ. كىشىلەر ئۆزلىرىگە تېگىشلىك بولغان دىنىي ۋە دۇنياۋى مەنپەئەتلەرنى كۆرسۇن، بەلگىلەنگەن كۈنلەردە (يەنى قۇربانلىق كۈنلىرىدە) ئاللاھ ئۇلارغا نېمەت قىلىپ بەرگەن چارۋا ماللارنى ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلىش يۈزىسىدىن) ئاللاھنىڭ ئىسمىنى ئېيتىپ قۇربانلىق قىلسۇن. سىلەر قۇربانلىقىڭلارنىڭ گۆشىدىن يەڭلار،

موھتاجغا، پېقىرغا بېرىڭلار. ئاندىن ئۇلار كىرلىرىنى تازىلىسۇن (يەنى ئىھرامدىن چىققاندىن كېيىن، چاچ، تىرناقلىرىنى ئالسۇن)، ئۆز ئۈستىگە ئالغان ئىبادەتلەرنى ئادا قىلسۇن، قەدىمىي بەيت بەيتۇللاھنى تاۋاپ قىلسۇن﴾. ئاللاھ تائالا يۇقىرىقى ئايەتلەردە، ھاجىلارنىڭ بۇ ھەج كۈنلىرىدە ئاللاھنى كۆپ ياد ئېتىشىنى تەۋسىيە قىلىدۇ. مەلۇمكى بۇ كۈنلەر ئاللاھقا كۆپرەك ئىبادەت قىلىش، ئۇنى كۆپرەك ياد ئېتىش ۋە ئۇنىڭدىن مەغپىرەت ھەم رەھمەت تىلەش كۈنلىرىدۇر.

يۇقىرىقى ئايەتتىكى: ﴿دىنىي ۋە دۇنياۋىي مەنپەئەتلەرنى كۆرسۇن﴾ دېگەن جۈملىدە ئىپادىلەنگەندەك، ئاللاھ ئۈچۈن ھەج قىلىش نىيىتى بىلەن بۇ مۇقەددەس جايلارغا كەلگەن كىشىلەر دۇئالىرىنىڭ ئىجابەت بولۇشى، ئاللاھنىڭ رەھمىتى ۋە مەغپىرىتىگە ئېرىشىشى قاتارلىق دىنىي مەنپەئەتلەرگە ئېرىشكىنىدەك، ئېلىم ـ سېتىم ئىشلىرىنى بىجىرىش ۋە تىجارەت قىلىپ پايدا تېپىش قاتارلىق دۇنيالىق مەنپەئەتلەرگىمۇ ئېرىشىدۇ. مانا بۇ، ئاللاھ تائالانىڭ كاتتا ئىنئامى ۋە چوڭ ئىلتىپاتىدۇر.

بەزى مۇھىم مەسىلىلەرنىڭ بايانى

1. مەككىگە ھەج ئايلىرىدىن باشقا ۋاقىتلاردا ئىبادەت ئۈچۈن كەلگۈچىلەر مىقاتتىن يالغۇز ئۆمرە ئۈچۈن ئىھرام باغلاپ كېلىدۇ. ئەمما ھەج ئايلىرىدا كەلگۈچىلەر يالغۇز ئۆمرە ئۈچۈن ئىھرام باغلاش ياكى ئۆمرە ۋە ھەج ھەر ئىككىسى ئۈچۈن ئىھرام باغلاش ياكى يالغۇز ھەج ئۈچۈنلا ئىھرام باغلاش ئىختىيارىغا ئىگىدۇر.

2. بالاغەتكە يەتمىگەن بالىلار ھەج قىلسا ساۋاب بولىدۇ. بىراق ھەج پەرزى ئادا تاپمايدۇ. بالاغەتكە يەتكىنىدىن كېيىن قايتا ھەج قىلىشقا توغرا كېلىدۇ.

3. تاۋاپ ياكى سەئىينىڭ سانىدا خاتالاشقان ئادەم ئاز سانىنى ھېسابقا ئالىدۇ. مەسىلەن، تاۋاپنى تۆت قېتىم قىلدىمۇ ياكى ئۈچ قېتىممۇ دەپ شەكلىنىپ قالسا ئۇنى ئۈچ دەپ ھېسابلايدۇ.

4. تاۋاپ بىلەن سەئىينى ئارقا ـ ئارقىدىن قىلىش ئەۋزەل. ئەمما مۇنداق قىلىش شەرت ئەمەس، تاۋاپنى ئەتىگەندە قىلىپ سەئىينى ئاخشىمى قىلسىمۇ بولىدۇ.

5. قۇربانلىق قىلالمايدىغان كىشىنىڭ ھەج كۈنلىرىدە تۇتىدىغان ئۈچ كۈنلۈك روزىسىنى ئەرەفات كۈنىدىن ئاۋۋال قىلىشى ئەۋزەل. چۈنكى ئەرەفات كۈنىدە روزا تۇتمىغان ياخشىدۇر.

6. شەيتانغا كۈندۈزدە تاش ئاتالمىغانلار كېچىسى ئاتسا بولىدۇ. شۇنداقلا بۈگۈننىڭ تېشىنى ئاتالمىغان ئادەم ئۇنى ئەتىسىنىڭ تېشى بىلەن بىرگە ئېتىۋەتسىمۇ بولىدۇ.

7. شەيتانغا ئېتىلغان تاشنىڭ دۈگىلەك كاتەكنىڭ ئىچىدە قېلىشى شەرت ئەمەس. بەلكى كاتەككە چۈشكەن تاش سىرتقا چاچراپ چىقىپ كەتكەن بولسىمۇ ھېچ ۋەقەسى يوقتۇر.

8. ھېيت كۈنى قىلىنىدىغان شەيتانغا تاش ئېتىش، قۇربانلىق قىلىش، باش چۈشۈرۈش ۋە كەبىنى تاۋاپ قىلىش قاتارلىق تۆت ئىشنى مۇشۇ تەرتىپ بويىچە قىلىش ئەۋزەل بولسىمۇ، بۇلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن ئىلگىرى ياكى كېيىن قىلىشتا ھېچ گۇناھ بولمايدۇ.

9. قۇربانلىق قىلىش ۋاقتى ھېيتنىڭ 1-كۈنىئەتىگەندىن باشلىنىپ 3-كۈنىنامىز ئەسىرنىڭ ۋاقتىغىچە داۋام قىلىدۇ.

10. ئىھرام ئىچىدىكى كىشى باشقىلارنىڭ بېشىنى چۈشۈرسە ياكى چېچىنى قىسقارتسا بولىدۇ.

11. پەرز تاۋاپنى مەككىدىن ئايرىلىش ئالدىدا قىلغان كىشىدىن ۋىدا تاۋپىى ساقىت بولىدۇ. بۇنىڭ شەرتى ھەر ئىككى تاۋاپنى نىيەت قىلىشتۇر.

مەككىگە كەلگۈچىلەردە كۆرۈلىدىغان خاتالىقلار

1. ئانا ۋەتەندىن مەككىگە ھەج ياكى ئۆمرە قىلىش ئۈچۈن كەلگەن كىشىلەر ئومۇمەن تازىلىققا رىئايە قىلمايدۇ. ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ «پاكىزلىق دىنىنىڭ بىر پارچىسىدۇر»، «پاكىزلىق ئىماننىڭ يېرىمىدۇر» ۋە «ئاللاھ تائالا پاكتۇر، پاكلىقنى ياقتۇرىدۇ. ئۇ پاكىزىدۇر، پاكىزلىقنى ياقتۇرىدۇ» دېگەن ھەدىسلىرىنى يادىسىغا بىلىپ تۇرۇپ، تازىلىققا رىئايە قىلمايدۇ. ئىسلام دىنى تازىلىقنى ئىماننىڭ يېرىمى ۋە ئىبادەتنىڭ بىر تۈرى قىلىپ بەلگىلەش بىلەن دۇنيا تارىخىدا كىشىلەرنى تازىلىققا تەشەببۇس قىلغان تۇنجى دىن بولۇپ تونۇلغان بولسا، بىزنىڭ ئۇيغۇر خەلقىمىز ئەزەلدىن ئۆزىنىڭ مەدەنىيەتلىك، پاكىز، ئېسىل بىر مىللەت ئىكەنلىكى بىلەن ئۆتمۈشتە ۋە ھازىردا تونۇلۇپ كەلگەن بىر مۇنەۋۋەر مىللەت. ئاز ساندىكى ئۇيغۇرلارنىڭ تازىلىققا رىئايە قىلماسلىق بىلەن مۇقەددەس دىنىمىزنىڭ ۋە بۇ مىللەتنىڭ شەنىگە داغ تەككۈزۈش ھەققى يوق!

2. بەزى كىشىلەر ھەر قانداق جايدا نامەھرەم (ئايالى ياكى

ئىبىرى ئەمەس، نىكاھ چۈشەمەيدىغان يېقىن تۇغقىنىمۇ ئەمەس)كىشىلەر بىلەن زۆرۈرىيەتسىز سۆزلىشىش ۋە يالغۇز قېلىشىنىڭ شەرئىەتتە دۇرۇس ئەمەسلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ، بۇ ئىشلارنى ئاددى سانىغانلىقتىن گۇناھ ئىشلەيدۇ. ئۇلار ئىبادەت قىلىش ۋە گۇناھلاردىن پاكلىنىش ئۈچۈن بۇ مۇقەددەس جايلارغا كەلگەنلىكىنى ئۇنتۇغان ھالدا، نامەھرەملەر بىلەن بىرگە ئولتۇرۇپ قوپىدۇ، ھەتتا بىر ئىغىزلىق ئۆيدە نامەھرەملەر بىلەن ئەر – ئاياللار ھەممىسى بىرگە ياتىدۇ. بۇ ھەقىقەتەن ئىچىنىشقا تېگىشلىك بىر ئىش. مۇقەددەس جايلاردا ئىشلەنگەن چوڭ نومۇسسىزلىق. ھەج چىقىملىرىغا پۇلى يەتمەيدىغان ئادەمگە ھەج قىلىش پەرز ئەمەس. ئەھۋال بۇنداق ئىكەن، بۇ جايغا مۇستەقىل ئۆيلەرنى كىرالاپ ئولتۇرۇشقا پۇلى يېتىدىغان، باشقىلارنىڭ ياردىمىگە ئېھتىياجى بولمايدىغان كىشىلەرلا كېلىدۇ.

3. بەزى كىشىلەر تاماكا چېكىشنىڭ تەن ساقلىقىغا زىيان يەتكۈزۈش، پۇل – مالنى ئىسراپ قىلىش، كىشىلەرگە ئەزىيەت بېرىشكە ئوخشاش سەلبىي تەسىرى سەۋەبلىك ئىسلام شەرىئىتىدە ھارام ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ ۋە ئۆزلىرىنىڭ مۇقەددەس جايلاردا تۇرىۋاتقانلىقىنى ئۇنتۇغان ھالدا بۇ زەھەرنى مۇشۇ ئۇلۇغ جايلاردا چېكىدۇ. تاماكا ھازىرقى

زامــان مېدىتســىنا ئىلمىنىــڭ يەكــۈنى بــويىچە «كىشــىنى ئــۆز رازىلىقــى بىــلەن ئالدىرىماســتىن ئۆلتۈرىــدىغان قاتىــل» دەپ ئاگاھلانـدۇرۇلغان زەھەر. ھەج يـاكى ئـۆمرە قىلىـش ئۈچـۈن بـۇ جايلارغـا كـېلىش پۇرسـىتى تاماكـا چېكىشـنى ۋە باشـقا ناچـار ئادەتلەرنى تاشلاش ئۈچۈن ئىنتـايىن ياخشـى بىـر پەيتتـۇر. زادى ھەرەمــگە كەلــگەن كىشــى گۇنــاھلاردىن پاكلىنىــپ، ياخشــى ئىشـلارنى ئۆزلىرىگە ئۆزلـەشتۈرۈش ئـارقىلىق ئـاللاھ تائالانىـڭ رەھمىــتىگە ئېرىشــىش ۋە ســاۋاب قــازىنىش ئۈچــۈن كېلىــدۇ ئەمەسـمۇ؟ يامـان ئـادەتلىرىنى بـۇ چـوڭ پۇرسـەتتىن پايـدىلىپ تاشلىيالماسـتىن، كەلــگەن پېتــى كەتــكەن كىشــىنىڭ بــۇ يەرگە كەلگەنلىكىنىڭ نېمە ئەھمىيىتى بولسۇن! بۇنىـڭ كىمگە پايدىسى بولسۇن؟!

4. بەزى كىشىلەر غەيۋەت قىلىشىش، يالغـان سـۆز قىلىـش، كىشـىلەرنى ئالـداش، باشـقىلارغا ئەزىـيەت بېـرىش، جېـدەل – مـاجرا قىلىـش ۋە باشـقا ناچـار ئىللەتلەرنىـڭ ئىسـلام شـەرىئىتى بـويىچە، مۇسـۇلمان كىشـىنىڭ شـەنىگە ياراشـمايدىغان گۇنــاھ، مەسـىيەتلەر ئىكەنلىكىنـى ياخشـى بىلىـپ تـۇرۇپ، مەككىـدە ۋە باشـقا مۇقەددەس جـايلاردا بـۇ ناچـار ئىشـلارنى قىلىشـتىن ھايـا قىلىشـمايدۇ. ھـالبۇكى، ھەج يــاكى ئـۆمرە ســەپىرى ئىبــادەت سـەپىرى، سـاۋاپ تېپىش سـەپىرى، يامـان ئىللەتلەرنـى تاشـلاپ

ياخشى ئادەت ۋە گۈزەل ئەخلاقلارنى ئۆگىنىپ ئۆزلىرىگە ئۆزلەشتۈرۈش سەپىرى، ئاللاھ تائالانىڭ رەھمىتى ۋە مەغپىرىتىگە ئېرىشىش سەپىرىدۇر. مۇشۇنداق ئۇلۇغ سەپەرگە ئاتلانغان ئادەم نەپسىگە ھاكىم بولۇپ، ئۆزىنى ئىسلاھ قىلىش ئۈچۈن ئازراق تىرىشچانلىق كۆرسەتمىسە، ئۇلار ھەجنىڭ پەزىلەتلىرىگە قانداقمۇ ئېرىشەلەيدۇ؟!

5. بۇ يەرگە كەلگۈچىلەرنىڭ كۆپىنچىسى ساۋاتسىز كىشىلەر بولغانلىقتىن، ھەج ياكى ئۆمرە قىلىش ئۇسۇللىرىنى كىتابلاردىن ئوقۇپ بىلىۋېلىشتىن ئاجىز كېلىدۇ. بۇ سەۋەبتىن ئۇلار بۇ پائالىيەتلەرنىڭ ئۇسۇللىرىنى پەقەت ئۆلىمالاردىن ۋە دىنىي مەكتەبلەردە ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلاردىن سوراپ ئۆگىنەلەيدۇ. ئەمما ئۇلار خۇددى ھەممىنى تولۇق بىلىدىغان كىشىلەردەك بىلگەنلەردىن ھېچ نەرسە سورىمايدۇ. بىلىدىغان ئوخشايدۇ دېسە، پائالىيەتلەرنىڭ تولىسىنى خاتا ياكى نۇقسانلىق بىلەن ئادا قىلىدۇ. ھەج ۋە ئۆمرىنىڭ پائالىيەتلىرىنى سۆزلەپ بەرگەن سورۇنلارغا كەلمەيدۇ. كەلگەنلىرى ئۆرە ئولتۇرۇپ چۈش كۆرىدۇ.

6. بىزنىڭ خەلقىمىز ئومۇمەن كىتاب خومار ئەمەس. شۇڭا ئۇلار بوش ۋاقىتلىرىدا غەيۋەت قىلىشىپ ئولتۇرۇشنى كىتاب ئوقۇپ بىلىم ئېلىشتىن ئەۋزەل كۆرىدۇ. مەككىگە كەلگۈچىلەر

ئۆمرىدە بىرلا قېتىم نەسىپ بولغان ھەج پەرزىنى تولۇق ئادا قىلىش يولىدا كىتاب سېتىپ ئېلىشقا بېخىللىق قىلىدۇ. مۇت تارقىتىپ بېرىلگەن كىتابلارنى بېكارغا كەلگەچكە ياراتمايدۇ. شۇنداق قىلىپ يېزىش ۋە ئوقۇشنى بىلىپ تۇرۇپ بىلمىسىز قالىدۇ. قىلغان ھەج ۋە ئۆمرىنىڭ تولۇق ئادا بولغان ياكى بولمىغانلىقى بىلەن ھېسابلاشماستىن كەلگەن پېتى كېتىپ قالىدۇ. باشقا مىللەتلەرنىڭ ئىلغارلىقلىرىدىن تەسىرات قوبۇل قىلىدىغان ۋە تەپەككۇر قىلىدىغان ئەقىل بىزنىڭ مىللەتكە بېرىلمىگەنمىدۇ؟

7. بەزى ھاجىلار پەرز ھەجنى ئادا قىلىپ بولغان بولسىمۇ، بالا – چاقىلىرىنىڭ ئېھتىياجلىرىنى قايرىپ قويۇپ، «ئىككى قېتىم ھاجى - ھەرەم بولغان كىشى»، «ئۈچ قېتىم ھاجى – ھەرەم بولۇپ كەلگەن كىشى»، ھەتتا بەزىلىرى «10 قېتىم ھاجى – ھەرەم بولۇپ كەلگەن كىشى» ئۇنۋانىغا ئېرىشىش ئۈچۈن مەككىگە كېلىدۇ. بىر قېتىمدىن ئارتۇق قىلىنغان ھەج نەپلە(ئىختىيارى ئىبادەت) بولۇپ قوبۇل قىلىنىدۇ. نەپلە ئىبادەتلەرنى قىلىشنىڭ ساۋابىمۇ كۆپ. بۇغۇ ياخشى ئىش. ئەمما بۇ نەپلە ئىبادەتتىن ئەھمىيەتلىكرەك ھەتتا ئىنتايىن زۆرۈر بولغان ئىبادەتلەر بار. مەسىلەن: بالىلارنى پۇلغا چىداپ ئوقۇتۇش ئاتا – ئانا ئۈستىدىكى پەرز. ئوقۇش پۇلى

ھەل قىلالمىغـان بالىلارنىـڭ ئوقـۇش خىراجىتىنــى كۆتۈرۈشــى ئۈچۈن مـاددى يـاردەم قىلىش جەمئىيەتتىكـى پۇلـدارلار ئۈچۈن پەرز. ئـۇرۇق – تۇغقـانلاردىن يوقسـۇللارغا مـاددىي يـاردەم قىلىـــش پۇلـــدار تۇغقـــانلار ئۈچـــۈن پەرز. كەمـــبەغەل خوشـــنىلارنىڭ ھالىـــدىن خەۋەر ئـــېلىش پۇلـــدار خوشـــنىنىڭ ئۈستىگە پەرز. دېمەك، ئورۇنداشقا تېگىشلىك پەرزلەر شۇنچە كۆپ تۇرۇپ، خۇددى ئىسلام پەرزلىرىنىڭ ھەممىسىنى تولۇق ئورۇنـداپ بولغـان كىشـىدەك نەپـلە ھەج ئۈچـۈنلا پـۇل خەرج قىلغۇچىلارنىڭ مەقسىتى زادى نېمىدۇ؟

ئـاللاھ تائالانىـڭ رازىلىقىنــى ئىزدىمەكچــى بولغــان كىشــى يۇقىرىقى پەرزلـەرنى ئورۇنـداش بىلـەن ئـاللاھ تائالانىڭ تېخىمۇ كۆپ ۋە چوڭ رازىلىقىغا ئېرىشىدۇ ئەمەسمۇ؟ ئۇنىـڭ ئۈستىگە نەپلە ھەج قىلغان كىشى نەپلە ئىبادەتنىڭ ساۋابىنى تاپىدۇ. ئەمما يـۇقىرىقى ۋە ئـۇلاردىن باشقا نۇرغۇنلىغـان پەرزلـەرنـى جايىـدا ئورۇنـــدىغان كىشـــى پەرز ئىبادەتلەرنىـــڭ ســـاۋابىنى تاپىـــدۇ ئەمەسـمۇ؟ نەپـلە ئىبادەتلەرنىـڭ سـاۋابىدىن پەرز ئىبادەتلەرنىـڭ ساۋابى ئەلۋەتتە چوڭ ئەمەسمۇ؟

نەپـلە ھەج قىلىـش بىلـەن ئـۆزىنىڭلا ھـاجىتىنى راۋا قىلغــان بولىـــدۇ. ئەممـــا يـــۇقىرىقى پەرزلـەرنـــى ئورۇنـــدىغان ئـــادەم باشـــقىلارنىڭ ھـــاجەتلىرىنى راۋا قىلغـــانلىقى ئۈچـــۈن ئـــاللاھ

تائـالانى تېخىمۇ كـۆپ رازى ۋە مەمنـۇن قىلالايدۇ ئەمەسـمۇ؟ قايتـا ـ قايتـا هـاجى بولـۇش ئۈيغـۇر جەمئىيىتىـدە مـودا بولغـان ئوخشىمامدۇ؟

8. بەزى ئايـــاللار كىشـــىلەر ماگـــدىغان يوللارنىـــڭ ئوتتۇرىســـىغا بـــازار قـــۇرۇپ ئولتۇرىۋالـــدۇ. ئۇلارنىـــڭ كۆپىنچىســـى ئـــادەتتە ئۆزلىرىنىـــڭ تۇغقانلىرىنىـــڭ ئالدىـــدىمۇ يـۈزلىرىنى يـۆرگەپ يۈرىيدىغان روپـاچلار مـال سـاتقىنىدا بـۇ يەرنىـڭ ئىچىرقـاپ كەتـكەن ئـاچكۆز ئەرەبلىـرىگە كـۆزلىرى بىـلەن قاشـلىرىنى ئوينىتىـپ ئۆلتۈرىـدۇ. ئۇلارنىـڭ ئەرلىـرى بولسا، بازار باشقۇرۇش خادىملىرىنىڭ تۇتۇۋېلىشىدىن قورقۇپ ئارقىدا بۇ تاماشـالارغا گۇۋاھ بولـۇپ ئولتۇرۇشىدۇ. ئـۇلار بـۇ رەسـۋالىقلىرىنى هەرەمـگە كېلىـپ تـۇرۇپ قىلىشـقا قانـداق جۈرئەت قىلغانـدۇ؟ مەلـۇمكى پۈتـۈن ئىسلام ئۆلىمالىرى مەككە ۋە مەدىنىـدىن ئىبـارەت بـۇ ئىككـى ئۇلـۇغ شـەهەردە قىلىنغـان ياخشـى ئەمەللەرنىـڭ هەر بىـرىگە هەسسـىلەپ سـاۋاب يېزىلغىنىـدەك، بـۇ ئىككـى ئۇلـۇغ شـەهەردە ئىشـلەنگەن يامـانلىقلارغىمۇ هەسسـىلەپ گۇنـاھ يېزىلىـدۇ، دېـگەن پرىنسـىپتا بىـردەك ئىتتىپـاقتۇر. ئـاللاھ تائـالا قۇرئـان كەرىمـدە: ﴿كىمكـى مەسجىدى هەرەمدە زولـۇم بىلەن گۇنـاھ قىلمـاقچى بولىـدىكەن، ئۇنىڭغـا قـاتتىق ئـازابنى تېتىتىمىز﴾دەيدۇ. ئـايەتتىكى ﴿مەسجىدى

ھەرەم) ئىبارىسىدىن مەككە شەھىرى مەقسەت قىلىنىدىغانلىقىدا ئىسلام ئۆلىماۋلىرى بىردەك ئىتتىپاقتۇر. بۇ ئايەتتىن شۇ مەنە چىقىدۇكى، باشقا جايلاردا يامان ئىش قىلىشنى نىيەت قىلىش، ھەتتا ئۇنىڭغا بەل باغلاش بىلەن تاكى شۇ يامان ئىشنى قىلمىغىچە گۇناھ يېزىلمايدۇ. ئەمما مەككە شەھىرىدە گۇناھ قىلىشقا بەل باغلاشنىڭ ئۆزىمۇ گۇناھتۇر.

ھەج پائالىيىتى جەريانىدا سادىر بولىدىغان بەزى خاتالىقلار

ھاجىلارنىڭ كۆپىنچىسى ئىسلامىي بىلىملەردىن خەۋەرسىز بولغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھەج ئىبادىتى ئۆمۈر ئىچىدە بىر قېتىملا قىلىنىدىغان ئىبادەت بولغانلىقى تۈپەيلى كۆپىنچە كىشىلەر، ھەتتا دىنىي ئۆلىمالارمۇ ھەج پائالىيىتىنىڭ قائىدە – تەرتىپلىرىنى كۆرسىتىلگەن بويىچە ئادا قىلىشتىن ئاجىز كېلىدۇ. شۇ سەۋەبتىن ھەج قىلىش جەريانىدا بەزى خاتالىقلار، يېتەرسىزلىكلەر ۋە كەمچىلىكلەر سادىر بولىدۇ. تۆۋەندە ھەج پائالىيىتىنى ئورۇنداش جەريانىدا بەزى ھاجىلاردىن سادىر بولىدىغان خاتالىقلاردىن بەزىلىرى ئۈستىدە توختىلىمىز:

ئېھرامدا كۆرۈلىدىغان خاتالىقلار

1. «مىقات»تىن ئېھرامسىز ئۆتۈپ كېتىش.

ھەج ياكى ئۆمرە قىلىش ئۈچۈن كەلگەن كىشىلەرنىڭ «مىقات» تىن ئېھرامسىز ئۆتۈپ كېتىشى توغرا بولمايدۇ. بۇنداق قىلغانلار ئىمكانىيىتى بولسا قايتىپ بېرىپ مىقاتتىن ئېھرام باغلاپ كېلىشى كېرەك. قايتىشقا ئىمكانىيەت بولمىغاندا،

بۇ خاتالىقنى يويۇش ئۈچۈن بىر قوي قۇربانلىق قىلىپ گۆشىدىن ئۆزى يېمەستىن ھەممىسىنى مەككىدىكى پېقىرلارغا تارقىتىپ بېرىشى ۋاجىب بولىدۇ (لازىم كېلىدۇ).

2. بەزى كىشىلەر ئىھرام باغلىغانلىق ئىككى پارچە ئىھراملىق رەختنى كىيىش دەپلا چۈشىنىدۇ. بۇ خاتا چۈشىنىشتۇر. ئىھرام باغلىغانلىق دېگەن ھەج ياكى ئۆمرە ئىبادىتىنى باشلاشنى كۆڭلىدە نىيەت قىلىشتۇر. ئەمما ئىھراملىقنى كىيگەنلىك بولسا، شۇ ئىبادەتنى ئورۇنداش ئۈچۈن تەييارلانغانلىقنى ئىپادىلەيدىغان بىر پائالىيەتتۇر.

3. بەزى ئاياللار ئىھرامغا كىرىش ئۈچۈن ئاق ياكى يېشىل رەڭلىك مەخسۇس كىيىم كىيىش شەرت، دەپ ئېتىقاد قىلىشىدۇ. بۇ خاتا ئېتىقادتۇر. توغرىسى، ئاياللار ئەرلەرنىڭ كىيىمىگە ئوخشاپ قالىدىغان ياكى جەلپ قىلارلىق كىيىملەرنى كىيىشتىن ساقلىنىش شەرتى بىلەن ئادەتتىكى كىيىملىرىدىن خالىغانلىرىنى كىيىشى دۇرۇستۇر.

4. بەزى ئاياللار «مىقات»قا يېتىپ كەلگىنىدە ئايلىق ئادىتى (ھەيز) كېلىپ قالسا ياكى تۇغۇپ سالسا، «ئىھرام باغلاش ئۈچۈن تاھارەت شەرت» دېگەن ئېتىقاد بىلەن ئىھرام باغلاشنى تەرك ئېتىدۇ. بۇ توغرا ئەمەس. توغرىسى، ئايلىق

ئادەت ياكى تۇغۇت ئايالللارنىڭ ئىھرام باغلىشى ئۈچۈن توسقۇن بولالمايدۇ، بەلكى قېنىدىن پاكلانمىغان بولسىمۇ ئىھرام باغلاپ كېلىپ باشقىلار قىلغان پائالىيەتلەرنىڭ ھەممىسىنى قىلىدۇ. پەقەت كەبىنى تاۋاپ قىلىشنى پاكلانغىنىغا قەدەر كېچىكتۈرىدۇ. پاكلانغاندىن كېيىن «مىقات»تىن باغلاپ كەلگەن شۇ ئىھرام بىلەن تاۋاپنى ئادا قىلىدۇ. قايتا ئىھرام باغلاشقا ھاجەت يوق.

5. بەزى ئەرلەر ئىھرامدا ئوڭ قولىنى ئىھرامدىن چىقىرىپ، ئوڭ مۈرىسىنى ئېچىپ قويىدۇ. بۇ «تاۋاف قۇدۇم» ياكى ئۆمرە ئۈچۈن كەبىنى تاۋاپ قىلغاندىلا شۇنداق قىلىنىدۇ (بۇنداق قىلىش سۈننەت). ئەمما باشقا ۋاقىتلاردا ئىككى مۈرە ئىھرام بىلەن يۆرگىلىپ تۇرىدۇ.

كەبىنى تاۋاپ قىلىشتا كۆرۈلىدىغان خاتالىقلار

1. بەزى كىشىلەر تاۋاپنى خالىغان يېرىدىن باشلايدۇ. توغرىسى، ھەجەرۇل ئەسۋەدنىڭ ئۇدۇلىدىن باشلاشتۇر.(مۇنداق قىلىش سۈننەتتۇر).

2. بەزى كىشىلەر تاۋاپ قىلىۋېتىپ باشقىلار بىلەن زۆرۈرىيەتسىز سۆزلىشىدۇ، چاقچاق قىلىشىدۇ، تېلېفون بىلەن

سۆزلىشىدۇ. ھالبۇكى، كەبىنى تاۋاپ قىلىش خۇددى ناماز ئوقۇغانغا ئوخشاش بىر ئىبادەتتۇر. كەبىنى ئايلىنىپ يۈرگەنلىك ھېساب ئەمەس، مۇھىم بولغىنى بۇ ئىبادەتنىڭ ئىخلاس بىلەن ئادا قىلىنىشىدۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر ھەدىسىدە: «تاۋاپ – نامازدۇر. تاۋاپ قىلغان ۋاقتىڭلاردا گەپنى ئاز قىلىڭلار»دەپ كۆرسەتكەن.

3. بەزى كىشىلەر ھەجەرۇل ئەسۋەدنى سۆيۈش ئۈچۈن قىستىلاڭغۇغا ئۆزلىرىنى ئاتىدۇ، باشقىلارنى ئىتتىرىپ، قىستاپ ئۇلارغا ئەزىيەت يەتكۈزىدۇ. ئۆزىمۇ ھاياتىنى خەتەرگە ئاتقان بولىدۇ. توغرىسى، ھەجەرۇل ئەسۋەدكە يىراقتىن قول ئىشارىتى بىلەن سالام بېرىشتۇر. چۈنكى ھەجەرۇل ئەسۋەدنى سۆيۈش تاۋاپنىڭ شەرتى ئەمەس، بەلكى سۈننەت. سۈننەت ئەمەللىرىنى ئۆزۈرسىز تەرك قىلسا گۇناھ بولمىغان يەردە، بۇنداق قىستىلاڭغۇلۇق ۋاقىتلاردا تەرك ئېتىش ئەۋزەلدۇر.

4. بەزى كىشىلەر «مەقامۇ ئىبراھىم»دا ناماز ئوقۇيمەن، دەپ يولدا تۇرىۋالىدۇ. تاۋاپ قىلىۋاتقانلارنىڭ قىستىلىپ كەتكىنى بىلەن ئۇلارنىڭ كارى بولمايدۇ، بەزىدە كىشىلەرنىڭ ئاياقلىرى ئاستىدا قالىدۇ. بۇنداق خەتەرلىك ئىشنى قىلىپ، ئۆزىنىڭ ھاياتىنى ھالاكەتكە ئېتىشنى ئاللاھ تائالا ياقتۇرمايدۇ. ھەرەمدە ئادەم ئاز بولۇپ، ئازادىلىك بولسا تاۋاپتىن كېيىن

ئىككى رەكئەت نامازنى «مەقامۇ ئىبراھىم»نىڭ كەينىدە ئوقۇش سۈننەت. ئەمما ئادەم كۆپ بولسا بۇ نامازنى خالىغان يەردە ئوقۇسا بولىدۇ، ھەتتا ئوقۇمىسىمۇ گۇناھ بولمايدۇ.

5. بەزى كىشىلەر تاۋاپنىڭ ھەممىنى يۈگرەپ يۈرۈپ قىلىدۇ. سۈننەت ئالدىنقى ئۈچىدە تېزرەك مېڭىش، قالغان تۆتىدە تەمكىنلىك بىلەن مېڭىشتۇر.

سەئى قىلىشتا كۆرىلىدىغان خاتالىقلار

1. بەزى ھاجىلار سافا بىلەن مەرۋە ئارىسىدا سەئى قىلغىنىدا سافا بىلەن مەرۋە تاغلىرىنىڭ ئەڭ ئاخىرىغىچە بېرىشىدۇ، ھەتتا تامغىچە چاپلىشىدۇ، كىشىلەرنى قىستايدۇ ۋە ئۆزلىرىمۇ قىستىلىدۇ. بۇنداق قىلىش ھاجەتسىز. سافا بىلەن مەرۋە ئىككى تاغقا ئۆرلەپ ھامان قايتىش يېتەرلىكتۇر. ئۇجايلاردا ئۇزۇن تۇرۇۋېلىپ باشقىلارغا قىستىلاڭغۇ پەيدا قىلىش ياخشى ئەمەس. ئۇ جايلاردا دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ تۇرۇۋېلىپ باشقىلارنىڭ يولىنى توسۇۋېلىش تېخىمۇ توغرا ئەمەس.

2. بەزى ھاجىلار يەتتە قېتىم سەئى قىلىش دېگەننى،يەتتە قېتىم ئايلىنىش دەپ چۈشىنىپ قالغانلىقتىن، 14قېتىم سەئى

قىلىپ، سەئيىنى سافادىن باشلاپ يەنە سافادا ئاخىرلاشتۇرىدۇ. توغرىسى، سافادىن مەرۋەگە بىر قېتىم بېرىش بىر سەئيى، مەرۋەدىن سافاغا قايتىپ كېلىش يەنە بىر سەئيى ھېسابلىنىدۇ. سەئيى سافادىن باشلىنىپ مەرۋەدە ئاخىرلىشىدۇ.

3. بەزى ھاجىلار سافا بىلەن مەرۋە ئارىسىدا سەئيى قىلىشنىڭ ھەممىسىدە يۈگۈرۈپ ماڭىدۇ. توغرىسى، ئىككى يېشىل چىراق ئارىلىقىدىلا ئەرلەر قەدەملىرىنى تېزلىتىدۇ. ئەمما ئاياللار نورمال يۈرۈشىدە ماڭىدۇ.

4. بەزى ھاجىلار ھەرەمدە پەرز ناماز ئوقۇلىۋاتسىمۇ، نامازغا ئىقتىدا قىلماي سەئيى قىلىشنى داۋام قىلىۋېرىدۇ. بۇنداق قىلىش توغرا ئەمەس. توغرىسى جامائەت نامىزى باشلانغاندا سەئيىنى توختىتىپ نامازغا تۇرۇش، ناماز ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، سەئيىنى كەلگەن يېرىدىن داۋام قىلدۇرۇشتۇر. تاۋاپمۇ شۇنداق.

ئەرەفاتتا كۆرىلىدىغان خاتالىقلار

1. بەزى كىشىلەر، خۇسۇسەن گۇرۇپپىغا قوشۇلماستىن ئۆز ئالدىغا ھەج قىلىدىغان كىشىلەر ئەرەفاتقا چىقتۇق دەپ ئەرەفاتنىڭ چېگرىسىنىڭ سىرتىدا ئولتۇرۇپ كۈننى كەچ

قىلىدۇ. مۇنداق قىلغانلارنىڭ ھەججىسى قوبۇل ئەمەستۇر. چۈنكى ئۇلار ھەجنىڭ ئەرەفاتتا ھازىر بولۇشتىن ئىبارەت بۇ چوڭ پەرزىنى تەرك ئەتكەن بولىدۇ.

2. بەزى ھاجىلار كۈن پېتىشتىن بۇرۇن ئەرەفاتتىن قوزغىلىپ بولىدۇ. بۇ توغرا ئەمەس. چۈنكى كۈن پاتماستىن ئەرەفات چېگرىسىدىن چىقىپ كېتىش جائىز ئەمەس. مۇنداق قىلغان كىشى ئەگەر قايتىپ كەلمىسە، ئۇنىڭغا بىر قوي قۇربانلىق قىلىش ۋاجىب بولىدۇ.

3. بەزى ھاجىلار ئەرەفاتتىكى «جەبەل رەھمە – رەھمەت تېغى»نىڭ ئەڭ چوققىسىغا چىقمىغىچە ئۈزلىرىنى قىينايدۇ. ھالبۇكى، ئۇ تاغقا چىقىش «ئەرەفاتتا تۇرۇش» نىڭ شەرتى ئەمەس. چۈنكى ئەرەفات چېگرىسىنىڭ ئىچىدىكى جايلارنىڭ ھەممىسى تۇرۇشقا بولىدىغان جايلاردۇر. قايسى جايدا تۇرسا بولىدۇ.

4. بەزى ھاجىلار ئەرەفاتتا دۇئا قىلغاندا، دۇئانى «جەبەل رەھمە»گە قاراپ قىلىدۇ. بۇ توغرا ئەمەس. توغرىسى قىبلىگە قاراشتۇر. دۇئا ھەرقانداق يەردە قىبلىگە قاراپ قىلىنىدۇ.

5. بەزى ھاجىلار ئەرەفاتتىن مۇزدەلىفەگە قاراپ يۈرۈشتە بىر – بىرىنى ئىتتىرىپ، قىستاپ، پۇتلىشىپ يۈرىدۇ. بەزىلىرى

يۈگۈرىدۇ. بۇلار ھەممىسى خاتا ئىشلاردۇر. توغرىسى، ئاللاھ تائالانى ياد ئەتكەن ھالدا تەمكىنلىك بىلەن، ئالدىرىماستىن، سىلىق مېڭىش، كىشىلەرگە ئەزىيەت يەتكۈزۈشتىن ساقلىنىشتۇر.

مۇزدەلىفەدە كۆرىلىدىغان خاتالىقلار

1. بەزى كىشىلەر مۇزدەلىفەگە كېلەر - كەلمەستىنلا شەيتانغا ئاتىدىغان تاشلارنى يىغىشقا كىرىشىپ كېتىدۇ. تاش مۇزدەلىفەدىنلا تېرىلىدۇ، دەپ گۇمان قىلىشىدۇ. توغرىسى، مۇزدەلىفەگە كەلگەندىن كېيىن، ئاۋۋال ناماز شام بىلەن خۇپتەننى ئوقۇش، ئاندىن باشقا ئىشلار بىلەن مەشغۇل بولۇش لازىم. تاشنى مۇزدەلىفەدىن تېرىشكە بولغىنىدەك قانداقلا بىر جايدىن تېرىشكىمۇ بولىدۇ.

2. بەزى ھاجىلار مۇزدەلىفەدە بىر كېچە قونماستىن، ئۆزلىرىسىز تۇرۇپ يېرىم كېچىدە كېتىپ قالىدۇ. ئىمكانىيىتى بولسا تاڭ ئاتقۇچە مۇزدەلىفەدە قونۇش ياخشىدۇر. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالاممۇ شۇنداق قىلغان.

شەيتانغا تاش ئېتىشتىكى خاتالىقلار

1. بەزى ھاجىلار شەيتانغا تاش ئاتىدىغان جايلاردا

كىشىلەر بىلەن قىستىشىدۇ، جېدەل قىلىشىدۇ، تىللىشىدۇ، ھەتتا ئۇرۇشىدۇ. بۇنداق قىلىش قەتئىي توغرا ئەمەس. توغرىسى ئەدەبلىك ۋە سىلىق بولۇش، كىشىلەرگە ئەزىيەت بەرمەسلىكتۇر.

2. بەزى ھاجىلار خۇددى شەيتاننى كۆرىۋاتقاندەك ياكى شەيتان بىلەن ئۇرۇشىۋاتقاندەك، غەزەب ۋە چېچىلىش بىلەن تاش ئاتىدۇ. بەزىلىرى ئاچچىقتىن ئاياقلىرىنى، چالمىلارنى، چوڭ تاشلارنى ئاتىدۇ. بەزىلىرى شەيتاننى تىللاپ ئاغزى قۇرۇپ كېتىدۇ. بەزىلىرى قوللىرىنى چۆرىگەندە دىققەتسىزلىك قىلىپ باشقىلارنىڭ قاش - كۆزلىرىنى يېرىپ قويىدۇ. باشقىلارنى ئىتتىرىپ يىقىتىپ قويىدۇ. ئىبادەت دېگەن شۇنداق قىلىنامدۇ؟! بۇ ئەڭ ئۇچىغا چىققان جاھىللىق ۋە ھاماقەتلىكتۇر. شەيتانغا نىشانە قىلىنغان جايغا تاش ئېتىش ھەجنىڭ رەسمىيەتلىرىدىن بىر رەسمىيەت. ئۇنى ئادا قىلغاندا، سىلىقلىق ۋە يۇمشاقلىق بىلەن، ئەتراپقا ياخشى قاراپ، دىققەت بىلەن تاش ئېتىش لازىم. ئۇ جايغا تىكلەنگەن نىشانە شەيتاننىڭ ئۆزى ئەمەس.

3. بەزى ھاجىلار ئۆزى ياش، تېنى ساق تۇرۇپ شەيتانغا تاش ئېتىشتىكى قىيىنچىلىقتىن قورقۇپ باشقىلارغا ئۆزى ئۈچۈن تاش ئېتىپ قويۇشنى ھاۋالە قىلىدۇ. تاشنى ئۆزۈرسىز

كىشىلەرنىڭ ئۆزى ئېتىشى شەرت. ئەمما ياشىنىپ قالغان ياكى كېسەلجان كىشىلەر ئەگەر تاش ئېتىشتا قىيىنچىلىق ياكى خەتەرگە ئۇچرايدىغانلىقىدىن قورقسا، تاش ئېتىشنى باشقىلارغا ھاۋالە قىلسا بولىدۇ.

4. بەزى ھاجىلار ئۈچ شەيتانغا تاش ئېتىشتا تەرتىپكە رىئايە قىلمايدۇ. تەرتىپ مۇنداق: زۇلھەججىنىڭ 10 - كۈنى(قۇربان ھېيت كۈنى) بىرلا شەيتانغا تاش ئاتىمىز. ئۇ بولسىمۇ، مەككە تەرەپكە يېقىن بولغان چوڭ شەيتان (جەمرە ئەقەبە)دۇر. زۇلھەججىنىڭ 11 – 12 – 13. كۈنلىرى مىنادا قونۇش جەريانىدا شەيتانغا تاش ئاتقاندا، تاش ئېتىشنى ئاۋۋال كىچىك شەيتان (خەيف مەسجىدىگە يېقىن بولغىنى) دىن باشلايمىز، ئاندىن ئوتتۇرانجى شەيتانغا، ئاندىن چوڭ شەيتانغا ئاتىمىز.

5. بەزى ھاجىلار تاش ئاتقاندا، تاشنىڭ يومۇلاق كۆلچەككە چۈشكەن – چۈشمىگەنلىكى بىلەن ھېسابلاشماستىن، تاملارغا، موملارغا ئاتىدۇ. نەتىجىدە، مەزكۇر تاشلار باشقا ياقلارغا ئۇچۇپ كېتىپ، مەخسۇس كۆلچەككە چۈشمەيدۇ ۋە تاش ئېتىش ۋاجىبى ئادا بولماي قالىدۇ. شۇڭا ئاتقان تاشنى كۆلچەككە چۈشۈرۈش شەرتتۇر. چۈشۈپ بولغاندىن كېيىن چاچراپ باشقا ياقلارغا چىقىپ كەتسىمۇ ھېچ ۋەقەسى يوق.

6. بەزى ھاجىلار مىنادا قونغان ئالدىنقى كۈنلەردە كېيىنكى كۈنلەرنىڭ تاشلىرىنى ئېتىۋېتىپ، ياكى كېيىنكى كۈنلەرنىڭ تاشلىرىنى باشقىلارنىڭ ئېتىپ قويۇشىغا ھاۋالە قىلىپ قويۇپ يۇرتلىرىغا كېتىپ قالىدۇ. بۇ ھەج پائالىيەتلىرىنى ئويۇنچۇق ئورنىدا كۆرگەنلىك بولۇپ، خاتا ئىشتۇر. ئىشى قانچىلىك ئالدىراش بولسىمۇ مىنادا ئاز دېگەندە (ھېيت كۈنىدىن باشقا) ئىككى كۈن قونۇپ، ئۈچ شەيتاننىڭ ھەر بىرىگە ئىككى كۈن تاش ئېتىشى شەرتتۇر.

مىنادا كۆرۈلىدىغان خاتالىقلار

1. بەزى كىشىلەر ھېيت كۈنى «تاۋاف ۋىدا»نى تۈگىتىپ ھەرەم بىلەن خوشلىشىپ بولىدۇ، ئاندىن مىنادا قونۇپ، مىنادىكى پائالىيەتلەرنى تۈگىتىپ، ھەرەمگە كىرمەستىن مىنادىنلا يۇرتىغا كېتىپ قالىدۇ. توغرىسى، ھاجىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئەمەلى ھەرەمنى تاۋاپ (ۋىدا تاۋىپىنى) قىلىشتۇر. ۋىدا تاۋىپى ھەجنىڭ پۈتۈن ئەمەللىرى تۈگەپ بولغاندىن كېيىن، ۋەتەنگە قايتىش ئالدىدا قىلىنىدۇ.

2. بەزى كىشىلەر قۇرئان كەرىمنىڭ ﴿(مىنادىن) ئالدىراپ ئىككى كۈندە قايتقان ئادەمگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ﴾ دېگەن ئايىتىدىكى ئىككى كۈننى ھېيت كۈنى بىلەن ھېيتنىڭ ئەتىسىكى

كـۈنى دەپ خاتــا چۈشــىنىپ قېلىــپ، مىنــادا ئىككــى كۈنىنىمــۇ تولدۇرماستىن كېتىپ قالىدۇ. ئايەتتىكى ئىككى كۈن — ھېيتنىڭ ئەتىســى ۋە ئۆگۈنىســى (زۇلـھەججىنىـڭ 11 – 12- كـۈنلىرى) نـى كۆرسىتىدۇ. ئالدىرىغان كىشـى 12-كۈنىشـەيتانغا تـاش ئېتىـپ بولــۇپ، كــۈن پېتىشــتىن بــۇرۇن قايتىــپ كەتســە بولىــدۇ. ئالدىرىمىغانلار زۇلھەججىنىڭ 13 -كۈنى قايتىدۇ.

ھەرەمدىن چىقىشتىكى خاتالىق

بەزى ھـاجىلار ھەرەمـدىن ئـايرىلىش ئالدىـدا ۋىـدا تـاۋىپىنى قىلىـپ بولـۇپ، ھەرەمـدىن چىقىـپ كېتىشـتە ئارقىسـىچە مېڭىـپ چىقىــپ كېتىــدۇ. مۇنــداق قىلىشــنى ئـۇلار ھەرەمــگە ئېھتىــرام بىلـدۈرگەنلىك، دەپ چۈشىنىشــى مـۇمكىن. لـېكىن بىــز بۇنــداق قىلىشـقا بۇيرۇلغــان ئەمەســمىز. پەيغەمــبەر ئەلەيھىســسالاممۇ ئۇنداق قىلمىغان.

مەدىنە زىيارىتىنىڭ ئەدەپلىرى

مەدىنە مۇنەۋۋەرە شەھىرىگە بېرىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەسجىدىدە ناماز ئوقۇش ۋە مۇبارەك قەبرە شەرىپىنى زىيارەت قىلىش ياخشى ئەمەللەردىن سانىلىدۇ. ھەجدىن بۇرۇن ياكى كېيىن قايسىبىر ۋاقىتتا زىيارەت قىلىشقا بولىدۇ.

ئىمام نەۋەۋىي مۇنداق دېگەن: «بىلگىنكى، ھەج قىلىش ئۈچۈن كەلگەن ھەر قانداق مۇسۇلماننىڭ — مەيلى ئۇنىڭ يولى مەدىنىدىن ئۆتسۇن، مەيلى ئۆتمىسۇن — مەدىنىگە بېرىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى زىيارەت قىلىشى ئەڭ پايدىلىق سەپەر ۋە ئەڭ ئەھمىيەتلىك ئىبادەتلەردىن سانىلىدۇ».

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەسجىدىگە كىرىش ۋە مۇبارەك قەبرە شەرىپىنى زىيارەت قىلىشنىڭ ئەدەبلىرى تۆۋەندىكىچە:

1. مەدىنە مۇنەۋۋەرە شەھىرىگە يېتىپ بارغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەسجىدىگە خۇشبۇي قوللانغان ۋە چىرايلىق كىيىم كىيگەن ھالدا، تەمكىنلىك بىلەن ئالدىرىماي مېڭىپ ئوڭ پۇتىمىز بىلەن كىرىمىز. كىرىشتە مۇنۇ دۇئانى

ئوقۇيمىز:

أَعُوذُ بِاللهِ العَظِيْمِ، وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيْمِ، وَسُلْطَانِهِ القَدِيْمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ. بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيْمِ. اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلىَ مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهَ وَسَلَّمَ. اَللَّهُمَّ اغْفِرْلِي ذُنوُبِي وَافْتَح لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ

يەنى«ئۇلۇغ ئاللاھقا، ئۇنىڭ تەگداشسىز ماقامىغا، ئەزەلدىن مەڭگۈلۈك پادىشاھلىقىغا سىغىنىپ قوغلاندى شەيتاننىڭ شەررىدىن پاناھ تىلەيمەن. ناھايىتى مېھرى – شەپقەتلىك ئاللاھنىڭ نامى بىلەن باشلايمەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ۋە ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا دۇرۇد ۋە سالاملار يوللايمەن. ئى ئاللاھ گۇناھلىرىمنى مەغپىرەت قىلغىن ۋە ماڭا رەھمەت ئىشىكلىرىڭنى ئاچقىن».

2. مەسجىدكە كىرگەندىن كېيىن، ئىمكانىيەت بولسا «رەۋزە شەرىف»تە، ئەگەر ئادەم كۆپ بولۇپ ئورۇن تەگمىسە ياكى قىستىلاڭغۇ بولسا مەسجىدنىڭ قايسىبىر يېرىدە تۇرۇپ ئىككى رەكئەت«تەھىيەتۇل مەسجىد» نامىزى ئوقۇيمىز.

3. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇبارەك قەبرە شەرىپىنى زىيارەت قىلغاندا «ئاللاھ تائالانىڭ سالامى ۋە ئامانلىقى سىزگە

بولسۇن ئى سۆيۈملۈك پەيغەمبەر! ئاللاھ تائالانىڭ سالامى ۋە ئامانلىقى سىزگە بولسۇن ئى ئىنسانلارنىڭ سەرخىلى! ئاللاھ تائالانىڭ سالامى ۋە ئامانلىقى سىزگە بولسۇن ئى ئاللاھنىڭ سۆيگەن پەيغەمبىرى!» دەپ ئەدەپ بىلەن پەس ئاۋازدا سالام بېرىمىز. ئاندىن ئوڭ تەرەپكە بىر قەدەم يۆتكىلىپ ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا، ئاندىن يەنە ئوڭ تەرەپكە بىر قەدەم يۆتكىلىپ ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا سالام بېرىمىز. ئاندىن قىبلە تەرەپكە ئالدىمىزنى قىلىپ تۇرۇپ ئۆزىمىزگە، ئائىلە ئەزالىرىمىزغا ۋە جىمى مۇسۇلمانلارغا دۇئا قىلىمىز. ئاندىن چىقىپ كېتىمىز.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇبارەك قەبرە شەرىپى ئالدىدا ئۈنلۈك سۆز قىلىش ۋە باشقىلار بىلەن پاراڭلىشىشقا بولمايدۇ. چۈنكى مۇنداق قىلىش پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ھۆرمەتسىزلىك قىلغانلىق بولىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ياكى ۋاپات بولغان باشقىلاردىن ھاجەتلەرنى سوراشقا بولمايدۇ. چۈنكى دۇئا ئاللاھ تائالاغا قىلىنىدۇ، ھاجەتلەر پەقەت ئاللاھ تائالادىنلا سورىلىدۇ. قەبرە شەرىپىنىڭ رىشاتكىلىرىنى ياكى مەسجىدنىڭ تۆۋرۈكلىرىنى تەۋەررۈك قىلىپ يۈزلىرىمىزگە سۈرتۈشكە ۋە سۆيۈشكە بولمايدۇ. چۈنكى مۇنداق قىلىش بىدئەتتۇر.

4. بىراۋ ئۆزى ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا سالام بېرىپ قويۇشنى ئۆتۈنگەن بولسا، «ئى ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى! سىزگە پالانىنىڭ سالامىنى يەتكۈزىمەن» دەپ سالام بېرىش لازىم.

5. مەدىنە مۇنەۋۋەرەدىكى «بەقى قەبرىستانلىقى»نى ۋە «ئوھۇد شېھىدلىقى»نى زىيارەت قىلىش سۈننەتتۇر. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام شۇنداق قىلغان ۋە قەبرىلەرنى زىيارەت قىلىشنىڭ ئاخىرەتنى يادلاندۇرىدىغانلىقى سەۋەبلىك ياخشى ئەمەللەردىن سانىلىدىغانلىقىنى ئېيتقان.

5. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەسجىدىدە ئىمكان قەدەر كۆپرەك ناماز ئوقۇشقا تىرىشىش لازىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «مېنىڭ بۇ مەسجىدىمدە بىر ۋاخ ناماز ئوقۇشنىڭ ساۋابى باشقا مەسجىدلەردە مىڭ ۋاخ ناماز ئوقۇغاندىن ئەۋزەلدۇر. مەسجىدى ھەرەمدە بىر ۋاخ ناماز ئوقۇشنىڭ ساۋابى باشقا مەسجىدلەردە يۈز مىڭ ۋاخ ناماز ئوقۇغاندىن ئەۋزەلدۇر».

6. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەسجىدىدە ناماز ئوقۇشنىڭ بەلگىلىك سانى يوق. قانچە ۋاخ ۋە قانچە رەكئەت ناماز ئوقۇسا بولىۋېرىدۇ. قانچىلىك كۆپ ناماز ئوقۇسا ساۋابى

شۇنچىلىك كۆپ بولىدۇ.

7. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەسجىدىنى ۋە قەبرە شەرىپىنى زىيارەت قىلىش ئۈچۈن مەخسۇس كىيىم ياكى مەلۇم ۋاقىت بەلگىلەنگەن ئەمەس. قايسى ۋاقىتتا قانداقلا بىر كىيىم بىلەن زىيارەت قىلىشقا بولىدۇ.

8. «رەۋزە شەرىف»تە ئولتۇرۇپ كۆپرەك ئىبادەت قىلىشقا تىرىشىش لازىم. ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان بىر ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن:«ئۆيۈم بىلەن مۇنبىرىم ئوتتۇرىسىدا جەننەتنىڭ باغچىلىرىدىن بىر باغچە باردۇر.» بۇ ھەدىستە تىلغا ئېلىنغان «باغچە» رەۋزە شەرىفتۇر.

9. مەدىنە مۇنەۋۋەرە شەھرىدىكى «قۇبا مەسجىدى»نى زىيارەت قىلىش ۋە ئۇجايدا ناماز ئوقۇش سۈننەتتۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەر شەنبە كۈنلۈكتە بۇ مەسجىدكە كېلىپ ناماز ئوقۇغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ. ھەتتا ئۇ: «كىمكى ئۆيىدىن تاھارەت بىلەن چىقىپ، مەسجىدى قۇباغا كېلىپ ناماز ئوقۇيدىكەن، ئۇ ئۆمرە ئادا قىلغانىنىڭ ساۋابىنى تاپىدۇ»دېگەن.

10. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەسجىدى بىلەن قەبرە

شـــەربىپىنى زىيـــارەت قىلىشـــنىڭ ھەج پائـــالىيەتلىرى بىـــلەن ھېچقانـداق ئالاقىسـى يوقتـۇر. ھەج ئـايرىم ئىبـادەت، زىيـارەت ئايرىم ئىبادەتتۇر.

ھەج جەرياندا ئوقۇلىدىغان دۇئالار

ھەج ياكى ئۆمرە قىلىش جەرياندا ئوقۇش ئۈچۈن مەخسۇس دۇئالار بەلگىلەنگەن ئەمەس، بەلكى قانداق دۇئانى قىلىش ۋە قايسى تىلدا قىلىش ھەركىمنىڭ ئىختىيارىدۇر. ھەركىم ئۆزى بىلگەن دۇئالىرىنى ئوقۇسا بولىدۇ. ئەمما پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئوقۇغان دۇئالارنى ئوقۇشنىڭ ئەۋزەللىكىدە شەك يوق.

تۆۋەندىكى دۇئالارنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەج قىلىش جەرياندا ئوقۇغانلىقى قەيت قىلىنغان.

ھەج ياكى ئۆمرىگە ئىھرام باغلىغاندا ئوقۇلىدىغان تەلبىيە

لَبَّيْكَ اَللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لاَشَرِيْكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لاَ شَرِيْكَ لَكَ

تەرجىمىسى: «مەن ھازىرمەن ئى ئاللاھ! مەن ھازىرمەن، مەن ھازىرمەن، سېنىڭ ھېچ شېرىكىڭ يوق، بارلىق ھەمدۇ سانا، نېمەت ۋە پادىشاھلىق پەقەت ساڭا خاستۇر، سېنىڭ ھېچ

شىرىكىڭ يوقتۇر»[1].

مەككە ۋە مەسجىدى ھەرەمنى كۆرگەندە ئوقۇلىدىغان دۇئا

اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلاَمُ وَمِنْكَ السَّلاَمُ فَحَيِّنَا رَبَّنَا بِالسَّلاَمِ، اللَّهُمَّ زِدْ هَذَا الْبَيْتَ تَشْرِيفًا وَتَعْظِيمًا وَتَكْرِيَما وَمَهَابَةً وَزِدْ مَنْ حَجَّهُ أَوِ اعْتَمَرَهُ تَكْرِيمًا وَتَشْرِيفًا وَتَعْظِيمًا وَبِرًّا

تەرجىمىسى: «ئى ئاللاھ! سەن تىنچلىق بەرگۈچىسەن، تىنچلىق – ئامانلىق زادى سەندىن. ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى تىنچلىق ئىچىدە ياشاتقىن. ئى ئاللاھ! بۇ ئۇلۇغ ھەرەمنى تېخىمۇ ھۆرمەتلىك، تېخىمۇ ئۇلۇغ ۋە ھەيبەتلىك قىلغىن، بۇ جايدا ھەج ياكى ئۆمرە قىلغۇچىلارنىڭ شەرىپىنى، ھۆرمىتىنى، ياخشىلىقىنى ۋە ساۋابلىرىنى زىيادە قىلغىن»[2].

كەبىنى تاۋاب قىلىشتا ئوقۇلىدىغان دۇئا

رَبِّ قَنِّعْنِي بِمَا رَزَقْتَنِي وَبَارِكْ لِي فِيْهِ وَاخْلُفْ عَلَيَّ كُلَّ غَائِبَةٍ لِي بِخَيْرٍ

(1) بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى.
(2) بەيھەقىي رىۋايىتى.

تەرجىمىسى: «ئى پەرۋەردىگارىم! ماڭا بەرگەن رىزقىڭ بىلەن ماڭا قانائەت بەرگىن، رىزقىمدا ماڭا بەرىكەت بەرگىن، قولۇمدىن كېتىپ، قايتا ئېرىشىشىم مۇمكىن بولمايدىغان ئىشلار ۋە نەرسىلەرنىڭ ئورنىنى ماڭا ياخشىلىق بىلەن تولدۇرۇپ بەرگىن»[1].

رۇكنى يەمانى بىلەن ھەجەرۇلئەسۋەد ئارىلىقىدا مۇنۇ دۇئانى ئوقۇش ئەۋزەل:

رَبَّنَآ آتِنَا فِي ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي ٱلآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ

تەرجىمىسى: «پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە دۇنيادا ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، ئاخىرەتتىمۇ ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن»[2].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سافا تېغىغا كەلگىنىدە، ئاللاھ تائالانىڭ:

إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ اللّهِ

(1) ئىبنى خوزەيمە رىۋايىتى.
(2) بەقەرە سۈرىسى201 - ئايەت.

يەنـى «سـەفا بىـلەن مەرۋە ھەقىـقەتەن ئاللاھنىـڭ (دىنىنىـڭ) ئالامەتلىرىدۇر» دېگەن ئـايىتنى ئوُقۇغـان ۋە «ئـاللاھ باشلىغان تەرەپـتىن باشـلايمەن» دەپ سـافا تېغىغـا ئـۆرلىگەن، ئانـدىن قىـبلىگە قـاراپ تـۇرۇپ تەكبىـر ئېيتقـان، ئانـدىن مۇنـۇ دۇئـانى ئوُقۇغان ئىدى:

لاَ إِلٰهَ إِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ. لَهُ الْمُلْكَ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ. لاَ إِلٰهَ إِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ. أَنْجَزَ وَعْدَهُ. وَنَصَرَ عَبْدَهُ. وَهَزَمَ الأَحْزَابَ وَحْدَهُ

تەرجىمىسـى: «بىـر ئـاللاھتىن باشـقا ھەقىقىـي ئىـلاھ يوقتـۇر، ئۇنىـڭ ھـېچ شـېرىكى يوقتـۇر، پادىشـاھلىق ۋە ھەمـدۇ سـانالار ئۇنىڭغـا خاسـتۇر، ئـۇ ھەر نەرسـىگە قـادىردۇر. بىـر ئـاللاھتىن باشـقا ھەقىقىـي مەبـۇد يوقتـۇر، ئـاللاھ ۋەدىسـىنى ئەمەلـگە ئاشـۇردى، بەندىسـى (مـۇھەممەد ئەلەيھىسسـالام)گە مەدەت بەردى، ئىتتىپاقـداش دۈشـمەنلەرنى ئـۆزى يـالغۇز مەغلـۇب قىلدى». بـۇ دۇئـانى ئۈچ قېتىم ئوقۇغـان ۋە مەرۋىـدىمۇ سـافادا ئوقۇغانلىرىنى ئوقۇغانلىقى قەيت قىلىنغان.

ئەرەفاتتا ئوقۇلىدىغان دۇئا

1. لاَ إِلٰـهَ إِلاَّ اللّٰهُ وَحْـدَهُ لاَ شَـرِيْكَ لَـهُ، لَـهُ الْمُلْـكُ وَلَـهُ

الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ

تەرجىمىسى: «بىر ئاللاھتىن باشقا ھەقىقىي ئىلاھ يوقتۇر، ئۇنىڭ ھېچ شېرىكى يوقتۇر، پادىشاھلىق ۋە ھەمدۇ سانالار ئۇنىڭغا خاستۇر، ئۇ ھەر نەرسىگە كۈچى يەتكۈچىدۇر»[1].

2. اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كَالَّذِى نَقُولُ وَخَيْرًا مِمَّا نَقُولُ، اللَّهُمَّ لَكَ صَلاَتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِي وَإِلَيْكَ مَآبِي وَلَكَ رَبِّ تُرَاثِي، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَوَسْوَسَةِ الصَّدْرِ وَشَتَاتِ الأَمْرِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَجِيءُ بِهِ الرِّيحُ.

تەرجىمىسى: «ئى ئاللاھ! بىز نىڭ ئېيتقىنىمىز ۋە ئېيتقىنىمىزدىنمۇ ياخشىراق ھەمدۇ سانا ساڭا خاستۇر، ئى ئاللاھ! مېنىڭ نامىزىم، ئىبادەتلىرىم، ھاياتىم ۋە ماماتىم سېنىڭ ئۈچۈندۇر. قايتىشىم سېنىڭ تەرىپىڭگىدۇر، بالا – چاقىلىرىم ساڭا ئامانەتتۇر. ئى ئاللاھ! ساڭا سېغىنىپ قەبرە ئازابىدىن، كۆڭۈلنىڭ ۋەسۋەسىسىدىن ۋە ئىشلىرىمنىڭ چېچىلىپ كېتىشىدىن پاناھ تىلەيمەن. ئى ئاللاھ! ساڭا سېغىنىپ شامال

---

(1) تىرمىزى رىۋايىتى.

ئېلىپ كېلىدىغان نەرسىلەرنىڭ يامانلىقىدىن پاناھ تىلەيمەن»[1].

(1) بەيھەقىي رىۋايىتى.

قۇرئان كەرىمدىن تاللانغان دۇئالار

1. پەرۋەردىگارىمىز! بىز ئۆزىمىزگە ئۆزىمىز زۇلۇم قىلدۇق، بىزنى كەچۈرمىسەڭ بىز ئەلۋەتتە زىيان تارتقۇچىلاردىن بولىمىز[1]

2. پەرۋەردىگارىم! مەن بىلمىگەن نەرسىنى سوراشتىن سېنىڭ پاناھىڭغا سىغىنىمەن، ئەگەر ماڭا مەغپىرەت قىلمىساڭ ۋە رەھىم قىلمىساڭ، زىيان تارتقۇچىلاردىن بولىمەن[2]

3. پەرۋەردىگارىمىز! بىزنىڭ (ئەمەللىرىمىزنى) قوبۇل قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن (دۇئايىمىزنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىسەن، (نىيىتىمىزنى) بىلىپ تۇرغۇچىسەن[3]

4. پەرۋەردىگارىمىز! تەۋبىمىزنى قوبۇل قىلغىن، چۈنكى سەن تەۋبىنى ناھايىتى قوبۇل قىلغۇچىسەن، ناھايىتى مېھرىبانسەن[4]

---

(1) بەقەرە سۈرىسى23- ئايەت
(2) ھۇد سۈرىسى47-ئايەت
(3) بەقەرە سۈرىسى 127-ئايەت
(4) بەقەرە سۈرىسى 128-ئايەت

5. پەرۋەردىگارىم! مېنى ۋە بىر قىسىم ئەۋلادىمنى نامازنى ئـادا قىلغـۇچى قىلغىـن، پەرۋەردىگـارىمىز! دۇئـايىمنى قوبـۇل قىلغىن! ھېساب ئالىدىغان كۈندە(يەنى قىيامەت كۈنىدە)ماڭا، ئاتا ـ ئانامغا ۋە مۆمىنلەرگە مەغپىرەت قىلغىن[1]

6. پەرۋەردىگـارىمىز سـاڭا تەۋەككـۇل قىلـدۇق، سـاڭا قـايتتۇق، ئـاخىر قايتىـدىغان جـاي سـېنىڭ دەرگاھىڭـدۇر. پەرۋەردىگـارىمىز! كـاپىرلارنى بىـزگە زىيانكەشـلىك قىلىـش ئىمكـانىيىتىگە ئىـگە قىلمىغىـن، پەرۋەردىگـارىمىز، بىـزگە مەغپىرەت قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن غالىبسەن، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىسەن[2]

7. پەرۋەردىگارىم! مەن ھەقىقەتەن ئۆزەمگە زۇلۇم قىلدىم. ماڭا مەغپىرەت قىلغىن[3]

8. پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە رەھمەت خەزىنىلىرىڭدىن ئاتا قىلغىـن، بىزنىـڭ ئىشـلىرىمىزنى تـۈزەپ، بىزنـى ھىـدايەت

(1) ئىبراھىم سۈرىسى 40-41- ئايەتلەر
(2) مۇمتەھىنە سۈرىسى4-5-ئايەتلەر
(3) قەسەس سۈرىسى16-ئايەت

تاپقۇچىلاردىن قىلغىن[1]

9. پەرۋەردىگارىم! سەن مېنى ماڭا ۋە ئاتا – ئانامغا بەرگەن نېمىتىڭگە شۈكۈر قىلىشقا، سەن رازى بولىدىغان ياخشى ئەمەلنى قىلىشقا مۇۋەپپەق قىلغىن، رەھمىتىڭ بىلەن مېنى ياخشى بەندىلىرىڭ قاتارىغا كىرگۈزگىن[2]

10. (پەرۋەردىگارىم!) سەندىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، سەن (جىمى كەمچىلىكلەردىن) پاكتۇرسەن، مەن ھەقىقەتەن (ئۆز نەپسىمگە) زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولدۇم[3]

11. پەرۋەردىگارىم! ماڭا ئىلىم ھېكمەت ئاتا قىلغىن، مېنى ياخشىلارغا قوشقىن. كېيىنكىلەر ئارىسىدا ياخشى نامىمنى قالدۇرغىن. مېنى نازۇ نېمەتلىك جەننەتنىڭ ۋارىسلىرىدىن قىلغىن[4]

12. پادىشاھلىقنىڭ ئىگىسى بولغان ئى ئاللاھ! خالىغان

---

(1) كەھف سۈرىسى10- ئايەت
(2) نەمل سۈرىسى19-ئايەت
(3) ئەنبىيا سۈرىسى87-ئايەت
(4) شۇئەرا سۈرىسى84-ئايەت

ئادەمگە پادىشاھلىقنى بېرىسەن، خالىغان ئادەمدىن پادىشاھلىقنى تارتىپ ئالىسەن؛ خالىغان ئادەمنى ئەزىز قىلىسەن، خالىغان ئادەمنى خار قىلىسەن؛ ھەممە ياخشىلىق (نىڭ خەزىنىسى) سېنىڭ قولۇڭدىدۇر. سەن ھەقىقەتەن ھەممىگە قادىرسەن. كېچىنى كۈندۈزگە كىرگۈزىسەن، كۈندۈزنى كېچىگە كىرگۈزىسەن، جانلىقنى جانسىزدىن چىقىرىسەن، جانسىزنى جانلىقتىن چىقىرىسەن؛ ئۆزەڭ خالىغان كىشىگە ھېسابسىز رىزىق بېرىسەن[1]

13. پەرۋەردىگارىم! مېنى قەبرەمگە ئوكۇشلۇق كىرگۈزگىن، قەبرەمدىن ئوكۇشلۇق چىقارغىن، ماڭا دەرگاھىڭدىن ھەقىقەتكە ياردەم بېرىدىغان قۇۋۋەت ئاتا قىلغىن[2]

14. پەرۋەردىگارىم! ئاتا ـ ئانام مېنى كىچىكلىكىمدە تەربىيىلىگىنىدەك ئۇلارغا مەرھەمەت قىلغىن.

15. پەرۋەردىگارىم!ئىلمىمنى زىيادە قىلغىن[3]

(1) ئال ئىمران سۈرىسى26-27-ئايەتلەر
(2) ئىسرا سۈرىسى80-ئايەت
(3) ئىسرا سۈرىسى24- ئايەت

16. بىز (دەۋىتىڭنى) ئاڭلىدۇق ۋە (ئەمرىڭگە) ئىتائەت قىلدۇق، پەرۋەردىگارىمىز، مەغپىرىتىڭنى تىلەيمىز، ئاخىر قايتىدىغان جايىمىز سېنىڭ دەرگاھىڭدۇر[1]

17. پەرۋەردىگارىمىز! ئەگەر بىز ئۇنۇتساق ياكى خاتالاشساق (يەنى بىز ئۇنتۇش ياكى سەۋەنلىك سەۋەبىدىن ئەمرىڭنى تولۇق ئورۇنلىيالمىساق)، بىزنى جازاغا تارتمىغىن. پەرۋەردىگارىمىز! بىزدىن ئىلگىرىكىلەرگە يۈكلىگىنىڭگە ئوخشاش، بىزگە ئېغىر يۈك يۈكلىمىگىن (يەنى بىزنى قىيىن ئىشلارغا تەكلىپ قىلمىغىن)، پەرۋەردىگارىمىز! كۈچىمىز يەتمەيدىغان نەرسىنى بىزگە ئارتمىغىن، بىزنى كەچۈرگىن، بىزگە مەغپىرەت قىلغىن، بىزگە رەھىم قىلغىن، سەن بىزنىڭ ئىگىمىزسەن، كاپىر قەۋمگە قارشى بىزگە ياردەم بەرگىن[2]

18. پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى ھىدايەت قىلغىنىڭدىن كېيىن دىللىرىمىزنى توغرا يولدىن بۇرىۋەتمىگىن، بىزگە دەرگاھىڭدىن رەھمەت بېغىشلىغىن، شۈبھىسىزكى، سەن (بەندىلىرىڭگە ئاتالارنى) بەكمۇ بېغىشلىغۇچىسەن. پەرۋەردىگارىمىز! شۈبھىسىزكى، كېلىشى شەكسىز بولغان

---

(1) بەقەرە سۈرىسى285- ئايەت
(2) بەقەرە سۈرىسى 286-ئايەتلەر

كۈندە (يەنى ھېساب ئېلىنىدىغان قىيامەت كۈنىدە) كىشىلەرنى توپلىغۇچىسەن، شۈبھىسىزكى، ئاللاھ ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ (1)

19. پەرۋەردىگارىمىز! بىز شۈبھىسىز ئىمان ئېيتتۇق، بىزنىڭ گۇناھلىرىمىزنى مەغپىرەت قىلغىن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن(2)

20.پەرۋەردىگارىمىز! بىزدىن جەھەننەم ئازابىنى دەپئى قىلغىن، جەھەننەمنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن (سېنىڭ دۈشمەنلىرىڭدىن) ئايرىلمايدۇ. جەھەننەم ھەقىقەتەن يامان قارارگاھتۇر، يامان جايدۇر(3)

21. ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە ئاياللىرىمىز ۋە ئەۋلادلىرىمىز ئارقىلىق شادلىق بېغىشلىشىڭنى تىلەيمىز، بىزنى تەقۋادارلارنىڭ پېشىۋاسى قىلغىن(4)

22. پەرۋەردىگارىمىز! گۇناھلىرىمىزنى، ئىشىمىزدا

(1) ئال ئىمران سۈرىسى8-9-ئايەتلەر
(2) ئال ئىمران سۈرىسى16-ئايەت
(3) فۇرقان سۈرىسى65-66-ئايەتلەر
(4) فۇرقان سۈرىسى74- ئايەت

چەكتىن ئاشقانلىقىمىزنى مەغپىرەت قىلغىن، قەدەملىرىمىزنى (جەڭ مەيدانىدا) مۇستەھكەم قىلغىن ۋە كاپىر قەۋمگە قارشى بىزگە ياردەم بەرگىن[1]

23. پەرۋەردىگارىمىز! سەن نازىل قىلغان كىتابقا ئىشەندۇق، پەيغەمبەرگە ئەگەشتۇق، بىزنى (ھىدايىتىڭگە) شاھىت بولغانلار قاتارىدا قىلغىن[2]ئى ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ئۆرنەكسىز ياراتقۇچى زات! دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە مېنىڭ ئىگەمسەن، مېنى مۇسۇلمان پېتىمچە قەبزى روھ قىلغىن، مېنى ياخشى بەندىلەر قاتارىدا قىلغىن[3]

24. پەرۋەردىگارىمىز! سېنىڭ رەھمىتىڭ ۋە ئىلمىڭ ھەممە نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، تەۋبە قىلغانلارغا ۋە سېنىڭ يولۇڭغا ئەگەشكەنلەرگە مەغپىرەت قىلغىن، ئۇلارنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن. پەرۋەردىگارىمىز! سەن ئۇلارنى، ئۇلارنىڭ ئاتا - بوۋىلىرىدىن، ئاياللىرىدىن، ئەۋلادلىرىدىن ياخشى بولغانلارنى ئۇلارغا ۋەدە قىلغان مەڭگۈلۈك جەننەتكە كىرگۈزگىن، سەن ھەقىقەتەن غالىبسەن، ھېكمەت بىلەن ئىش

(1) ئال ئىمران سۈرىسى147-ئايەت
(2) ئال ئىمران سۈرىسى53-ئايەت
(3) يۈسۈپ سۈرىسى101- ئايەت

قىلغۇچىسەن. پەرۋەردىگارىمىز! سەن ئۇلارنى يامان ئىشلاردىن ساقلىغىن، سەن كىمنى يامان ئىشلاردىن ساقلايدىكەنسەن، شۈبھىسىزكى، بۇ كۈندە سەن ئۇنىڭغا رەھمەت قىلغان بولىسەن، بۇ چوڭ بەختتۇر[1]

25. ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە دۇنيادا ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، ئاخىرەتتىمۇ ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن[2]

26. پەرۋەردىگارىمىز! بۇنى بىكار ياراتمىدىڭ. سەن پاكتۇرسەن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن. پەرۋەردىگارىمىز! سەن كىمنىكى دوزاخقا كىرگۈزىدىكەنسەن، ئۇنى ئەلۋەتتە خار قىلغان بولىسەن. زالىملارغا ھېچقانداق يارد ەمچى بولمايدۇ. پەرۋەردىگارىمىز! بىز ھەقىقەتەن بىر چاقىرغۇچىنىڭ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ)، رەببىڭلارغا ئىمان ئېيتىڭلار، دەپ ئىمانغا چاقىرغانلىقىنى ئاڭلىدۇق، ئىمان ئېيتتۇق، پەرۋەردىگارىمىز! بىزنىڭ گۇناھلىرىمىزنى مەغپىرەت قىلغىن، يامانلىقلىرىمىزنى يوققا چىقارغىن، بىزنى ياخشىلارنىڭ قاتارىدا قەبزى روھ قىلغىن.

---

(1) غافىر سۈرىسى9-ئايەت

(2) بەقەرە سۈرىسى201- ئايەت

پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە پەيغەمبەرلىرىڭ ئارقىلىق ۋەدە قىلغان نەرسىنى (يەنى ئىتائەت قىلغانلارغا خاس بولغان جەننەتنى) بەرگىن، قىيامەت كۈنى بىزنى رەسۋا قىلمىغىن. سەن ھەقىقەتەن ۋەدەڭگە خىلاپلىق قىلمايسەن[1]

27. پەرۋەردىگارىمىز! زالىم قەۋمنى بىزگە زىيانكەشلىك قىلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلمىغىن. بىزنى رەھمىتىڭ بىلەن كاپىر قەۋمدىن قۇتۇلدۇرغىن[2]

28. پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە ۋە بىزدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان قېرىنداشلىرىمىزغا مەغپىرەت قىلغىن، دىللىرىمىزدا مۆمىنلەرگە قارشى دۈشمەنلىك پەيدا قىلمىغىن، پەرۋەردىگارىمىز! سەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن، مېھرىبانسەن[3]

29. پەرۋەردىگارىم! سېنىڭ ماڭا ۋە ئاتا - ئانامغا بەرگەن نېمىتىڭگە شۈكۈر قىلىشىنى ۋە سەن رازى بولىدىغان ياخشى ئىشنى قىلىشىمنى ماڭا ئىلھام قىلغىن، مەن ئۈچۈن مېنىڭ

(1) ئال ئىمران سۈرىسى194-ئايەت
(2) يۇنۇس سۈرىسى85-86-ئايەتلەر
(3) ھەشر سۈرىسى 10-ئايەت

ئەۋلادىمنى تۈزىگىن (يەنى مېنىڭ ئەۋلادىمنى ياخشى ئادەملەر قىلغىن)، مەن ھەقىقەتەن ساڭا (جىمى گۇناھلاردىن) تەۋبە قىلدىم، مەن ھەقىقەتەن مۇسۇلمانلاردىندۇرمەن[1]

30 - ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە نۇرىمىزنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ بەرگىن، بىزگە مەغپىرەت قىلغىن، سەن بولساڭ ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىرسەن[2]

31. پەرۋەردىگارىمىز! بىز ئىمان ئېيتتۇق، بىزگە مەغپىرەت قىلغىن، بىزگە رەھىم قىلغىن، سەن بولساڭ ئەڭ رەھىم قىلغۇچىسەن[3]

32. ئى پەرۋەردىگارىم! مېنى مۇبارەك مەنزىلگە چۈشۈرگىن، سەن (دوستلىرىڭنى) ئەڭ ياخشى ئورۇنلاشتۇرغۇچىسەن[4]

33. پەرۋەردىگارىمىز! ھېساب ئالىدىغان كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ماڭا، ئاتا – ئانامغا ۋە مۆمىنلەرگە مەغپىرەت

---

(1) ئەھقاف سۈرىسى 15-ئايەت
(2) تەھرىم سۈرىسى8-ئايەت
(3) ھەج سۈرىسى109-ئايەت
(4) مۇمىنۇن سۈرىسى29-ئايەت

قىلغىن[1]

34. ئـــاللاھ ئەڭ ياخشـــى ســـاقلىغۇچىدۇر، ھەممىـــدىن مېھرىباندۇر[2]

35. پەرۋەردىگـارىمىز! بىـزگە سـەۋر ئاتـا قىلغىـن، بىزنـى مۇسۇلمان پېتىمىزچە قەبزى روھ قىلغىن[3].

(1) ئىبراھىم سۈرىسى41-ئايەت
(2) يۈسۈف سۈرىسى64- ئايەت
(3) ئەئراف سۈرىسى126-ئايەت

ھەدىسلەردىن تاللانغان دۇئالار

36. ئـــى ئـــاللاھ! مەن ئـــۆزۈمگە كـــۆپ زۇلـــۇم قىلـــدىم، گۇنـــاھلارنى پەقەت ســـەنلا مەغپىـــرەت قىلىســـەن، مەرھەمەت قىلىپ، ماڭا كەڭ مەغپىرەت ۋە رەھىم قىلغىن، سـەن ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچى ۋە شەپقەت قىلغۇچىسەن[1]

37. ئـــى ئـــاللاھ! ســـەندىن دۇنيـــا ۋە ئاخىرەتلىـــك ئامـــانلىق تىلەيمەن[2]

38. ئـــى ئـــاللاھ! مىنـــى ھىـــدايەت قىلغىـــن ۋە تـــوغرا ئـــادەم قىلغىن. ئى ئاللاھ! سەندىن ھىدايەت ۋە توغرىلىقنى سورايمە[3]

39. ئى ئاللاھ! سىنى ياد قىلىشىمغا، ساڭا شۈكۈر قىلىشىمغا ۋە ساڭا ئۇبدان بەندىچىلىك قىلىشىمغا يار ـ يۆلەك بولغىن[4]

40.ئـى ئـاللاھ! سـىنىڭ رازىلىقىڭغـا سـىغىنىپ غەزىپىڭـدىن پانـاھ تىلەيمەن، سىنىڭ قوغدىشىڭغا سىغىنىپ ئازابىڭدىن پانـاھ

---

(1) بۇخارى رىۋايىتى
(2) تىرمىزى رىۋايىتى
(3) مۇسلىم رىۋايىتى
(4) ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى

تىلەيمەن، ساڭا سېغىنىپ سېنىڭ دۇزىخىڭدىن پاناھ تىلەيمەن، ئى پەرۋەردىگارىم!سەن ئۆزۈڭگە سانا ئېيتقاندەك مۇكەممەل رەۋىشتە ۋە سېنىڭ لايىقىڭدا سانا ئېيتىشتىن ئاجىزمەن[1]

41. ئى دىللارنى باشقۇرغۇچى ئاللاھ! دىلىمنى دىنىڭغا مۇستەھكەم قىلغىن[2]

42. ئى دىللارنى ئۆزگەرتىپ تۇرغۇچى ئاللاھ! دىللىرىمىزنى سېنىڭ تائەت ـ ئىبادىتىڭگە ئۆزگەرتكىن[3]

43. ئى ئاللاھ! رەھمىتىڭنى ئۈمىد قىلىمەن، مېنى كۆز يۇمۇپ ئاچقۇچىلىكمۇ ئۆز ھالىمغا قويۇۋەتمىگىن، بارلىق ئىشلىرىمنى ياخشىلاپ بەرگىن، سەندىن باشقا ھەقىقىي مەبۇد يوقتۇر[4]

44. ئى ئاللاھ بارلىق ئىشلىرىمىزدا ئاقىۋىتىمىزنى ياخشى قىلغىن، بىزنى دۇنيانىڭ خارلىقىدىن ۋە ئاخىرەتنىڭ ئازابىدىن

---

(1) مۇسلىم رىۋايىتى
(2) ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى
(3) مۇسلىم رىۋايىتى
(4) ئەبۇداۋۇد رىۋايىتى

قۇتقۇزغىن[1]

45. ئــى ئــاللاھ! ســېنىڭدىن پەيغەمبىرىــڭ مــۇھەممەد ئەلەيھىسسالام سورىغان نەرسىنىڭ ئەڭ ياخشىسىنى سورايمىز ۋە ساڭا سېغىنىپ پەيغەمبىرىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام پاناھ تىلىگەن نەرسىنىڭ شەررىدىن پاناھ تىلەيمىز. سەن ئەڭ ياخشى مەدەتكارســەن، تولىمــۇ شەپقەتلىكســەن. ئاللاھنىــڭ يــاردىمى بولمىسا قولىمىزدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ[2]

46. ئـى ئـاللاھ! بىـزگە ئىمـاننى قىـزغىن سۆيدۈرگىن، ئۇنـى دىلىمىـزدا كۆركەم قىلغىـن. بىـزگە كـۇپرىنى، بۇزۇقچىلىقنى ۋە گۇنــاھنى يامــان كۆرســەتكىن، بىزنــى تــوغرا يولــدا يۈرگۈچىلەردىن قىلغىن.

47. ئــى ئــاللاھ! ســېنىڭدىن ســېنى سۆيۈشــنى، ســېنى ســۆيىدىغانلارنى سۆيۈشــنى ۋە ســېنى سۆيۈشــكە تــۈرتكە بولىدىغان ئەمەللەرنـى تىلەيمەن. ئـى ئـاللاھ! سېنىڭ سۆيگۈڭنى مېنىڭ ئۆچۈن ئۆزۈمدىن، ئەھلىمدىن ۋە تەشنالىقتىكى سوغۇق

(1) ئىبنى ھەببان رىۋايىتى
(2) تىرمىزى رىۋايىتى

سۇدىنمۇ سۆيۈملۈك قىلغىن[1]

48. ئى ئاللاھ! ساڭا سېغىنىپ، سەندىن قورقماس دىلدىن، قوبۇل بولماس دۇئادىن، تويماس نەپسىتىن، پايدىسىز ئىلىمدىن پاناھ تىلەيمەن. مۇشۇ تۆتتىن پاناھ تىلەيمە[2]

49. ئى ئاللاھ! سېنىڭ غەيبىي ئىلمىڭ، چەكسىز قۇدرىتىڭگە سېغىنىپ ھاياتلىقىم مېنىڭ ئۈچۈن ياخشى بولىدىغان بولسا ماڭا ھايات بېغىشلىشىڭنى، ۋاپاتىم مېنىڭ ئۈچۈن ياخشى بولسا مېنى ۋاپات قىلدۇرۇشىڭنى تىلەيمەن. ئى ئاللاھ! سېنىڭدىن ئادەم بار - يوق ھەرقانداق جايدا سەندىن قورقىدىغان تەقۋالىقنى تىلەيمەن. ئى ئاللاھ! رازىمەنلىك ۋە غەزەبلىك ھەرقانداق ھالىتىمدە ھەق سۆزنى ئېيتىشىمنى سەندىن سورايمەن. ئى ئاللاھ! سەندىن ئوتتۇراھال تۇرمۇشنى تىلەيمەن. ئى ئاللاھ! سېنىڭدىن تۈگىمەس نېمەت سورايمەن. ئى ئاللاھ! سېنىڭدىن ئۈزۈلمەس خۇرسەنلىك سورايمەن. ئى ئاللاھ! سېنىڭدىن قازا ۋە قەدەرگە رازى بولۇشۇمنى سورايمەن. ئى ئاللاھ! سېنىڭدىن ئۆلۈمدىن كېيىنمۇ باياشات تۇرمۇشقا مۇيەسسەر قىلىشىڭنى تىلەيمەن. ئى ئاللاھ!

---

(1) تىرمىزى رىۋايىتى
(2) ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى

سېنىڭدىن زىيان ـ زەخمەتكە ئۇچرىماستىن سېنىڭ جامالىڭغا قاراش لەززىتىنى ۋە ساڭا ئۇچرىشىش ئىشتىياقىنى سورايمەن. ئى ئاللاھ! بىزنى ئىمانىنىڭ زىننىتى بىلەن بېزىگىن. ئى ئاللاھ! بىزنى توغرا يولدا يېرگۈچى ۋە ئۇنىڭغا باشلىغۇچىلاردىن قىلغىن[1].

50. ئى ئاللاھ! ماڭا پايدىلىق نەرسىلەرنى بىلدۈرگىن، سەن ماڭا بىلدۈرگەنلىرىڭدىن مېنى پايدىلاندۇرغىن، ئىلمىمنى زىيادە قىلغىن[2].

51. ئى ئاللاھ! سېنىڭدىن رەھمىتىڭگە ئېرىشتۈرىدىغان، مەغپىرىتىڭگە مۇيەسسەر قىلىدىغان ئەمەللەرنى، بارلىق گۇناھلاردىن ساقلىنىشنى، جىمى ياخشىلىقلارغا ئېرىشىشنى، جەننەتكە مۇيەسسەر بولۇشنى ۋە دوزاختىن قۇتۇلۇشنى سورايمەن. ئى ئاللاھ! ھەر قانداق گۇناھىمنى مەغپىرەت قىلغايسەن، ھەر قانداق قىيىنچىلىقىمنى ھەل قىلغايسەن ۋە سەن رازى بولىدىغان ھەر قانداق ھاجىتىمنى راۋا قىلغايسەن، ئى

(1) نەسائىي رىۋايىتى
(2) تىرمىزى رىۋايىتى

رەھىم قىلغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسى ئاللاھ[1]

52. ئى ئاللاھ! سېنىڭدىن قايتماس ئىمان، تۈگىمەس نېمەت ۋە مەڭگۈلۈك جەننەتنىڭ ئەڭ يۇقىرى قېتىدا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ھەمراھ بولۇشنى تىلەيمەن[2]

53. ئى ئاللاھ! قىلغانلىرىمنىڭ يامانلىقىدىن ۋە قىلمىغانلىرىمنىڭ يامانلىقىدىن پاناھ تىلەيمە[3]

54. ئى ئاللاھ! ساڭا سېغىنىپ، بىلىپ تۇرۇپ ساڭا شېرىك كەلتۈرۈشتىن پاناھ تىلەيمە ۋە بىلمەستىن قىلىپ سالغانلىرىمغا سەندىن كەچۈرۈم سورايمەن[4]

55. ئى ئاللاھ! ماڭا ھەقنى ھەق كۆرسەتكىن، ماڭا ھەقىقەتكە ئەگىشىشنى نەسىپ ئەتكىن، ماڭا باتىلنى باتىل كۆرسەتكىن ۋە ئۇنىڭدىن ساقلىنىشنى ماڭا نەسىپ ئەتكىن.

56. ئى ئاللاھ! سەن ھەقىقەتەن گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن ۋە مەغپىرەت قىلىشنى ياقتۇرىسەن، ماڭا

(1) ھاكىم رىۋايىتى
(2) ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى
(3) ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى
(4) ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى

مەغپىرەت قىلغايسەن[1]

57. ئى ئاللاھ! ساڭا سىغىنىپ، ئېغىر ئەھۋالدا قېلىشتىن، بەختسىزلىككە يولۇقۇشتىن، بالا ـ قازاغا دۇچار بولۇشتىن ۋە دۈشمەنلەرنى خوش قىلىدىغان ئىشقا مۇپتىلا بولۇشتىن پاناھ تىلەيمەن[2]

58. ئى ئاللاھ! ساڭا سىغىنىپ، ماڭا ئاتا قىلغان نېمىتىڭنىڭ ئۈزۈلۈپ قېلىشىدىن، بەرگەن ئامانلىقىڭنىڭ ئۆزگىرىپ قېلىشىدىن، تۇيۇقسىز جازالىشىڭدىن ۋە بارچە غەزەبلىرىڭدىن پاناھ تىلەيمەن[3]

59.ئى ئاللاھ! ساڭا سىغىنىپ، دۇزاخنىڭ پىتنىسىدىن، دۇزاخنىڭ ئازابىدىن، قەبرە ئازابىدىن، بايلىقنىڭ پىتنىسىدىن، كەمبەغەللىكنىڭ يامانلىقىدىن ۋە دەججالنىڭ پىتنىسىدىن پاناھ تىلەيمەن[4]

60.ئى ئاللاھ! ساڭا سىغىنىپ، ناچار ئەخلاقلاردىن، يامان

(1) تىرمىزى رىۋايىتى
(2) بۇخارى رىۋايىتى
(3) مۇسلىم رىۋايىتى
(4) مۇسلىم رىۋايىتى

ئەمەللەردىن ۋە ھاۋايى ـ ھەۋەسلەردىن پاناھ تىلەيمە[1]

61. ئــى ئــاللاھ! ئىشــىمنىڭ كاپــالىتى بولغــان دىنىمنــى مەن ئۈچۈن تولۇقلاپ بەرگىن، مەئىشىتىم بولغان دۇنيالىقىمنى مەن ئۈچــۈن ياخشــىلاپ بەرگـــىن، قايتىـــدىغان جـــايىم بولغـــان ئـــاخىرىتىمنى مەن ئۈچـــۈن ياخشـــىلاپ بەرگـــىن، بـــارلىق ياخشىلىقلاردا مەن ئۈچۈن ھاياتلىقنى زىيادە قىلغىن ۋە بارلىق يامانلىقلاردىن ئۆلۈمنى مەن ئۈچۈن راھەتلىك قىلغىن[2]

62. ئـــى ئـــاللاھ! ســـاڭا ســـېغىنىپ غەم ـ ئەندىشـــىدىن، بېخىللىقـتىن، قورقۇنچـاقلىقتىن پانـاھ تىلەيـمەن ۋە ئـاجىزلىقتىن، ھورۇنلـۇقتىن، قەرزدارلىقـتىن، دۈشـمەننىڭ مېنــى مەغلـۇب قىلىشىدىن پاناھ تىلەيمەن[3]

63. بىر ئاللاھتىن باشقا ھەقىقىي ئىلاھ يوق، ئۇنىڭ شېرىكى يـوق. ئـۇ تىرىلدۈرىـدۇ ۋە ئۆلتۈرەلەيدۇ، ئـۇ ھەمىشـە تىرىـك بولۇپ، ھېچ ئۆلمەيدۇ، پۈتۈن ياخشىلىق ئۇنىڭ قولىدىدۇر، ئۇ

---

(1) تىرمىزى رىۋايىتى
(2) مۇسلىم رىۋايىتى
(3) بۇخارى رىۋايىتى

ھەممە نەرسىگە كۈچى يەتكۈچىدۇر[1]

64. ئــى ئــاللاھ! ســاڭا ســېغىنىپ غەم ـ قــايغۇدىن، كۆڭۈلســىزلىكتىن، ئــاجىزلىقتىن، ھورۇنلــۇقتىن، بېخىللىقــتىن، قورقۇنچــاقلىقتىن، قەرزدارلىقــتىن ۋە كىشــىلەرنىڭ يامانلىقىــدىن پاناھ تىلەيمەن[2]

65. ئــى ئــاللاھ! مېنــى ھــالال رىزقىــڭ بىــلەن ھارامــدىن بىھــاجەت قىلغىــن، ئۇلــۇغ پەزلىــڭ بىــلەن مېنــى باشــقىلارغا موھتاج بولۇشتىن بىھاجەت قىلغىن[3]

66. ئــى ئــاللاھ! مەن ســېنىڭ قۇلــۇڭمەن، قۇلۇڭنىــڭ ۋە دېــدىكىڭنىڭ ئــوغلىمەن، تەقــدىرىم ســېنىڭ قولۇڭدىــدۇر. مېنىــڭ ئۈچۈن تەقدىر قىلغانلىرىڭ ھەر زامان يۈرگۈچى ۋە ئادالەتتىنىڭ ئۆزىــدۇر. ئــى ئــاللاھ! ئــۆزۈڭ شــۇنداق ئاتىغــان يــاكى كىتابىــڭ ئــارقىلىق چۈشــۈرگەن يــاكى بەندىلىرىڭــدىن بىرەرســىگە بىلــدۈرگەن يــاكى ئــۆز دەرگاھىڭــدىكى غەيىــبلەر قاتارىــدا بىــزلەرگە بىلــدۈرمىگەن بــارچە ئىســىملىرىڭنى ۋاســىتە قىلىــپ

---

(1) تىرمىزى رىۋايىتى
(2) بۇخارى رىۋايىتى
(3) تىرمىزى رىۋايىتى

سەندىن قۇرئاننى كەرىمنى كۆڭلۈمنىڭ باھارى، قەلبىمنىڭ نۇرى، قايغۇلىرىمنى يوق قىلغۇچى ۋە ئەندىشىلىرىمنى كەتكۈزگۈچى قىلىشىڭنى سورايمەن[1]

67. ئى ئاللاھ! مېنى سەن ھىدايەت قىلغانلار قاتارىدا ھىدايەتكە باشلىغىن، ماڭا سەن ساقلىق ئاتا قىلغانلار قاتارىدا ساقلىق ئاتا قىلغىن، مېنى سەن ھىمايە قىلغانلار قاتارىدا ھىمايە قىلغىن، بەرگەن نېمەتلىرىڭدە ماڭا بەرىكەت ئاتا قىلغىن، سەن تەقدىر قىلغان ئىشلارنىڭ شەررىدىن مېنى ساقلىغىن. ھەقىقەتەن سەن مۇتلەق خاھىش ئىگىسىسەن. ساڭا شېرىك بولغۇچى يوقتۇر. سەن ئەزىز قىلغان خورلانمايدۇ، سەن خورلىغاننى ھېچكىم ئەزىز قىلالمايدۇ. ئى پەرۋەردىگارىمىز! سەن ئۇلۇغلارنىڭ ئۇلۇغىسەن[2]

68. ئى ھەمىشە تىرىك بولغۇچى ۋە ھەممىنى ئىدارە قىلىپ تۇرغۇچى پەرۋەردىگارىم! مېنىڭ ھالىمنى پۈتۈنلەي ياخشىلىغىن ۋە مېنى كۆز يۇمۇپ ئاچقۇچىلىكمۇ ئۆز ھالىمغا قويۇپ بەرمىگىن(ئىمام ھاكىم رىۋايىتى).

(1) ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى
(2) تىرمىزى رىۋايىتى

69. ئـى ئـاللاھ! ئىبـراھىم ئەلەيھىسسـالامغا ۋە ئۇنىـڭ ئـائىلە تاۋابىئاتلىرىغـا رەھـمەت قىلغانـدەك مۇھەممـدە ئەلەيھىسسـالامغا ۋە ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا رەھمەت قىلغىن. سـەن ھەقىـقەتەن ماختاشقا لايىق ۋە ئۇلۇغ مەرتىبىلىك زاتسەن[1]

70.ئـى ئـاللاھ! ئىبـراھىم ئەلەيھىسسـالام ۋە ئۇنىـڭ ئـائىلە تاۋابىئاتلىرىنىڭ نـام ـ نىشانىسىنى مەڭگۈ قىلغانـدەك، مۇھەممـدە ئەلەيھىسسـالامنىڭ ۋە ئۇنىـڭ ئـائىلە تاۋابىئاتلىرىنىـڭ نـام ـ نىشانىسىنى مەڭگۈ قىلغىـن. سـەن ھەقىـقەتەن ماختاشقا لايىـق ۋە ئۇلۇغ مەرتىبىلىك زاتسەن[2]

71. ئى ئاللاھ! مېنـى خاتـالىقلاردىن خۇددى مەشـرىق بىـلەن مەغرىپنىڭ ئارىسىنى يىراق قىلغاندەك يىراق قىلغىن. ئـى ئـاللاھ! خـۇددى ئـاق كىـيىم پاسـكىنىلىقتىن تازىلىنىـپ پارلىغانـدەك مېنـى خاتالىقلىرىمدىن پاكلىغىن. ئـى ئاللاھ! مېنىـڭ خاتـالىقلىرىمنى سۇ بىلەن، قار بىلەن ۋە مۇز بىلەن تازىلاپ يوق قىلغىن[3]

72. قـــۇدرەت ئىگىســـى بولغـــان پەرۋەردىگارىـــڭ

(1) بۇخارى رىۋايىتى
(2) بۇخارى رىۋايىتى
(3) بۇخارى رىۋايىتى

كۇففارلارنىڭ سۆپەتلىگەنلىرىدىن پاكتۇر. پەيغەمبەرلەرگە سالام بولسۇن! جىمى ھەمدۇ سانا ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللاھقا خاستۇر[1].

(1) تىرمىزى رىۋايىتى

مەسجىد ھەرەم ھەققىدە مەلۇمات

مەسجىدى ھەرەم

مەسجىد ھەرەم — يەر يۈزىدىكى جىمى مەسجىدلەرنىڭ ئەڭ شەرەپلىكى ۋە ئەڭ ئۇلۇغى بولۇپ، مۇسۇلمانلارنىڭ قىبلىسىدۇر. ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە مەسجىدى ھەرەمنى تەرىپلەپ: ﴿ھەقىقەتەن ئىنسانلارغا (ئىبادەت ئۈچۈن) تۇنجى سېلىنغان ئۆي مەككىدىدۇر، مۇبارەكتۇر، جاھان ئەھلىگە ھىدايەتتۇر﴾[1] دېگەن. مەسجىد ھەرەم مەككە مۇكەررەمە شەھىرىنىڭ مەركىزىگە جايلاشقان

مەسجىدى ھەرەمنىڭ ھازىرقى كۆلىمى

مەسجىدى ھەرەمنىڭ ھازىرقى كۆلىمى 190 مىڭ كۋادرات مېتىر كېلىدۇ. ئۇنىڭدا بۇرۇن 300 مىڭدىن كۆپرەك كىشى بىرلا ۋاقىتتا ناماز ئوقۇيالايتتى. داۋاملىق كېڭەيتىلىپ كەلدى. 1960- يىللارنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە سەئۇدى ئەرەبىستانى ھۆكۈمىتى 250 مىليون ئامېرىكا دوللىرى سەرپ قىلىپ

(1) ئال ئىمران سۈرىسى 96- ئايەت

مەسجىدى ھەرەمنى كېڭەيتىپ ياساپ چىقىپ، بىرلا ۋاقىتتا 600 مىڭ ئادەم ناماز ئوقۇيالايدىغان، ھەج ۋە ئۆمرە قىلغۇچىلارمۇ قىستالمايدىغان ھالەتكە كەلتۈرىدۇ. 1988- يىلى مەسجىدى ھەرەمنى كېڭەيتىش پىلانى بويىچە قۇرۇلۇش باشلىنىپ، 1994-يىلىنىڭ بېشىدا بۇ قۇرۇلۇش تاماملانغان. ھازىر مەسجىدى ھەرەمدە بىرلا ۋاقىتتا 900 مىڭدىن كۆپرەك ئادەم ئازادە ناماز ئوقۇيالايدۇ. مەسجىدى ھەرەمنىڭ ئاستىغا پۈتۈنلەي ئىسسىقنى ئۆتكۈزمەيدىغان مەرمەر تاش يېپىلغان. مەسجىدى ھەرەمنىڭ يەتتە جايىدا ھەر بىرىنىڭ ئېگىزلىكى 92 مېتىر كېلىدىغان يەتتە چوڭ مۇنارىسى بار.

مەسجىدى ھەرەمنىڭ بىنا قىلىنىشى

مەسجىدى ھەرەمنىڭ تارىخى كەبە بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولۇپ، ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدا كەبە بىنا بولغاندىن بېرى مەسجىد ھەرەم مەۋجۇدتۇر. ئادەم ئەلەيھىسسالام ئالەمدىن ئۆتۈپ بىر قانچە ئەسىرلەر جەريانىدا كەبە ھەر خىل تەبىئىي ئاپەتلەر سەۋەبلىك يېقىلىپ، ئۇنىڭ ئۇلىدىن باشقا پۈتۈن تاملىرى قۇم بارخانلىرى ئاستىدا قالغان ۋە مەسجىدى ھەرەمنىڭمۇ ئىزى قالمىغان. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىغا كەلگەندە ئاللاھ تائالا ئۇنىڭغا ۋەھيى قىلىش ئارقىلىق

كەبىنىــڭ ئــورنىنى كۆرســەتكەن ۋە ئىبــراھىم ئەلەيھىســسالام ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام بىلەن بىرلىكتە كەبىنىڭ ئۇلىنى قايتا قوپۇرۇپ چىققاندا مەسجىدى ھەرەممۇ ئەسلىگە كەلگەن.

ئىسلامدىن كېيىنكى مەسجىد ھەرەم

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋە بىرىنچى خەلىپە ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھــۇ ئەنھۇنىـــڭ زامانىـــدا، مەســـجىد ھەرەم كېڭەيتىلمىگەن.

ئىككىنچــى خەلىــپە ئــۆمەر ئىبنــى خەتتــاب رەزىيەللاھــۇ ئەنھۇنىڭ دەۋرىدە ھەرەمنىڭ دائىرىسىنى كېڭەيتىدۇ ۋە ئۇنىڭغا دەرۋازىلارنــى بېكىتىــدۇ. مەقــامۇ ئىبــراھىم ئەسلىدە كەبىنىــڭ تېمىغـا چاپلاشــتۇرۇلغان ھالــدا بولــۇپ، خەلىــپە ئــۆمەر ھاجىلارنىـــڭ تـــاۋاب قىلىـــش جەريانىـــدىكى قىيىنچىلىقلىرىنــى كۆرگەنـــدىن كېيـــين، مەقـــامۇ ئىبراھىمنـــى كەبە تېمىـــدىن يىراقلاشـتۇرۇپ ھـازىرقى ئورنىغـا بېكىتىـدۇ. شـۇنىڭ بىـلەن خەلىپە ئۆمەر تارىختا مەقامۇ ئىبراھىمنى كەبىنىڭ تېمىدىن يىراقلاشـــتۇرغان ۋە مەســـجىدى ھەرەمـــگە دەرۋازىلارنـــى بېكىتكەن تۇنجى كىشى بولۇپ قالىدۇ.

ئۈچىنچى خەلىپە ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ زامانىغا

كەلگەنىدە مەسىجىدى ھەرەمنىي تېخىمۇ كېڭەيتىپ، ئۇنىڭغا راۋاقلارنى بىنا قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن خەلىپە ئوسمان مەسجىدى ھەرەمگە تۇنجى بولۇپ راۋاقلارنى بىنا قىلغان شەخس بولۇپ تارىخقا قەيت قىلىنىدۇ.

ھەرەمنىڭ چىگرىسى

ھەرەم توغرۇلۇق كەلگەن شەرىئەت دەلىللىرى تۆت خىل مەنىدە كەلگەن. مەسجىد ھەرەم سۆزىدىن گاھ مەككىدىكى ئوتتۇرىسىغا كەبە جايلاشقان مەسجىدنىڭ ئۆزىلا مەقسەت قىلىنىدۇ. گاھ ئۇنىڭدىن مەسجىد ھەرەم ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى جايلار مەقسەت قىلىنىدۇ. گاھ ئۇنىڭدىن مەككە شەھىرى مەقسەت قىلىنىدۇ. گاھ ئۇنىڭدىن مەككە شەھىرى بىلەن ھەرەمنىڭ ھەممىسى مەقسەت قىلىنىدۇ. ھەرەم بىلەن ئۇنىڭ چېگرىسىنىڭ ئىچىدىكى جايلارنىڭ ھەممىسى ھەرەم ھېسابلىنىدۇ. ھەرەمنىڭ چېگرىسىنى تۇنجى بولۇپ سىزغان كىشى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بولۇپ، پەرىشتە جىبرىئىلنىڭ كۆرسەتمىسىگە ئاساسەن سىزىپ چىققان. پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مەككە ئازات بولغاندىن كېيىن تەمىم ئىبنى ئەسەد ئەل خۇزائىي دېگەن كىشىنى ئەۋەتىپ ھەرەمنىڭ چېگرىسىنى قايتىدىن يېڭىلاتقان. ھەرەمنىڭ ھازىرقى

چېگرىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يېڭىلاتقان چېگرىنىڭ ئۆزىدۇر.

ھەرەمنىڭ خۇسۇسىيەتلىرى

ئاللاھ تائالا ھەرەم ئۈچۈن مەخسۇس ئەھكاملار ۋە پرىنسىپلارنى بېكىتكەن. مەسىلەن: ھەرەمنىڭ چېگرىسى ئىچىدىكى جايلاردا ئۇرۇش قىلىش، ھايۋانلارنى، قۇشلارنى ئوۋلاش، ھەرەمنىڭ دەرەخلىرىنى كېسىش، ئۆزى ئۈنگەن ئۆسۈملۈكلەرنى ئۈزۈش قەتئىي مەنئى قىلىنىدۇ. ھەرەمنىڭ ئەڭ ئۇلۇغ تەرىپى شۇكى، ھەرەمدە قىلىنغان ياخشى ئەمەللەرگە ھەسسىلەپ ساۋاب بېرىلىدۇ. ھەتتا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «مېنىڭ بۇ مەسجىدىمدە بىر ۋاخ ناماز ئوقۇغاننىڭ ساۋابى باشقا مەسجىدلەردە مىڭ ۋاخ ناماز ئوقۇغاندىن ئەۋزەلدۇر. مەسجىدى ھەرەمدە بىر ۋاخ ناماز ئوقۇشنىڭ ساۋابى باشقا مەسجىدلەردە يۈزمىڭ ۋاخ ناماز ئوقۇغاندىن ئەۋزەلدۇر»(1). دېگەن.

ئۆلىمالار بىر ۋاخ نامازغا يۈزمىڭ ۋاخ نامازنىڭ ساۋابى يېزىلىش خۇسۇسىيىتى ھەرەمنىڭ ھەممىسىنى(مەككە

---

(1) ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى

شەھىرىنى) ئۆز ئىچىگە ئالامدۇ ياكى مەسجىدى ھەرەمگىلا خاسمۇ؟ دېگەن مەسىلە ئۈستىدە ئىختىلاپلاشقان. ئەڭ توغرا ۋە دەلىل – ئىسپات جەھەتتىن ئەڭ كۈچلۈك قاراش مەككە شەھىرىنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، دېگەن قاراشتۇر. شۇنداقتىمۇ مەسجىدى ھەرەمنىڭ ئىچىدە ئوقۇلغان نامازنىڭ ئەڭ ئەۋزەل ئىكەنلىكىدە ھېچ ئىختىلاپ يوقتۇر. سەئۇدى ئەرەبىستانىنىڭ سابىق مۇپتىسى مەرھۇم ئابدۇللا ئىبنى باز مۇنداق دېگەن:«ھەرەم چېگرىسىنىڭ ئىچىدىكى جايلارنىڭ ھەممىسى مەسجىدى ھەرەمدىن سانىلىدىغانلىقىغا دالالەت قىلىدىغان ئايەت ۋە ھەدىسلارنىڭ روھىغا ئاساسەن، مەسجىدى ھەرەمدە ئوقۇلغان نامازغا ۋەدە قىلىنغان ھەسسىلەپ ساۋاب ھەرەم چېگرىسىدىكى جايلارنىڭ ئىچىدە ئوقۇلغان نامازلارنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. دۇنيادا مەككىدىكى مەسجىد ھەرەم بىلەن مەدىنىدىكى پەيغەمبەر مەسجىدىدىن باشقا ھەرەم يوق. پەلەستىندىكى مەسجىدى ئەقسا بىلەن ئۇلۇغ ۋە بەرىكەتلىك مەسجىد بولۇپ ھېسابلانسىمۇ، ئۇ ھەرەم دېيىلمەيدۇ»

كەبە ۋە ئۇنىڭ تارىخى

كەبە ـ مۇسۇلمانلارنىڭ قىبلىسى، ئەقىدىنىڭ مۇنارى ۋە ئىبادەتنىڭ رەمزىدۇر. قۇرئان كەرىمدە ﴿ئاللاھ ئۇرۇش قىلىش

مەنئى قىلىنغان كەبىنى ئىنسانلار ئۈچۈن يۈكسىلىش ۋەسىلىسى قىلدى﴾[1] دېيىلگەن.

كەبە — كۇب شەكىللىك ئۆي دېگەن مەنىدە بولۇپ، مەسجىدى ھەرەمنىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان كۈل رەڭ تاشتىن قۇرۇلغان ئەڭ قەدىمىي ئىبادەت ئۆيىدۇر. كەبە بەيتۇللاھ (ئاللاھنىڭ ئۆيى)، بەيتۇل ئەتىق (قەدىمىي ئۆي) ۋە بەيتۇل ھەرەم (قان تۆكۈش چەكلەنگەن ئۆي)دەپ ئاتىلىدۇ.

كەبىنى ئادەم ئەلەيھىسسالام ئاللاھقا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈن كەبىنى بىنا قىلىپ، ئۇنىڭدا بالىلىرى بىلەن بىرگە ئىبادەت قىلىپ ئۆتكەن. بىر ھەدىستە، نۇھ ئەلەيھىسسالام بىلەن ھۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ كەبىگە بېرىپ ھەج قىلغانلىقى بايان قىلىنغان. مەلۇمكى، نۇھ ۋە ھۇد ئەلەيھىسسالاملار ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدىن بۇرۇن ئۆتكەن پەيغەمبەرلەر ئىدى. چوڭ بىر سەلنىڭ كېلىشى سەۋەبلىك كەبە يىقىلىپ يەر بىلەن تەڭ بولۇپ كەتكەن. پەقەت تاملىرىنىڭ ئۇلى قۇم بارخانلىرى ئاستىدا كۆمۈلۈپ قالغان بولۇپ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام بىلەن بىرلىكتە ئاللاھ تائالادىن

(1) مائىدە سۈرىسى 97- ئايەت

كەلگەن ۋەھيىگە ئاساسەن كەبىنىڭ ئۇلىنى قايتىدىن قوپۇرغان. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام كەبىنى تۇنجى بىنا قىلغان كىشى ئەمەس، بەلكى كەبىنىڭ ئۇلىنى قۇم بارخانلىرى ئاستىدىن قايتا قوپۇرۇپ چىققان كىشىدۇر. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئۇلىنى قوپۇرغان كەبىنىڭ ئېگىزلىكى توققۇز گەز(تۆت مېتىر ئەتراپىدا)، كەڭلىكى 22 گەز (11مېتىر ئەتراپىدا) ۋە ئۇزۇنلىقى 32 گەز(15مېتىر ئەتراپىدا) ئىدى. كەبىنىڭ ئۈستى ئوچۇق، دەرۋازىسىز ئىككى ئىشىكى بار ئىدى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ھەجەرۇل ئەسۋەدنى كەبىنى تاۋاپ قىلىشتا باشلايدىغان ئورۇن سۈپىتىدە ھازىرقى ئورنىغا بېكىتكەن.

كەبىنىڭ رېمونت قىلىنىش جەريانى

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن ئەمالىقەلەر، كېيىنچە جۇرھۇملار، ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ 5- بوۋىسى قۇسەي ئىبنى كىلاب كەبىنى بىر قانچە قېتىم رېمونت قىلىدۇ. مەككىنى سەل بېسىش سەۋەبلىك كەبىنىڭ بىر بۆلۈكى يىقىلىپ كەتكەندە، ئەرەبلەرنىڭ قۇرەيش قەبىلىسىدىكىلەر قايتا رېمونت قىلىش قارارىغا كەلگەن بولسىمۇ، كەبىنى يىقىشتىن قورقىدۇ. كەبىنى يىقسا ئۇلارغا ئاللاھنىڭ ئازابى كېلىشىدىن قورقۇپ ئىككىلىنىپ قالىدۇ. شۇ ۋاقىتتا ۋەھب ئىبنى ئەمر دېگەن كىشى

ئوتتۇرىغا چۈشۈپ«ئاللاھ بىزنىڭ ياخشى نىيىتىمىزنى بىلىدۇ، بىز پەقەت ياخشى ئىشنى نىيەت قىلدۇق»دەيدۇ ۋە كەبىنىڭ بىر تەرىپىنى چىقىپ تاشلايدۇ. باشقىلار ئۇنىڭغا بىر بالايى – ئايەت يېتىشىنى كۆزىتىپ تارقىلىپ كېتىدۇ. ئەتىسى قارىسا كەبىنى چاققان ۋەھب ئىبنى ئەمرگە ھېچ نەرسە بولمىغانلىقىنى كۆرۈپ، ھەممە بىرلىكتە كەبىنى يىقىتىپ تاشلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن كەبىنى قايتا بىنا قىلىش سەپەرۋەرلىكى باشلىنىپ ھەر بىر قەبىلە كەبىنىڭ بىر تەرىپىنى بىنا قىلىشنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىپ كەبىنى پۈتتۈرۈپ چىقىدۇ.

ھەجەرۇل ئەسۋەد قىسسىسى

ھەجەرۇل ئەسۋەدنى ئۆز ئورنىغا قويۇش ۋاقتىدا قەبىلىلەر ئوتتۇرىسىدا قاتتىق جەڭگى – جېدەل يۈز بېرىدۇ، ھەر قەبىلە ھەجەرۇل ئەسۋەدنى ئورنىغا ئۆزى قويۇشتىن ئىبارەت بۇ چوڭ شەرەپنى تالىشىپ ھەتتا ئۇرۇش چىقىشقا ئاز قالىدۇ. شۇ ۋاقىتتا ئەبۇ ئۇمەييە ئىبنى مۇغىرە ئەل مەخزۇمىي دېگەن كىشى بۇ تالاش تارتىشنى ھەل قىلىش ئۈچۈن مەسجىدى ھەرەمنىڭ ئىشىكىدىن كىم دەسلەپ كىرسە شۇنىڭ ھۆكۈم قىلىشى بويىچە ئىش قىلىشقا رازى بولۇش تەكلىپىنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ. بارچە قەبىلە ئۇنىڭ بۇ تەكلىپىنى قوبۇل قىلىپ

ھەرەمگە كىرىپ ئاۋۋال قەسەم باسىدۇ، دەپ كۆتۈپ تۇرۇشىدۇ. شۇ ئارىدا دەل مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام كىرىپ كېلىدۇ. ئۇلار مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى كۆرگەن ھامان ھەممىسى بىر ئاۋازدا «بۇ راستچىل كىشى، بۇ مۇھەممەد، بىز ئۇنىڭ ھۆكۈم قىلىشىغا رازىمىز»دەپ ۋارقىرىشىدۇ. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا مەسىلە چۈشەندۈرۈلگەندىن كېيىن، ئۇ لا نى بىر كىيىم ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇيدۇ. ئۇلار بىر كىيىم كەلگەندىن كېيىن، كىيىمنى يېيىپ سېلىپ ئوتتۇرىسىغا ھەجەرۇل ئەسۋەدنى قويىدۇ ۋە ھەممە قەبىلىنى چاقىرىپ:«كېلىڭلار ھەر قەبىلىدىن بىر كىشى بۇ كىيىمنىڭ بىردىن تەرىپىنى تۇتسۇن»دەيدۇ. ئۇلا ھەجەرۇلئەسۋەدنى كۆتۈرۈپ كەبىنىڭ شەرق تەرىپىدىكى ئورنىغا ئېلىپ كېلىشكەندە، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مۇبارەك قوللىرى بىلەن ھەجەرۇلئەسۋەدنى ئېلىپ ئورنىغا قويىدۇ. شۇنىڭ بىلەن كەبىنىڭ نۆۋەتتىكى بىناسى ئاخىرلىشىدۇ، جېدەل – ماجرالارنىڭ ئالدى ئېلىنىدۇ.

ھۇجرە قىسىمى

قۇرەيش قەبىلىسى كەبىنى پەقەت ھالال تاپقان پۇل – مال بىلەنلا رېمونت قىلىشنى نىيەت قىلغان بولۇپ، ھالال پۇل يېتىشمىگەنلىكتىن كەبىنىڭ شىمال تەرىپىدىكى «ھۇجرە»دەپ

ئاتىلىدىغان جايىنى كەبىدىن چىقىرىپ تاشلىغان ۋە ئۇنىڭ كەبىدىن ھېسابلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئەتراپىغا يېرىم دۈگىلەك تام سېلىپ قويغان. بۇ تام ھازىر «ھەتىم» دەپ ئاتىلىدۇ. شۇنداق قىلىپ كەبىنىڭ ئېگىزلىكىنى 18 گەز(توققۇز مېتىر ئەتراپىدا) كۆتۈرىدۇ. كەڭلىكىدىن ئۈچ مېتىر قىسقارتىدۇ. ئۈستىنى ياغاچ بىلەن ياپىدۇ ۋە ئىككى ئىشىكنىڭ بىرىنى يېپىۋېتىپ بىر ئىشىكنىلا قالدۇرۇپ قويىدۇ.

كەبىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى رېمونتى

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام كەبىنىڭ ئۇلىنى قايتا تۇرغۇزۇپ رەمونت قىلىپ چىققان ئاشۇ ئۇزۇن تارىخ جەريانىدا ئەمەلىقە ۋە جۇرھۇملار بىر قانچە قېتىم كەبىنى رېمونت قىلغان ئىدى. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام دۇنياغا كېلىشتىن 5 يىل بۇرۇن قۇرەيش قەبىلىسى كەبىنى يىقىپ تاشلاپ قايتىدىن رېمونت قىلغان. شۇ ۋاقىتتىن بىرى داۋاملىق تۈردە رېمونت قىلىنىپ ئەڭ ئاخىرى 1979- يىلى ئەڭ ئاخىرقى رېمونتى ئەمەلگە ئاشقان. كەبىنىڭ ئىچى ھەر يىلى قەمەرىيە ئايلىرىدىن شەئبان(8- ئاي)دا بىر قېتىم، زۇلھەججە(12-ئاي)دا يەنە بىر قېتىم جەمى ئىككى قېتىم يۇيۇلىدۇ. يۇيۇشتا زەمزەم سۈيى، گۈل سۈيى ۋە خۇشپۇراقلىق ئەتىرلەر ئىشلىتىلىدۇ. يۇيۇپ

قۇرۇتۇلغانــدىن كېــيىن، ئۇســتىگە قىممەتلىــك خۇشــپۇراقلىق ماددىلار چېچىلىــدۇ. كەبىنىــڭ ئىچىنــى تازىلاشــقا ئىشــلىتىلگەن سۇپۇرگە، چېلەك ۋە لۆڭگە قاتـارلىقلار مۇراسىمغا قاتناشقان يـۇقىرى دەرىجىلىـك ئەمەلدارلارغا تەۋەررۈك قىلىـپ ساقلىشـى ئۈچۈن ھەدىيە قىلىنىدۇ.

كەبىنىڭ ئىشىكى

كەبىنىڭ ئىشىكى ـــ كەبىنىڭ شەرق تەرىپىگە جايلاشقان ۋە يەر يۈزىـدىن 2½ (ئىككـى يېرىم مېتـر) ئېگىزلىكتىكـى ئـالتۇن ئىشـىكتۇر. ئىشـىكنىڭ ئېگىزلىكـى ئـۈچ مېتـر ئـالتە سـانتىمېتىر، كەڭلىكـى بىـر مېتـر 68 سـانتىمېتىر كېلىـدۇ. بۇ ئىشىك ھىجرىيە 1399 - يىلــى 22 – زۇلقەئــدە (مىلادىــيە 1979-يىلــى 14- ئۆكتەبىر)كۈنى 280 كىلو ساپ ئالتۇندىن ياسىلىپ ھازىرقى ئورنىغا قويۇلغان.

مۇلتەزەم

مـۇلتەزەم ـــ كەبىنىــڭ ئىشــىكى بىــلەن ھەجەرۇل ئەسـۋەد ئوتتۇرىسىدىكى جاي. كەڭلىكى ئىككى مېتىر كېلىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىـر ھەدىسـتە: «مـۇلتەزەم دۇئـا ئىجـابەت

بولىدىغان جايدۇر. بۇ جايدا ئاللاھقا دۇئا قىلغان كىشىنىڭ دۇئاسى ئىجابەت بولىدۇ[1]دەپ كۆرسەتكەن.

ھۇجرە

ھۇجرە — كەبىنىڭ شىمال تەرىپىدىكى يېرىم دۈگىلەك تام بىلەن كەبىنىڭ ئارىلىقىدىكى بوش جاي بولۇپ، بەزى رىۋايەتلەردە، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بۇ جاينى ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام بىلەن ئۇنىڭ ئانىسى ھاجەر ئىككىسىگە يېتىپ قوپۇش ئۈچۈن سېلىپ بەرگەن ئۆي ئىدى، شۇڭا ئۇ »ھۇجرە ئىسمائىل (ئىسمائىلنىڭ ئۆيى)دەپ ئاتالغان، دېيىلىدۇ. ئەمما توغرىسى بۇ جاي ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامدىن بىر قانچە ئەسىر كېيىن، قۇرەيش قەبىلىسى كەبىنى رېمونت قىلغىنىدا، كەبىنىڭ شىمال تەرىپىدىن ئۈچ مېتىر جاينى چىقىرىۋېتىپ ئۇنىڭ ئەتراپىنى يېرىم دۈگىلەك تام بىلەن قورشىغان. شۇڭا بۇ جاي كەبىدىن ھېسابلىنىدۇ. بەزى ئۆلىمالار ھۇجرەنىڭ ھەممىسى كەبىدىن ئەمەس، پەقەت كەبىدىن چىقىرىۋېتىلگەن ئۈچ مېتىر جايلا كەبىدىن سانىلىدۇ،

---

(1) تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان، مەشھۇر ھەدىسشۇناس ئالىم ئالبانىي «بەك ئاجىز» دەپ باھالىغان.

دەپ قارايدۇ. شۇڭا ھۇجرەنىڭ ئىچىدىن تاۋاپ قىلغان كىشىنىڭ قىلغان تاۋىپى ئادا تاپمايدۇ. چۈنكى ئۇ كەبىنىڭ ئىچىدىن تاۋاپ قىلغان بولىدۇ. ھۇجرەنىڭ ئىچىدە پەرز ناماز ئوقۇسا ئادا تاپمايدۇ.

ھەتىم

ھەتىم — كەبىنىڭ شىمال تەرىپىدىكى ھۇجرەنىڭ ئەتراپىغا قۇپۇرۇلغان يېرىم دۈگىلەك تام بولۇپ، تاۋاپ قىلغۇچىلار بۇ تامنىڭ سىرتىدىن قىلىدۇ. بۇ تام ئاق مەرمەردىن ياسالغان. ئېگىزلىكى بىر مېتىر 30 سانتىمېتىر، تام يۈزىدىكى كەڭلىكى بىر مېتىر بەش سانتىمېتىر كېلىدۇ.

كەبىنىڭ يوپۇغى

بەزى تارىخىي مەنبەلەر كەبىگە تۇنجى بولۇپ يوپۇق ياپقان كىشىنىڭ ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام ئىكەنلىكىنى سۆزلىسە، بەزى مەنبەلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەجدادلىرىدىن ئەدنان دېگەن كىشىنىڭ ئەڭ دەسلەپ كەبىگە يوپۇق ياپقانلىقىنى سۆزلەيدۇ. ئەمما ئىشەنچلىك رىۋايەتلەر كەبىگە مىلادىيە350- يىلى تۇببە ئەبۇ كەرەب دېگەن كىشىنىڭ تۇنجى بولۇپ يوپۇق ياپقانلىقىنى سۆزلەيدۇ. شۇ تارىختىن بېرى كەبىگە يوپۇق

يىپپىش ئىشى داۋام قىلىپ كەلگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ 5 – بوۋىسى قۇسەي ئىبنى كىلابنىڭ زامانىغا كەلگەندە، كەبىگە ھەر يىلى بىر قېتىم يوپۇق يېپىش مۇراسىمى يولغا قويۇلغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەككىنى فەتھى قىلغاندىن كېيىن كەبىگە يەمەندە توقۇلغان يوپۇق يىپىلغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ بۇ ئىشنى داۋاملاشتۇرغان. ئىككىنچى خەلىپە ئۆمەرنىڭ زامانىغا كەلگەندە، كەبىگە ياپىدىغان يوپۇقنى مىسىردا توقۇتۇپ كېلىشكە باشلىغان. مىسىر شۇ زاماندىن تاكى 1962-يىلىغىچە ھەر يىلى كەبىگە يوپۇق يېپىش شەرىپىگە نائىل بولۇپ كەلگەن ئىدى. 1962-يىلى سەئۇدى ئەرەبىستاندا «كەبىنىڭ يوپۇغىنى توقۇش فابرىكىسى» قۇرۇلغاندىن كېيىن، كەبىگە يوپۇق يېپىش شەرىپى سەئۇدى ئەرەبىستان ھۆكۈمىتىنىڭ قولىغا ئۆتكەن. كەبىنىڭ يوپۇقى يىلدا بىر قېتىم يەڭگۈشلىنىدۇ. كەبىنىڭ ئالماشتۇرۇلغان كونا يوپۇقى پارچە- پارچە قىلىنىپ مۇسۇلمان دۆلەتلەردىن كەلگەن مۇناسىۋەتلىك كاتتا شەخسلەرگە ھەدىيە قىلىنىدۇ. ھەر يىلى ھىجرىيە زۇلھىججە (12-ئاي)نىڭ 1-كۈندكەبىگە يوپۇق يېپىش مۇراسىمى ئۆتكۈزىلىدۇ. مۇراسىمغا مەككە مۇكەررەمە رايونىنىڭ ئەمرى مۇتلەق ئىشتىراك قىلىدۇ.

كەبىنىڭ يوپۇغىنىڭ خىراجىتى

كەبىنىڭ يوپۇقى ئەزەلدىن مىسىر ھۆكۈمىتىنىڭ خىراجىتى بىلەن ئەمەس بەلكى كەبە ئۈچۈن ئاتالغان مەخسۇس ۋەقىپتىن خىراجەت قىلىناتتى. ئۆز ۋاقتىدا پادىشاھ ئىسمائىل قەلاۋۇن مىسىردىن ئۈچ يېزىنى سېتىۋېلىپ ئۇنىڭ پۇلىنى كەبىنىڭ يوپۇغىنى توقۇش ئىشىغا ۋەقىپ قىلغان. كېيىنچە ئوسمان ئىمپېرىيىسىنىڭ پادىشاھى سۇلتان سەلىم يەنە يەتتە يېزىنى سېتىۋېلىپ ئۇنىمۇ كەبىنىڭ يوپۇغىنى توقۇش ئىشىغا ۋەقىپ قىلغان ئىكەن. كېيىن مۇھەممەد ئەلى پاشا مىسىردا ھاكىمىيەت يۈزگۈزگەندە، مىسىر ھۆكۈمىتى تەركىبىدە كەبىنىڭ يوپۇغىنى توقۇش مۇئەسسەسەسى قۇرغان. شۇندىن بېرى كەبىنىڭ يوپۇغىنى توقۇش ۋە ئەۋەتىش ئىشلىرى مىسىر ھۆكۈمىتىنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتكەن.

كەبىگە يوپۇغ توقۇش فابرىكىسى

1962-يىلى مەككە مۇكەررەمە شەھرىدە «كەبىنىڭ يوپۇقىنى توقۇس فابرىكىسى» قۇرۇلۇپ، شۇ يىلى سەئۇدى ئەرەبىستانىدا تۇنجى قېتىم توقۇپ چىقىلغان يوپۇق كۆتۈلگەندىنمۇ ئالاھىدە ئېسىل ۋە كۆركەملىك بولۇپ چىققان. ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ قارغىلىق ناھىيىسىدىن كەلگەن

ئابدۇرېھىم ئەمىن دېگەن كىشى كەبىنىڭ يوپۇغىنى توقۇش فابرىكىسىدا خەتتات بولۇپ ئىشلىگەن، كېيىنچە شۇ فابرىكىنىڭ باشلىقى بولغان ۋە كەبىنىڭ ئالتۇن ئىشىدىكى خۇشخەتلەرنى ئۆز قولى بىلەن يازغان. فابرىكىدا ئىشلەيدىغانلارنىڭ ئومۇمى سانى 240 كىشى بولۇپ، كەبىنىڭ يوپۇغىنىڭ پۈتۈپ چىقىشى ئۈچۈن ئىشچىلارنىڭ مائاشى ۋە كېرەكلىك خام ئەشيا چىقىملىرىنىڭ ھەممىسىنى قوشقاندا يىلىغا 17 مىليون رىيال(4.5 مىليون ئامېرىكا دوللىرى) سەرپ قىلىنىدۇ.

كەبىنىڭ يوپۇغىنىڭ رەڭگى

كەبىگە يوپۇق يېپىش پائالىيىتى باشلانغان ئۇزۇن ئەسىرلىك تارىختىن بېرى ھەر يىلى كەبىگە يېپىلىپ كەلگەن يوپۇقلار يوپۇقلارنى تەييارلىغۇچىلارنىڭ خاھىشى بويىچە ھەرخىل شەكىلدە ۋە ھەرخىل رەڭدە ۋە ھەرخىل ماتېرىيالدا توقۇلۇپ كەلگەن. پەقەت ئابباسىيلار خەلىپىسى ناسىرنىڭ زامانىغا كەلگەندە كەبىگە يېپىلىدىغان يوپۇقنىڭ قارا رەڭلىك يىپەكتىن توقۇلۇشى قانۇنلاشتۇرۇلىدۇ. شۇندىن بېرى تا ھازىرغىچە كەبىنىڭ يوپۇقى قارا رەڭلىك يىپەكتىن توقۇلۇپ كەلمەكتە.

كەبىنىڭ ھازىرقى يوپۇقى

مەسجىدى ھەرەمگە كىرگەن كىشىنىڭ كۆزىگە ئەڭ ئالدى بىلەن ھەرەمنىڭ ئوتتۇرىسىدا قەد كۆتىرىپ تۇرغان كەبە چېقىلىدۇ. كەبىگە قارا رەڭلىك يىپەك يوپۇق يېپىلغان. يوپۇقنىڭ ئوتتۇرىسىغا 47 مېتىر ئۇزۇنلۇقتا، 14 مېتىر كەڭلىكتە، 95 سانتىمېتىر كەڭلىكتە، ئالتۇندىن ھەل بېرىلگەن 120 كىلوگىرامما كۈمۈش يىپ بىلەن قۇرئان كەرىم ئايەتلىرى كەشتىلەنگەن.

مەقامۇ ئىبراھىم

مەقامۇ ئىبراھىم — ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام كەبىنى بىنا قىلغان ۋاقتىدا دەسسەپ تۇرغان ئاق، قارا ۋە سېرىق ئۈچ خىل رەڭگە مايىل بولغان تۆت چاسىلىق يۇمشاق سۇ تېشى بولۇپ، ئۇزۇنلىقى تەخمىنەن يېرىم مېتىر كېلىدۇ. ئورنى كەبىنىڭ شەرق شىمال تەرىپىگە جايلاشقان.

مەقامۇ ئىبراھىم دېيىلگەن بۇ تاشتا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ قەدىمىنىڭ ئىزى چۈشۈرۈلگەن مۆجىزە باردۇر. ئاللاھ تائالا ئۆز قۇدرىتى بىلەن ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇبارەك ئىككى پۇتى دەسسەپ تۇرغان تاشنى يۇمشىتىپ بەرگەن. نەتىجىدە، ئۇنىڭ ئىككى پۇتى

تاشنىڭ ئىچىگە پېتىپ كىرىپ كەتكەن بولۇپ، ئىككى پۇتنىڭ ئىزى ھەتتا بارماقلىرى بىلەن ناھايىتى ئوچۇق ھالدا تاشقا چۈشۈپ قالغان ۋە ھازىرغىچە شۇ پېتى ساقلىنىپ كەلمەكتە.

ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە ﴿ماقامۇ ئىبراھىمنى نامازگاھ قىلىڭلار﴾[1] دەپ ئەمر قىلىش ئارقىلىق ھەرەمگە كەلگۈچىلەرنى ئۇنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ ناماز ئوقۇشقا بۇيرىغان. شۇڭا كەبىنى تاۋاپ قىلغان ھەر قانداق كىشىنىڭ مەقامۇ ئىبراھىمنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ ئىككى رەكئەت تاۋاپ نامىزى ئوقۇشى مۇستەھەب (تەكىتلەنگەن سۈننەت)تۇر.

مەقامۇ ئىبراھىمدىكى گۈمبەز

مەقامۇ ئىبراھىم مىستىن ياسالغان تۆت چاسىلىق چوڭ بىر رېشاتكىنىڭ ئىچىدە ئىدى، ئۈستىدە تۆت تۈۋرۈك كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان چوڭ گۈمبەز بار ئىدى. بۇ ئورۇن كەبىنىڭ يېنىدىن كۆپ يەرنى ئىگىلىۋالغانلىقتىن، ھاجىلار سانىنىڭ كۈندىن – كۈنگە كۆپىيىپ بېرىشى بىلەن كەبىنى تاۋاپ قىلىش ئىشلىرىدا تارچىلىق كۆرۈلۈشكە باشلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن مەقامۇ ئىبراھىمنى باشقا جايغا يۆتكىۋېتىپ كەبىنىڭ ئەتراپىنى

(1) بەقەرە سۈرىسى 125- ئايەت

ئازادلاشتۇرۇش پىكرى ئوتتۇرىغا چىقتى. بۇ پىكىر دەسلەپ ئوتتۇرىغا قويۇلغاندا ئۆلىمالار بۇ مەسىلە ئۈستىدە ئىختىلاپلىشىدۇ. بەزىسى بۇ پىكىرگە قوشۇلىدۇ. بەزىسى ئۇنىڭغا قارشى چىقىدۇ.

مەككە مۇكەررەمە شەھىرىدىكى ئىسلام دۇنيا ئىتتىپاقى ھىجرىيە 1384- يىلى 25- زۇلھەججە (مىلادىيە 1965-يىلى 27- ئاپرېل) كۈنى مەقامۇ ئىبراھىمنى يۆتكىمەستىن ئۆز ئورنىدا قالدۇرۇش ۋە ئۇنىڭدىكى رېشاتكا، گۈمبەز ۋە باشقا ئارتۇق نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ تاشلاپ، مەقامۇ ئىبراھىمنى نەپىس ئەينەكتىن ياسالغان چاققان شېشىنىڭ ئىچىگە ئېلىپ قويۇش ھەققىدە مەخسۇس قارار چىقىرىدۇ. ھىجرىيە 1387-يىلى رەجەب (1967-يىلى ئۆكتەبىر) ئېيىدا بۇ قارار ئەمەلگە ئاشىدۇ. ھىجرىيە 1418 – يىلى (مىلادىيە 1997-يىلى) غا كەلگەندە، مەقامۇ ئىبراھىم ھازىرقى شەكلىدە ئالتۇن يالىتىلغان مىس رېشاتكىنىڭ ئىچىگە ئېلىنىپ، ئەتراپىغا خرۇستال ۋە ئىسسىققا ھەم چېقىلىشقا قارشى كۈچلۈك نەپىس ئەينەك بىلەن قورشىۋېتىلىدۇ.

زەمزەم سۈيى

زەمزەم سۈيى — ئاللاھ تائالا ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىككى پۇتى ئاستىدىن چىقىرىپ بەرگەن مۇبارەك سۇدۇر.

مىلادىيىدىن تەخمىنەن 2000 يىللار ئىلگىرى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئاللاھ تائالانىڭ ئەمرى بىلەن ئايالى ھاجەر بىلەن ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامنى شۇ ۋاقىتتىكى سۇسىز، گۈل – گىياھسىز، قاقاسلىق چۆل مەككىگە ئېلىپ كېلىپ قويۇپ كېتىپ قالىدۇ. ھاجەر سۇ ئىزدەپ سافا بىلەن مەرۋە ئىككى تاغ ئوتتۇرىسىدا يۈگۈرگەن بولسىمۇ سۇ تاپالمايدۇ. ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام قاتتىق ئۇسسۇزلۇقتىن قىينالغان ۋاقىتتا ئۇنىڭ ئىككى تاپىنىنىڭ ئاستىدىن بۇلاق چىقىدۇ. ئانىسى ھاجەر سۇنى كۆرۈپ قاتتىق خوشال بولىدۇ ۋە سۇنى بېكار ئېقىپ كەتمىسۇن دەپ «زەمزەم» (توختا)دەيدۇ. شۇندىن بېرى بۇ سۇ «زەمزەم سۈيى»دەپ تونۇلىدۇ.

زەمزەم قۇدۇقىنىڭ ئېچىلىشى

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام دۇنياغا كېلىشتىن ئىلگىرى بوۋىسى ئابدۇلمۇتتەلىب چۈشىدە بىر كىشىنىڭ ئۇنى زەمزەم قۇدۇقىنىڭ ئورنىنى كۆرسەتكەنلىكىنى ۋە ئۇجاينى ئېچىشنى

تەۋسىيە قىلىغانلىقىنى كۆرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئابدۇلمۇتتەلىب زەمزەم قۇدۇقىنىڭ ئورنىنى كولاشقا باشلايدۇ. ئاخىرىدا زەمزەم سۈيىنى چىقىرىدۇ. شۇندىن بېرى زەمزەم سۈيى چىقىشقا داۋام قىلىپ كەلمەكتە.

زەمزەم قۇدۇقىنىڭ ئورنى

زەمزەم قۇدۇقى مەسجىدى ھەرەمنىڭ سەيناسىدىكى مەقامۇ ئىبراھىمنىڭ جەنۇب تەرىپى ۋە ھەجەرۇل ئەسۋەدنىڭ ئۇدۇلىغا جايلاشقان. كەبىدىن 21 مېتىر ۋە ھەجەرۇل ئەسۋەدتىن 18 مېتىر يىراقلىقتا بولۇپ، چوڭقۇرلىقى 43 مېتىر كېلىدۇ. قۇدۇقنىڭ تېگىدە ئۈچ دانە بۇلاق بار. بۇلارنىڭ بىرى ھەجەرۇل ئەسۋەدنىڭ يېنىدا، يەنە بىرى سافا تېغىنىڭ يېنىدا، ئۈچىنچىسى مەرۋەنىڭ يېنىدىدۇر.

بۇرۇن زەمزەم قۇدۇقىنىڭ ئىككى كۆلچىكى بار بولۇپ، بىرى زەمزەم قۇدۇقى بىلەن ھەجەرۇل ئەسۋەدنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئىدى. كىشىلەر بۇ جايدىن زەمزەم ئىچەتتى. يەنە بىرى سافا تەرەپكە ئېقىتىۋېتىلگەن بولۇپ، كىشىلەر ئۇنىڭدىن تاھارەت ئالاتتى. كېيىنچە، كەبىنى تاۋاپ قىلغۇچىلارغا قىستىلاڭغۇ بولۇپ قالغانلىق سەۋەبتىن، زەمزەم كۆلچەكلىرى تاقىۋېتىلىپ، كەبىنىڭ ئەتراپىدىكى مەيداننىڭ ئاستىغا كىشىلەر

پەلەمپەي بىلەن كىرىپ ئىچىدىغان قىلىپ كىرانلار (جۆمەكلەر) بېكىتىلىدۇ. 2003-مىلادىيە يىلىغا كەلگەندە ھەرەمنىڭ سەيناسىنى ئازادىلەشتۈرۈش مەقسىتى بىلەن زەمزەم قۇدۇقىغا چۈشىدىغان ئېغىز تاقىۋېتىلىپ، زەمزەم سۈيى سەيناننىڭ يان تەرىپىدىن تۇرۇبىلار ئارقىلىق چىقىرىپ قويۇلدى.

زەمزەم سۈيىنىڭ خاسىيىتى

20- ئەسىرنىڭ بىيولوگىيە ئالىملىرى زەمزەم سۈيىنىڭ تا قىيامەتكىچە سىرىنى بىلگىلى بولمايدىغان مۆجىزىگە ئىگە ئىكەنلىكىنى ۋە دۇنيادا ھېچقانداق بىر سۇنىڭ پاكلىقتا ۋە سۈزۈكلۈكتە زەمزەم سۈيى ئېرىشكەن خۇسۇسىيەتلەرگە يېتەلمەيدىغانلىقىنى سۆزلىمەكتە. قىسقىسى، زەمزەم سۈيى مىڭلارچە يىللاردىن بىرى مىقدارى ئازىيىپ كەتمەستىن ياكى ئېتىلىپ چىقىپ پالاكەت تۇغدۇرماستىن بىر خىل چىقىپ كەلمەكتە.

زەمزەم سۈيىنىڭ خۇسۇسىيەتلىرى

ئادەتتىكى سۇلارنى ئۇنىڭغا ساقلىغۇچى ماددىلارنى ئارىلاشتۇرماستىن ئۇزۇن مۇددەتلىك ساقلىغاندا ئۇنىڭ تەمى بۇزۇلىدۇ. ئەمما زەمزەم سۈيى بۇنىڭ ئەكسىچە بولۇپ،

بىرخىل تەمى بىلەن داۋام قىلىدۇ. زەمزەم سۈيىنىڭ تەمى دۇنياۋى بىر تەم بولۇپ، بىرەر قېتىم زەمزەم سۈيى ئىچكەن ئادەم ئۇنىڭ تەمىنى بىلىۋالىدۇ- دە، قايتا ئىچكىنى ھامان ئۇنى پەرق ئېتەلەيدۇ. زەمزەم سۈيىنى دۆلەتلەر ئارا يۆتكەش ۋە ئۇزۇن مۇددەت ساقلاش بىلەنمۇ ئۇنىڭ تەمى قەتئى ئۆزگەرمەيدۇ. بۇ دىگەنلىرىمىز نەزەرىيە ياكى قەدىمقى كىتابلارنىڭ خەۋىرى ئەمەس، بەلكى تەجرىبە ۋە ئىلمىي تەتقىقاتلارنىڭ يەكۈنىدۇر. زەمزەم سۈيى ئۇزاق ئۆتمۈشلەردىن بىرى بۇ قاقاسلىق چۆل رايونغا كەلگۈچىلەرنى ئۇسسۇزلۇقتا قاندۇرۇپ ۋە ئۇلارنىڭ ئىشتىھاسىنى ئۆزىگە جەلب قىلىپ كەلمەكتە. زەمزەم سۈيىنىڭ بەزى كېسەللىكلەرگە شىپا بولغانلىقى توغرۇلۇق يېزىلغان ئىلمىي ماقالىلارمۇ ئاز ئەمەس. ھازىرغىچە زەمزەم سۈيى زىيان قىلغان بىرەر جانلىق كۆرۈلمىگەن.

زەمزەم سۈيىنىڭ مۆجىزىسى

21- ئەسىرنىڭ بىئولوگىيە ئالىملىرى زەمزەم سۈيىنىڭ تا قىيامەتكىچە سىرىنى بىلگىلى بولمايدىغان مۆجىزىگە ئىگە ئىكەنلىكىنى ۋە دۇنيادا ھېچقانداق بىر سۇنىڭ پاكلىقتا ۋە سۈزۈكلۈكتە زەمزەم سۈيى ئېرىشكەن خۇسۇسىيەتلەرگە

يېتەلمەيدىغانلىقىنى سۆزلىمەكتە. قىسقىسى، زەمزەم سۈيى مىڭلارچە يىللاردىن بېرى مىقدارى ئازىيىپ كەتمەستىن ياكى ئېتىلىپ چىقىپ پالاكەت تۇغدۇرماستىن بىر خىل چىقىپ كەلمەكتە.

سەئۇدى ئەرەبىستاننىڭ سابىق پادىشاھى فەيسەلنىڭ زامانىدا 1971-يىلى تىببىي مۇتەخەسسىسلەردىن بىرى ياۋروپا نەشرىيات مەركىزىگە«زەمزەم سۈيىنى ئىچىشكە بولمايدۇ. چۈنكى كەبىنىڭ ئورنى دېڭىز يۈزىدىن تۆۋەن ئورۇنغا جايلاشقان ھەمدە مەككە شەھىرىنىڭ تۇرۇبا سۇلىرىنىڭ ھەممىسى بىر يەرگە توپلىنىدۇ ۋە زەمزەم سۈيىگە ئارىلىشىپ كېتىدۇ»دېگەن مەزمۇندا بىر چارچە دوكلات يوللايدۇ. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان پادىشاھ فەيسەل سەئۇدى ئەرەبىستاننىڭ زىرائەت ۋە سۇ ئىنشائات مىنىستىرلىكىگە پەرمان چۈشۈرۈپ، زەمزەم سۈيىدىن ياۋروپا تەجرىبىخانىسىدا ئەۋەتىشنى بۇيرۇيدۇ. مۇتەخەسسىسلەر مەككىگە يېتىپ كېلىپ زەمزەم قۇدۇقىنىڭ تېگىدىكى بۇلاقلىرىنى ئىزدەشكە كىرىشىدۇ. لېكىن ئۇلار زەمزەم قۇدۇقىنىڭ مەنبەئىنى تاپالمايدۇ. ئاخىرىدا، قۇدۇق سۈيىنى موتورنىڭ ياردىمى بىلەن سىرتقا شوراپ چىقارغاندىن كېيىن، قۇدۇق سۈيىنىڭ يان تەرەپلىرىدىن ئەمەس، بەلكى قۇدۇقنىڭ تېگىدىكى قۇملار ئاستىدىكى

بۇلاقلاردىن چىقىشۋاتقانلىقىنى كۆرىدۇ. شۇنداقلا زەمزەم قۇدۇقىنىڭ ئەتراپى پەقەتلا قۇرۇق، قاقاسلىق ئىكەنلىكىنى ئىپىنقلاپ چىقىدۇ. ئاندىن ئۇلار زەمزەم سۈيىدىن نەمۇنە ئېلىپ ياۋروپا تەجرىبىخانىسىدا ئەۋەتىدۇ.

تەتقىقاتچىلارنى ھەيران قالدۇرغان مۆجىزە

مۇتەخەسسىسلەر زەمزەم سۈيىنى ياۋروپا تەجرىبىخانىسىدا تەكشۈرگەندىن كېيىن، زەمزەم سۈيىنىڭ باشقا ئادەتتىكى سۇلار بىلەن بولغان پەرقى ئېنىقلاندى. ياۋروپا تەجرىبىخانىسى «زەمزەم سۈيى ئىچىشكە تامامەن بولىدىغان سۇ ئىكەن. زەمزەم سۈيىنى ئىچىشكە بولمايدۇ، دەيدىغان دەۋا ئىلمىي ئاساسى بولمىغان قۇرۇق سەپسەتىدۇر» دېگەن نەتىجىنى ئېلان قىلدى. زەمزەم سۈيىدە كالسىيوم بىلەن مىگنىسىيوم ماددىلىرى ئادەتتىكى سۇلارنىڭكىدىن ئالاھىدە يوقىرى بولۇپ چىققان. ھاۋانىڭ ئوتتەك ئىسسىق كۈنلىرىدە كەبىنى تاۋاپ قىلغۇچىلارنىڭ زەمزەم سۈيىنى ئىچكەندىن كېيىن باشقىچە روھلىنىپ ۋە جانلىنىپ قالىدىغانلىقىنىڭ سەۋەبى بۇنىڭدىن بايقالغان. بۇنىڭدىن باشقا يەنە زەمزەم سۈيىدە مىكروبلارغا قارشى ناھايىتى كۈچلۈك دەرىجىدە فلورىدا ماددىسى بار ئىكەن. شۇڭا ھەر يىلى مەككىگە كېلىپ توپلىشىدىغان تەخمىنەن 3 مىليون ھاجىنىڭ ھەر خىل يوقۇملىنىشلاردىن ساقلىنىپ قېلىشى ۋە بەزى كېسەللەرنىڭ

بۇ جايغا كەلگەندىن كېيىن شىپا تېپىپ قېلىشىنىڭ سىرى زەمزەم سۈيى ئىكەن.

زەمزەم سۈيى ئىچىشنىڭ پايدىسى

ھەج قىلغۇچى، ئۆمرە قىلغۇچى ۋە شۇنداقلا ھەر قانداق مۇسۇلمانىنىڭ زەمزەم سۈيىدىن ئىچىشى مۇستەھەبتۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زەمزەم سۈيىدىن ئىچكەنلىكى توغرۇلۇق سەھىھ ھەدىسلەر كۆپ. ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام زەمزەم سۈيىنى تەرىپلەپ: «ئۇ مۇبارەك سۇدۇر، ئۇ ئاچلىققا تائام، كېسەلگە شىپادۇر»[1] دېگەن. يەنە ئۇ: «زەمزەم سۈيىنى نېمە مەقسەت بىلەن ئىچسە شۇنىڭغا پايدا قىلىدۇ»[2] دېگەن.

19- يۈز يىلىنىڭ مەشھۇر ئۆلىماسى ئىبنى قەييىم جەۋزىيە مۇنداق دېگەن:«مەن ۋە باشقىلار زەمزەم سۈيىنىڭ كېسەللەرگە قانداق شىپا بولىدىغانلىقىنى تەجرىبە قىلىپ كۆردۇق. مەن زەمزەم سۈيى ئىچىش بىلەن كۆپلىگەن كېسەللىكلەردىن شىپا تاپتىم. ئەتراپىمدا بەزى كىشىلەرنىڭ يېرىم ئاي، ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ كۆپ

(1) مۇسلىم ۋە بەززاز رىۋايىتى
(2) ئىمام ئەھمەد رىۋايىتى

ۋاقىت ھېچ نەرسە يېمەستىن پەقەت زەمزەم سۈيى ئىچىش بىلەنلا ھېچقانداق ئاچلىق ھېس قىلماستىن ھايات كەچۈرگەنلىكىنى ۋە شۇنداق تۇرۇپمۇ باشقىلارغا ئوخشاشلا تاۋاپ قىلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم»[1]

(1) ئىبنى قەييىمنىڭ «پەيغەمبەرلىك تىبابىتى»ناملىق ئەسىرى 244- بەت

قىبلە ۋە ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك ئەھكاملار

قىبلە — مۇسۇلمانلار ناماز ئوقۇغاندا، دۇئا قىلغاندا يۈزلىنىدىغان تەرەپ. ئۇ بولسىمۇ كەبىدۇر. دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىكى مۇسۇلمان خەلق ناماز، دۇئا ۋە قىبلىگە قاراپ تۇرۇپ بىجىرىلىدىغان بارلىق ئىبادەتلىرىنى شۇ قىبلە تەرەپكە يۈزلىنىپ تۇرۇپ ئادا قىلىدۇ. مۇندىن باشقا مۇسۇلمان ئۆلۈكلەرنى يەرلەشتىمۇ ئۇلارنىڭ يۈزلىرى قىبلىگە قارىتىپ قويۇلىدۇ.

كەبىنى كۆرۈپ تۇرىدىغان ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدا تۇرغان كىشىلەرنىڭ يۈزىنى ۋە كۆكسىنى كەبىگە قارىتىپ تۇرىشى، كەبىنىڭ ئۆزىنى كۆرەلمەيدىغان ۋە يىراقلاردىكى كىشىلەرنىڭ كەبىنىڭ تەرىپىگە يۈزلىنىپ تۇرىشى نامازنىڭ دۇرۇس بولىشىنىڭ شەرتلىرىدىن بىرىدۇر. ئاللاھ تائالا ناماز ئوقۇغاندا، قىبلىگە يۈز كەلتۈرۈشنىڭ شەرت ئىكەنلىكى ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: (ئى مۆمىنلەر!) قەيەردە بولماڭلار (نامازدا) يۈزۈڭلارنى مەسجىد ھەرەم تەرەپكە قىلىڭلار.»(1)

---

(1) بەقەرە سۈرىسى 144- ئايەت.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەككىدىن مەدىنىگە ھىجرەت قىلىپ كەلگەندىن كېيىنمۇ - مەككىدىكى ئادىتى بويىچە - ئۇن يەتتە ئاي پەلەستىندىكى مەسجىد ئەقساغا قاراپ ناماز ئوقۇغان ئىدى. يەھۇدىيلار مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى «ئۇ بىزگە ئەگىشىدۇ. چۈنكى ئۇ بىزنىڭ قىبلىمىزگە(ئىرۇسالىمغا) قاراپ ناماز ئوقۇيدۇ» دەپ ئەيىبلەشكە باشلىغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ناھايىتى پەرىشان بولاتتى ۋە كېيىچىلىرى سىرتقا چىقىپ ئۇپۇققا قاراپ، قىبلە ھەققىدە ئاللاھ تائالادىن بىرەر ۋەھيى كۈتەتتى.

ھىجرىيىنىڭ ئىككىنچى يىلى (623م) نىڭ بىر كۈنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرى بىلەن مەدىنىدىكى كېيىنچە «مەسجىدى قىبلەتەين» (ئىككى قىبلىلىق مەسجىد) دەپ تونۇلغان بەنى سەلىمە مەسجىدىدە پېشىن نامازدىن ئىككى رەكئەت ئوقۇلۇپ بولغان ۋاقىتتا، پەرىشتە جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام ئاللاھ تائالانىڭ ئەمرى بىلەن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭغا ئاللاھ تائالانىڭ: ﴿بىز سېنىڭ (كەبە قىبلەڭ بولۇشنى تىلەپ) قايتا - قايتا ئاسمانغا قارىغانلىقىڭنى كۆرۈپ تۇرىۋاتىمىز. سېنى چوقۇم سەن ياقتۇرىدىغان قىبلىگە يۈزلەندۈرىمىز.(نامازدا) يۈزۈڭنى

مەسجىد ھەرەم تەرەپكە قىلغىن﴾[1] دېگەن ۋەھيىسىنى ئېلىپ كېلىدۇ ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى نامازدا تۇرغان پېتى مەسجىد ھەرەم تەرەپكە بۇراپ قويىدۇ. شۇندىن باشلاپ مۇسۇلمانلار ناماز ۋە دۇئالىرىدا مەسجىدى ھەرەمدىكى قىبلىگە (كەبىگە) قارايدىغان بولىدۇ.

نامازدا قىبلىگە يۈزلىنىشنىڭ سىرى

نامازدا قىبلىگە يۈز كەلتۈرۈشنىڭ سىرلىرىدىن:

(1) ناماز ئوقۇغان كىشى يۈزىنى كەبە تەرەپكە قارىتىش بىلەن ئۇنىڭ پۈتۈن ئەزالىرى كەبە تەرەپكە يۈزلىنىپ تۇرىدۇ. چۈنكى يۈز بىلەن بەدەن مۇئەييەن بىر تەرەپكە يۈزلەنمەستىن، ئۆز ھالىغا قويۇپ بېرىلىدىغان بولسا، ئىنساننىڭ بارچە ئورگانلىرى خالىغانچە ھەرىكەت قىلىشى، جۈملىدىن كۆز ھەر تەرەپكە قارىشى بىلەن قەلبمۇ شۇلار بىلەن مەشغۇل بولۇپ كېتىپ، نامازنىڭ دۇرۇس يوسۇندا ئادا قىلىنىشىغا ئەلۋەتتە سەلبىي تەسىر بېرىدۇ. شۇڭا قىبلىگە يۈزلىنىش پەرز قىلىنغان بولۇشى مۇمكىن.

---

(1) بەقەرە سۈرىسى 144- ئايەت

(2) نامازدا قىبلىگە يۈز كەلتۈرۈش بىلەن ئىنساننىڭ قەلبى ئارام تاپىدۇ ۋە پۈتۈن مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆزئارا قېرىنداش ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدۇرىدۇ. چۈنكى يەر شارىدىكى پۈتۈن مۇسۇلمانلار نامازدا شۇ كەبە تەرەپكە يۈزلىنىدۇ. بۇ ھەرقانداق مۇسۇلمان كىشىنى ئۆزىنىڭ يالغۇز ئەمەسلىكىنى ۋە بۇ ئىبادەتتە پۈتۈن دۇنيا مۇسۇلمانلىرى بىلەن ئورتاق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدۇرىدۇ.

(3) قىبلىگە قاراش ئارقىلىق قەلبنى، ئەقىلنى ۋە پۈتۈن ئەزالارنى ئاللاھقا قۇلچىلىق ئادا قىلىشتىن ئىبارەت بىر مەقسەتكە قارىتىش بىلەن ئىبادەتنىڭ جەۋھىرى بولغان ئىخلاسنى ھاسىل قىلغىلى بولىدۇ.

(4) قىبلىگە يۈزلىنىش مۇسۇلمانلارنى گەرچە ئۇلار مۇساپە جەھەتتىن بىر - بىرىدىن يىراقتا بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ قەلبلىرى بىر ئاللاھقىلا ئىبادەت قىلىشتىن ئىبارەت ئورتاق مەقسەتتە بىر ئىكەنلىكىنى نامايان قىلىدۇ.

ھەجەرۇلئەسۋەد

ھەجەرۇل ئەسۋەد — كەبىنىڭ شەرقى جەنۇب تەرىپىدىكى بۇرجىكىگە ئورنىتىلغان، يەر يۈزىدىن ئېگىزلىكى 1.5 (بىر

يېرىم) مېتىر كېلىدىغان، كۈمۈش رامكا ئىچىگە ئېلىنغان تۇخۇم شەكىللىك، رەڭگى قىزىلغا مايىل، دىئامېتىرى 30 سانتىمېتىر كېلىدىغان قارا تاشتۇر.

ھەجەرۇل ئەسۋەدنى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام كەبىنىڭ ئۇلىنى تۇرغۇزغان ۋاقىتىدا، كەبىنى تاۋاپ قىلغۇچىلارنىڭ تاۋاپىنى باشلاپ ئاخىرلاشتۇرۇشى ئۈچۈن بىر نىشانە ئورنىدا، ھازىرقى ئورنىغا بېكىتكەن. شۇندىن بىرى بۇ تاش كەبىنىڭ شەرقى جەنۇب تەرىپىدىكى ئۆز ئورنىدا تۇرۇپ كەلمەكتە.

كەبىنى تاۋاپ قىلغۇچىلارنىڭ ھەجەرۇل ئەسۋەدنى سۆيۈشى مۇستەھەب (يەنى تەكىتسىز) سۈننەتتۇر. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كەبىنى تاۋاپ قىلغىنىدا ھەجەرۇل ئەسۋەدنى سۆيەتتى. بۇ ئادەم كۆپ بولمىغان ۋە قىستىلاڭغۇ بولمىغان ۋاقىتلاردا شۇنداق. بىر ھەدىستە:» پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەجەرۇل ئەسۋەدنى سۆيۈپ تۇرۇپ ئۇزۇن – ئۇزۇنغىچە يىغلاپ كەتتى«[1] دەپ كەلگەن.

ئەمما ھەج ۋە رامىزان ئايلىرىغا ئوخشاش ھەرەمدە ئادەم كۆپ، قىستىلاڭغۇ بولغان ۋاقىتلاردا ھەجەرۇل ئەسۋەدنىڭ

---

(1) ھاكىم رىۋايەت قىلغان سەھىھ ھەدىس

يېنىغا بارماستىن، يىراقتىن قول ئىشارىتى قىلىپ سالام بېرىش يېتەرلىكتۇر. شۇڭا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كەبىنى تاۋاپ قىلغان ۋاقتىدا ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا: «ئەي ئۆمەر! سەن كۈچلۈك ئادەمسەن، سەن بۇ جىسمىڭ بىلەن ئاجىزلارغا ئەزىيەت يەتكۈزىسەن. ھەجەرۇل ئەسۋەدتە قىستىلاڭغۇ پەيدا قىلما. ھەجەرۇل ئەسۋەدنىڭ يېنىدا بوشلۇق تاپالساڭ سۆيگىن، بولمىسا تەكبىر ئېيتىپ كېتىۋەرگىن.»(1)

ھەجەرۇل ئەسۋەدنى سۆيۈش ئۇنىڭغا چوقۇنغانلىق ئەمەس

كەبىنى تاۋاپ قىلغۇچىلارنىڭ بۇ تاشنى سۆيۈشى پەقەت ھۆرمەت يۈزىسىدىن ئىدى. چۈنكى ئاللاھ تائالا بەندىلەرنى كەبىگە ياكى ھەجەرۇل ئەسۋەدكە چوقۇنۇشنى بۇيرىغان ئەمەس، بەلكى ئاللاھ تائالانىڭ ئۆزىگىلا خالىس ئىبادەت قىلىشقا بۇيرىغان. كەبىنى تاۋاپ قىلىش ئاللاھ تائالانىڭ: ﴿قەدىمى ئۆي كەبىنى تاۋاپ قىلسۇن﴾ ۋە ﴿بۇ كەبىنىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىبادەت قىلسۇن﴾ دېگەن ئەمرىگە ئاساسەن قىلىنىغاندەك، ھەجەرۇل ئەسۋەدنى سۆيۈشمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئەگەشكەنلىك ۋە ئۇنىڭ سۈننىتىنى جارى

(1) ئىمام شافىئىي رىۋايىتى

قىلدۇرغانلىق يۈزىسىدىن قىلىنىدۇ. بۇ ئورۇندا ئىككىنچى خەلىپە ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنۇ مەشھۇر سۆزى يېتەرلىك. ئۇ كەبىدىكى قارا تاشنى تۇتۇپ تۇرۇپ مۇنداق دېگەن:«مەن ئەلۋەتتە بىلىمەنكى، سەن كىشىگە پايدا ـ زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان بىر تاشسەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سېنى سۆيگەنلىكىنى كۆرمىگەن بولسام ئىدى، سېنى سۆيمىگەن بولاتتىم.»[1]

ھەجەرۇلئەسۋەدنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن ۋەقەلەر

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر بولۇشتىن 5 يىل ئىلگىرى مەككىدىكى قۇرەيش قەبىلىسى كەبىنى قايتا رېمونت قىلغان ۋاقتىدا، قەبىلىلەر ھەجەرۇل ئەسۋەدنى كەبىنىڭ شەرقى جەنۇب تەرىپىدىكى ئورنىغا كۆتۈرۈپ ئاپىرىدۇ. ئاندىن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مۇبارەك قوللىرى بىلەن ئۇنى كۆتۈرۈپ ھازىرقى ئورنىغا قويغان.

317- ھىجرىيە(930م) يىلى قەرامىتە كۇپپارلىرى ھەرەمگە ھۇجۇم قىلىپ، ھەجەرۇل ئەسۋەدنى ھازىرقى سەئۇدى ئەرەبىستانىنىڭ ئەل ئەھسا شەھرىگە ئېلىپ كېتىپ،

(1) ئىمام بۇخارى رىۋايىتى

339- ھىجرىيە يىلى كەبىدىكى ئۆز ئورنىغا ئەكىلىپ قويغانلىقى ئىدى.

ھەجەرۇل ئەسۋەدنىڭ كۈمۈش بىلەن قاپلىنىشى

ھەجەرۇل ئەسۋەدنى تۇنجى بولۇپ كۈمۈش بىلەن قاپلاتقان كىشى مىلادىيىنىڭ 680 -يىللىرىدىكى مەككە ھۆكۈمدارى ئابدۇللا ئىبنى زۇبەير رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بولۇپ، شۇنىڭدىن كېيىن خەلىپىلەر ۋە بايلار ئۇنى ئالتۇن ۋە كۈمۈشتىن قاپلايدىغان بولغان. سەئۇدى ئەرەبىستانى ھۆكۈمىتىدىن ئىلگىرى ئەڭ ئاخىرقى قېتىم 1331- ھىجرىيە(1903م) يىلى ھەجەرۇل ئەسۋەدنى خالىس كۈمۈش بىلەنلا قاپلاتقان كىشى سۇلتان مۇھەممەد رىشاد خان ئىدى. 1366- ھىجرىيە(1946م) يىلى ھازىرقى سەئۇدى ئەرەبىستانىنىڭ قۇرغۇچىسى پادىشاھ ئابدۇلئەزىز ھەجەرۇل ئەسۋەدنى رېمونت قىلدۇرغان. ئاندىن 1375- ھىجرىيە(1955م) يىلى پادىشاھ سۇئۇد ئۇنى يېڭى كۈمۈشتىن قايتا قاپلاپ چىققان.

رۇكنى يەمانى

رۇكنى يەمانى — كەبىنىڭ جەنۇب تەرىپىدىكى ھەجەرۇل ئەسۋەدكە قاراپ تۇرىدىغان بۇلۇڭى بولۇپ، يەمەن دۆلىتى

ئەرەب يېرىم ئارىلىنىڭ جەنۇپ تەرىپىدە بولغانلىقتىن ئەرەبلەر جەنۇپ تەرەپكە قاراپ تۇرغان ھەرقانداق نەرسىنى يەمەن (ياكى يەمان) دەپ ئاتايتتى. شۇ سەۋەبتىن بۇ بۇلۇڭ رۇكنى يەمانى(جەنۇپ تەرەپتىكى بۇلۇڭ) دەپ ئاتالغان. ھەجەرۇل ئەسۋەد بىلەن رۇكنى يەمانى ئىككىسىنى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام كەبىنىڭ ئۇلىنى قۇپۇرغاندا بىرگە قوپۇرغان بولۇپ، قالغان شىمال ۋە غەرب تەرەپتىكى ئىككى بۇلۇڭ كېيىن تۇرغۇزۇلغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەر قېتىم كەبىنى تاۋاپ قىلغىنىدا رۇكنى يەمانىنى مۇبارەك قوللىرى بىلەن سىلايتتى. شۇندىن بىرى ئۇنى سىلاش سۈننەت بولۇپ داۋام قىلغان. رۇكنى يەمانىنى سۆيۈش يوق، پەقەت قول بىلەن سىلىنىدۇ. قول بىلەن تۇتۇشقا ئىمكانىيەت بولمىغاندا قول ئىشارىتى قىلىشقا بولمايدۇ. چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنداق قىلمىغان.

مەدىنە مۇنەۋۋەرە شەھىرى ھەققىدە مەلۇمات

مەدىنە مۇنەۋۋەرە شەھىرى

مەدىنە مۇنەۋۋەرە - مۇقەددەس شەھىرى ئىككى ھەرەمنىڭ بىرى جايلاشقان، پەيغەمبىرىمىز ھەزرىتى مۇھەممەد مەككىدىن ھىجرەت قىلىپ بېرىپ ھاياتىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر تولۇق ئون يىل ياشىغان ۋە مۇبارەك قەبرە شەرىپى ئورۇن ئالغان جاي.

مەدىنە مۇنەۋۋەرە شەھىرىنىڭ نامى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا ھىجرەت قىلىپ بېرىشتىن ئىلگىرى «يەسرىب» دەپ ئاتىلاتتى. رىۋايەتلەرگە كۆرە، «يەسرىب» مەشھۇر تۇپان ۋەقەسىدىن كېيىن مەدىنىدە دەسلەپ يەرلەشكەن بىر ئەر كىشىنىڭ نامى بولۇپ، شۇ كىشىنىڭ نامى بىلەن ئاتىلىپ كەلگەن ئىكەن. شەھەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھىجرەت قىلىپ بارغىنىدىن كېيىن «مەدىنە مۇنەۋۋەرە» ئىسلام نۇرى بىلەن يورۇتۇلغان نۇرلۇق شەھەر) دەپ ئاتالغان. بۇ شەھەر ئىسلام قۇدرەت تاپقان ۋە ئىسلام ئەھكاملىرى جاكارلانغان شەھەر. تۇنجى ئىسلام دۆلىتىمۇ بۇ شەھەردە دۇنياغا كەلگەن.

مەسجىد نەبەۋى

مەسجىد نەبەۋى – پەيغەمبىرىمىز ھەزرىتى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە ھىجرەت قىلىپ بارغىنىدا بىنا قىلغان تۇنجى مەسجىد، ئىككى ھەرەمنىڭ بىرى ۋە ئىبادەت ئۈچۈن يىرىقلاردىن سەپەر قىلىشقا بولىدىغان ئۈچ چوڭ مەسجىدنىڭ بىرى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ئۈچ مەسجىدكىلا ئىبادەت ئۈچۈن سەپەر قىلىشقا بولىدۇ. ئۇلارنىڭ بىرى، مەسجىدى ھەرەم، يەنە بىرى، مېنىڭ بۇ مەسجىدىم، ئۈچىنچىسى مەسجىدى ئەقسادۇر.»[1] مەدىنە مۇنەررە شەھىرىدىكى بۇ مەسجىد تارىختىن بىرى«مەسجىد نەبەۋى – پەيغەمبەر مەسجىدى»دەپ ئاتىلىپ كەلمەكتە.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەدىنە مۇنەۋۋەرە شەھىرىگە بارغاندىن كېيىنكى تۇنجى ئىشى مەسجىد سېلىش بولغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنە مۇنەۋۋەرە شەھىرىگە ھىجرەت قىلىپ بارغان كۈنى ئۇنىڭ تۆگىسى شەھەرنىڭ مەركىزىدىكى بىر ئورۇنغا بېرىپ تىز چۆكىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇ ئورۇننى ئىگىسىدىن سېتىپ ئېلىپ مەككىدىن كەلگەن

(1) ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى

مۇھاجىرلار ۋە مەدىنىلىك ئەنسارلار ھەممە بىر قول بولۇپ بۇ ئورۇنغا مەسجىد سېلىشقا كىرىشىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالاممۇ باشقىلار قاتارىدا مەسجىدنى سېلىش ئىشلىرىدا قاتتىق ئىشلەيدۇ. مەسجىد بىر قانچە ئاي ئىچىدە پۈتۈپ چىقىدۇ. مەسجىدنىڭ قىبلىسى پەلەستىندىكى مەسجىد ئەقساغا قارايتتى. مەسجىدنىڭ ئۈستى خورما دەرىخىنىڭ شاخلىرى بىلەن يېپىلغان. تۈۋرۈكلىرى خورما ياغاچلىرىدىن، تېگى تاش بىلەن قوپۇرۇلغان. تاملىرى خام قىشلار بىلەن تۇرغۇزۇلغان. شۇ ۋاقىتتىكى مەسجىد نەبەۋىنىڭ كەڭلىكى 30 مېتىر، ئۇزۇنلىقى 35 مېتىر بولۇپ چىققان. ئۈچ تەرەپتىن دەرۋازىسى بار ئىدى. مەسجىد نەبەۋى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدىن باشلاپ ھەمىشە كېڭەيتىلىپ كەلدى، ئاۋۋالقى 4 خەلىپە، ئەمەۋىيلەر، ئابباسىيلار، ئوسمانىيلار ۋە ئەڭ ئاخىرىدا ھازىرقى سەئۇدى ئەرەبىستان ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن كېڭەيتىلدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنبىرى

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەسجىد نەبەۋىدىكى مۇنبىرىنىڭ ئىسلام دىنىدا مۇقەددەس ئورنى بار. شۇڭا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام :«كىمكى مۇشۇ مۇنبەرنىڭ يېنىدا

تۇرۇپ يالغان ئىشقا قەسەم قىلىدىكەن، ئۇ ئورنىنى دوزاختا كۆرسە بولىدۇ»[1] دېگەن.

رەۋزە شەرىپ

مەسجىد نەبەۋىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنبىرى بىلەن ئۆيىنىڭ ئارىسىدا «رەۋزە شەرىپ» دېگەن جاي بار. بۇ جاينىڭ ئۇلۇغلىقىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ئۆيۈم بىلەن مۇنبىرىم ئوتتۇرىسىدا جەننەتنىڭ باغچىلىرىدىن بىر باغچە باردۇر.»[2] بۇ ھەدىستە تىلغا ئېلىنغان «باغچە» رەۋزە شەرىفتۇر.

سۇففە

قىبلە كەبىگە ئۆزگەرگەندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەسجىدنىڭ ئاخىرىدىكى شىمال تەرىپىنىڭ ئۈستىنى يېپىشقا بۇيرۇيدۇ. شۇندىن بېرى بۇ جاي ساھابىلاردىن ئۆي - ماكانى يوق، ئائىلىسىمۇ يوق، بەلكى ھېچنەرسى يوق پېقىرلارنىڭ يېتىپ قوپىدىغان ۋە ئاللاھقا

(1) ئىمام مالىك ۋە ئىبنى ماجە رىۋايىتى
(2) ئىمام بۇخارى رىۋايىتى

ئىبادەت قىلىدىغان ئورنى بولۇپ قالغان. بۇ جايدا تۇرغۇچىلار «ئەھلى سۇففە» دەپ ئاتىلاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋە قول ئىلكىدە بار ساھابىلار ئەھلى سۇففەنىڭ ئېھتىياجلىرىنى قامدايتتى. بۇ جاي ھازىرمۇ ھەمىشە قىستىلاڭغۇ بولىدۇ، ھەركىم بۇ جايدا ئولتۇرۇپ ئىبادەت قىلىش ئۈچۈن تالىشىدۇ، ھېچ ۋاقىتتا بىكار قالمايدۇ.

ھۇجرە شەرىپ

ھۇجرە شەرىپ – پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئۆيى بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولغىنىدا بۇ ئۆيگە دەپنە قىلىنغان. 13-ھىجرىيە (634م) يىلىغا كەلگەن بىرىنچى خەلىپە ئەبۇ بەكرى رەزىيەاللاھۇ ئەنھۇ ۋاپات بولغىنىدا، ئۆزىنىڭ ۋەسىيىتى بويىچە مۇشۇ ئۆيدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا دەپنە قىلىنغان. ھىجرىيىنىڭ 24-يىلى ئىككىنچى خەلىپە ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ۋاپات بولۇپ، ئىلگىرى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن سورىغىنىغا ئاساسەن، ئۇمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا دەپنە قىلىنغان. خەلىپە ئۆمەر دەپنە قىلىنغان بۇ جاينى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئۆزى ئۈچۈن

ساقلىغان بولـۇپ، خەلىپە ئۆمەر ئۇنى سورىغانلىقتىن ئۇنىڭغا بىرىنۋەتكەن ئىكەن.

ھازىرقى مەسجىد نەبەۋى

ئەڭ ئــاخىرقى كېڭەيــتىش پادىشــاھ فەھــدنىڭ زامانىــدا باشـلانغان بولـۇپ، مىلادىـيە 1985- يىلىـدىن 1993 – يىلىنـىڭ ئــاخىرىغىچە داۋام قىلغــان. بــۇ قېتىمقــى كېڭەيتىشــتە 16500 كۋادرات مېتىـر قوشـۇلۇپ، مەسـجىد نەبەۋىنىـڭ ئومـۇمى يەر مەيــدانى 165مىــڭ كــۋادرات مېتىرغــا يەتــكەن. مەســجىد نەبەۋىنىـــڭ ئۆگزىســـىنىمۇ نامـــاز ئوقۇيـــدىغان مەيـــدانغا ئايلاندۇرغانـدىن كېيىن بـۇ جايـدا 90 مىـڭ ئـادەم ئـازادە نامـاز ئوقۇيالايدىغان بولغان.

بۇرۇن مەسجىد نەبەۋىنىڭ ھەر بىـرى 72 مېتىـر ئېگىـزلىكتە 4 مۇنارىسـى بـار ئىـدى. ئۇنىڭغـا يەنە ھەر بىرىنىـڭ ئېگىزلىكـى 104 مېتىـــردىن كېلىـــدىغان6 مۇنـــارە قوشـــۇلۇپ، جەمـــى 10 مۇنارە بولۇپ قەد كۆتۈرۈپ تۇرماقتا.

شۇ كۈنگە كەلگىچىلىك مەسجىد نەبەۋىنىـڭ 16 دەرۋازىسـى بـــار ئىـــدى. پادىشـــاھ فەھـــدنىڭ نـــۆۋەتتىكى كېڭەيتىشـــدە 65 دەرۋازا يېڭـــىدىن بېكىتىلىـــپ، جەمـــى 81 دەرۋازا بولـــدى.

مەسجىد نەبەۋىنىڭ ئاستىغا گاراجلار ياسالغان بولۇپ، ئۇنىڭ 8 تەرەپتىن كىرىش ئېغىزى بار. مەسجىد نەبەۋىنىڭ ئىچىدىن ئۆگزىسىگە چىقىش ئۈچۈن 16 جايدىن پەلەمپەي ياسالغان.

مەسجىد نەبەۋىنىڭ بىرىنچى قەۋىتىنىڭ ئىگىزلىكى 4.10 مېتىر، يۇقىرىقى قەۋىتىنىڭ ئىگىزلىكى 12,60 مېتىر، ئەمما ئۆگزىگە تۇتاشقان ئەڭ ئۈستى قەۋىتىنىڭ ئىگىزلىكى 4 مېتىر كېلىدۇ. ئاپتوماتىك ئېچىلىدىغان، كۆنلۈك لەردىن 36 سى ياسالغان بولۇپ بۇ تارىختا تۇنجى ئىش ئىدى. ھازىر يەنە بىر قانچىسى ياسىلىۋاتىدۇ.

مەسجىد نەبەۋىنىڭ شىمال، جەنۇب ۋە شەرق تەرىپىگە ياسالغان مەيدانىنىڭ ئومۇمىي يەر مەيدانى 135 مىڭ كۋادرات مېتىر كېلىدۇ. مەسجىد نەبەۋىگە 4000 كۆپرەك چىراغ بېكىتىلگەن.

مەسجىد نەبەۋىنىڭ ئاستىنقى قەۋىتىگە ياسالغان تاھارەتخانىلىرىمۇ ئىنتايىن مۇكەممەل ھەم زامانىۋى ياسالغان بولۇپ، مەسجىدى ھەرەمنىڭ تاھارەتخانىلىرىن نەچچە ھەسسە ئېسىل ھەم قۇلايلىق ياسالغان.

مەسجىد نەبەۋىنىڭ ئاستىنقى قەۋىتىگە ياسالغان ئاپتوموبىل توختىتىش ئورنىغا ئېلېكترونلۇق لىفتلەر بىلەن چۈشۈپ

چىقىلىدۇ. مەسجىد نەبەۋىنىڭ ئەتراپىدا 560 دانە سۇ ئىچىش تۇرۇبىسى بار.

مەسجىد نەبەۋى ئىسلام تارىخىدا تۇنجى سېلىنغان مەسجىدلەردىن ئىككىنچى مەسجىد بولۇپ سانىلىدۇ. بىرىنچى مەسجىد مەدىنىدىكى «قۇبا مەسجىدى» ئىدى. ئۇنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە ھىجرەت قىلىپ بارغىنىدىن كېيىنلا، تۇنجى قىلىپ بۇ مەسجىدنى سالغان ئىدى. ئاللاھ تائالا «قۇبا مەسجىدى» نى تەرىپلەپ قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دېگەن: ﴿بىرىنچى كۈنىدىن تارتىپلا تەقۋالىق ئاساسىغا قۇرۇلغان مەسجىد ھەقىقەتەن سېنىڭ ناماز ئوقۇشۇڭغا لايىقتۇر. ئۇنىڭدا (گۇناھلاردىن) پاك بولۇشنى سۆيىدىغان كىشىلەر بار. ئاللاھ ھەقىقەتەن پاك بولغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ﴾[1].

«قۇبا مەسجىدى» مەدىنە مۇنەۋۋەرە شەھىرىنىڭ غەربى جەنۇبىدا بولۇپ، مەسجىد نەبەۋىدىن يىراقلىقى تەخمىنەن 5 كىلومېتىر كېلىدۇ.

---

(1) تەۋبە سۈرىسى 108- ئايەت

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قەبرىسى

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قەبرىسى مەسجىد نەبەۋىيدىكى ھۇجرە شەرىپتە بولۇپ، ئۇ ئەينى ۋاقىتتا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئۆيى ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولغىنىدا، ئۇنىڭ مۇبارەك جەسەدى بۇ ئۆيگە دەپنە قىلىنغان. 634-يىلىغا كەلگەن بىرىنچى خەلىپە ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ۋاپات بولغىنىدا، ئۆزىنىڭ ۋەسىيىتى بويىچە مۇشۇ ئۆيدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا دەپنە قىلىنغان. ھىجرىيىنىڭ 24-يىلى ئىككىنچى خەلىپە ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ شېھىد قىلىنغاندا، ئىلگىرى ئۆزى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن سورىغىنىغا ئاساسەن، ئۇمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا دەپنە قىلىنغان. خەلىپە ئۆمەر دەپنە قىلىنغان بۇ جاينى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئۆزى ئۈچۈن ساقلىغان بولۇپ، خەلىپە ئۆمەر ئۇنى سورىغانلىقتىن ئۇنىڭغا رۇخسەت قىلغان ئىكەن.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قەبرىسى مەسجىدنىڭ مۇنبەر تەرىپىدىن بىرىنچى قەبرە بولۇپ، ئۇنىڭدىن كېيىن ئەبۇ بەكرىنىڭ، ئاندىن ئۆمەرنىڭ قەبرىلىرى كېلىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قەبرىسىگە قىلىنغا سۇيىقەستلەر

ھۇجرە شەرىپىنىڭ تاملىرى ئىككىنچى خەلىپە ئۆمەر ئىبنى خەتتابنىڭ زامانىدا بىر قېتىم ياسالغان بولۇپ، ئابباسىيلار خەلىپىسى ئابدۇلمەلىك ئىبنى مەرۋاننىڭ دەۋرىدە يەن بىر قېتىم رېمونت قىلىنغان. 710 -يىلى ۋاپادار خەلىپە ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز ھۇجرە شەرىپىنىڭ تاملىرى قارا تاشتىن قوپۇرۇپ چىققان ۋە ئەتراپىغا 6,5 مېتىر ئېگىزلىكتە تام چۆرۈپ چىققان. ئۇنىڭدىن كېيىن 1476- يىلى قايىتاباي، كېيىن ئوسمان ئىمپېرىيىسىنىڭ سۇلتانى ئابدۇلمەجىدخان مەسجىد نەبەۋىنى رېمونت قىلىش ئەسناسىدا ھۇجرە شەرىپنمۇ رېمەنت رېمونت قىلدۇرغان.

1162- يىلى بەزى رادىكال خرىستىئان پادىشاھلار ماراكەشلىك خرىستىئانلانى ئىشقا سېلىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇبارەك جەسىدىنى ئوغۇرلاشنى پىلانلىغاندا، شۇ ۋاقىتتىكى شام رايونىنىڭ سۇلتانى نۇرىددىن زەنكى[1] دېگەن كىشى چۈشىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى

---

(1) نۇرىددىن زەنكى ئىمادۇددىن زەنكىنىڭ ئىككىنچى ئوغلى بولۇپ، ئىمادۇددىن زەنكى ئاۋۋال ھازىرقى ئىراقنىڭ مۇسىل شەھىرىنى كېيىنچە باشقا جايلارنى

كۆرىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭ چۈشىدە، رەڭگى سېرىق كەلگەن ئىككى ئادەمنى كۆرسىتىپ:« بۇ ئىككى ئادەمنى مەندىن يىراقلاشتۇرغىن» دەيدۇ. نۇرىددىن زەنكى بۇ چۈشنى كۆرگەندىن كېيىن 20 كىشىنىڭ ھەمراھلىقىدا نۇرغۇن مىقداردا پۇل – مال بىلەن يولغا چىقىپ مەدىنە مۇنەۋۋەرە

بىرلەشتۈرۈپ 522- ھىجرىيە(1128م) يىلى ھازىرقى شامنىڭ ھەلەب شەھىرىنى قولىغا ئالغان، 538- ھىجرىيە(1144م) يىلى بىرىنچى سەلىب ئۇرۇشىدا غەربلىك خرىستىئانلار شەرقتە زورلۇق بىلەن قۇرغان تۇنجى دۆلەت رەھا شەھىرىنى ئۇلارنىڭ قولىدىن قايتۇرۇپ ئالغان، 541- ھىجرىيە(1147م) يىلى دۈشمەنلەر تەرىپىدىن سۇيىقەست بىلەن شەھىد قىلىنغان مۇسۇلمان قوماندان ئىدى. نۇرىددىن زەنكى ھىجرىيە 511-يىلى شەۋۋال ئېيىنىڭ 17- كۈنى (1118- يىلى 11- فېۋرال) دۇنياغا كەلگەن، ئاتىسىنىن ۋاپاتىدىن كېيىن نۇرىددىن ئاكىسى سەيفۇددىن بىلەن ئاتىسىنىڭ دۆلىتىنى بۆلۈشكەن، نۇرىددىن ھەلەبنى. سەيفۇددىن مۇسىلنى ئالغان. 542- ھىجرىيە (1147م) يىلى غەربلىك خرىستىئانلار ئىككىنچى قېتىملىق سەلىب ئۇرۇشىنى قوزغاپ قوشۇن بىلەن يېتىپ كەلگەن بولسىمۇ، نۇرىددىنىنىڭ مۇسۇلمان قوشۇنلىرى ئۇلارنى ئارقىغا قايتۇرغان. كېيىنچە شام بىلەن مىسىرنى ئۆز دۆلىتىگە قوشۇپ، دىمەشىقنى پايتەخت قىلغان.ھىجرىيىنىڭ 589-يىلى 11- شەۋۋال(1174م 15- ماي كۈنى) 59 يېشىدا دەمەشىقتا ئالەمدىن ئۆتكەن، بولۇپ، قەبرىسى ھازىر دەمەشىق شەھىرىدە گۈمبەز ئىچىدا ساقلانماقتا. ئىسلام ئۆلىمالىرىنىڭ نۇرىددىن زەنكى ھەققىدە ئېيتقان مەدھىيە سۆزلىرى باردۇر. چۈنكى نۇرىددىن زەنكى ئادالەتپەرۋەر، ئېسىل – پەزىلەتلىك، تەقۋادار كىشى ئىكەن.

شەھرىگە 16 كۈندە يېتىپ كېلىدۇ. چۈشىدە كۆرسىتىلگەن مەزكۇر ئىككى سىرىق ئادەمنى تېپىش ئۈچۈن شەھەر ئەھلىگە ھەر كۈنى پۇل تارقىتىدۇ. پۈتۈن مەدىنە مۇنەۋۋەرە شەھىرىنىڭ ئاھالىسى ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ بولىدۇ. لېكىن چۈشىدە كۆرسىتىلگەن ئىككى ئادەم كەلمەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن كىشىلەردىن« سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىن مېنىڭ يېنىمغا كەلمىگەنلەر مۇ بارمۇ؟» دەپ سورىغاندا، كىشىلەر:«ماراكەشلىك ئىككى نەپەر باي ئادەم بار، ئۇلار ھەجگە كەلگەن ئىكەن، ھۇجرە شەرىپىنىڭ يېنىدىكى بىر كىچىك ئۆيدە ئولتۇرىدۇ. ئۇلاربەك تەقۋادار ئادەملەر ئىكەن، كىشىلەرگە سەدىقە بېرىش ۋە ھەمىشە ناماز ئوقۇش بىلەن بولىدۇ»دېيىشىدۇ. ئاندىن سۇلتان ئۇلار بىلەن ھېلىقى ئۆيگە بارىدۇ. تەكشۈرسە ھېچقانداق شۈبھىلىك نەرسە كۆرەلمىگەن سۇلتان ئۆيىنىڭ ھەممە تەرىپىنى ئىنچىكىلەپ ئاختۇرۇپ چىقىش نەتىجىسىدە، ئۆيدىن ھۇجرە شەرىپكە كېتىپ بارغان كىچىككىنە بىر تونېلنى كۆرىدۇ. مەزكۇر ئىككى ئادەم قىيىن – قىستاققا ئېلىنغاندىن كېيىن، ئۆزلىرىنىڭ راستىنلا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇبارەك جەسىدىنى ئوغۇرلاش ئۈچۈن كەلگەنلىكلىرىنى ئېتىراپ قىلىشىدۇ.

بۇ ۋەقەدىن كېيىن سۇلتان نۇرىددىن زەنكى ھۇجرە شەرىپىنىڭ

تـۆت ئەتراپىنـى ناھـايىتى چوڭقـۇر كـولاپ چىقىـپ، يەر ئاسـتى چوڭقۇرلىقىـدىن باشـلاپ يەر يـۈزىـگىچە پۈتـۈنلەي قوغۇشـۇن بىلـەن تـام سـېلىپ چىقىشـقا بۇيرۇيـدۇ. ھۇجرە شـەرىپىنىڭ ئەتراپىـدىكى بـۇ قوغۇشـۇن تـام ھېلىـھەم شۇ پېتىـچە داۋام قىلىپ كەلمەكتە[1].

(1) «ۋەفائۇل ۋەفا» ناملىق تارىخي مەنبەنىڭ 2- توم 648- بېتىدىن ئېلىندى.

الأدعية المختارة

الأدعية المختارة من القرآن الكريم

1. رَبَّنَا ظَلَمْنَآ أَنفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَاسِرِيْنَ.

2. رَبِّ إِنِّيَ أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلاَّ تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِيَ أَكُن مِّنَ ٱلْخَاسِرِيْنَ.

3. رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ.

4. وَتُبْ عَلَيْنَآ إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيْمُ.

5. رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيْمَ الصَّلاَةِ وَمِن ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءَ. رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ.

6. رَّبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيْرُ. رَبَّنَا لاَتَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ.

7. رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي.

8. رَبَّنَآ آتِنَا مِنْ لَّدُنكَ رَحْمَةً وَهَيِّىءْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَداً.

9. رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحاً تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِيْنَ.

10. لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِيْنَ.

11. رَبِّ هَبْ لِي حُكْماً وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِيْنَ. وَاجْعَل لِّي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الآخِرِيْنَ وَاجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيْمِ.

12. قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَن تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَاءُ. بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ. تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الَمَيَّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَن تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ.

13. رَّبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِّي مِن لَّدُنكَ سُلْطَاناً نَّصِيْراً.

14. رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيراً.

15. رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا.

16. سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيْرُ.

17. رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلاَ تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْراً كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلاَ تُحَمِّلْنَا مَا لاَ طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنتَ مَوْلاَنَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِيْنَ.

18. رَبَّنَا لاَ تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ. رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لاَّ رَيْبَ فِيْهِ إِنَّ اللّهَ لاَ يُخْلِفُ الْمِيْعَادَ.

19. رَبَّنَا إِنَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

20. رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَاماً. إِنَّهَا سَاءتْ مُسْتَقَرّاً وَمُقَاماً.

21. رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِيْنَ إِمَاماً.

22. ربَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِيْنَ.

23. رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنزَلَتْ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِيْنَ.

23. فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ أَنتَ وَلِيِّي فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِماً وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِيْنَ.

24. رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْماً فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيْمِ. رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدتَهُم وَمَن صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ. وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَن تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ.

25. رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

26. رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذا بَاطِلاً سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ. رَبَّنَا إِنَّكَ مَن تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِيْنَ مِنْ أَنصَارٍ. رَّبَّنَا إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِياً يُنَادِي لِلاِيْمَانِ أَنْ آمِنُواْ بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الأبْرَارِ.رَبَّنَا وَآتِنَا مَا وَعَدتَنَا عَلَى رُسُلِكَ وَلاَ تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لاَ تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ.

27. رَبَّنَا لاَ تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ..وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِيْن.

28. رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلاِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالاِيْمَانِ وَلاَ تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلاًّ لِّلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَّحِيْمٌ.

29. رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحاً تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ.

30. رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ.

31. رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنتَ خَيْرُ الرَّاحِمِيْنَ.

32. رَّبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلاً مُّبَارَكًا وَأَنتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِيْنَ.

33. رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ.

34. فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِيْنَ.

35. رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِيْنَ.

الأدعية المختارة من الأحاديث

36. اَللّهمَّ إِنّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْماً كَثِيْراً، وَلاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاَّ أنْتَ، فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرةً مِنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيْمُ.

37. اَللَّهُمَّ إِنّي أَسْأَلُكَ الْمُعَافَاةَ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ.

38. اَللَّهُمَّ اهْدِنِي وَسَدِّدْنِي.اَللَّهُمَّ إِنّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالسَّدَادَ.

39. اَللَّهُـمَّ أَعِنِّـي عَلَـى ذِكْـرِكَ وَشُـكْرِكَ وَحُسْـنِ عِبَادَتِكَ.

40. اَللَّهُمَّ إِنِّـي أَعُـوذُ بِرِضَـاكَ مِـنْ سَـخَطِكَ، وَأعُـوذُ بِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لاَ أُحْصِـي ثَنَـاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ.

41. اَللَّهُمَّ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِيْنِكَ.

42. اَللَّهُـمَّ مُصَـرِّفَ الْقُلُـوبِ صَـرِّفْ قُلُوبَنَـا عَلَـىٰ طَاعَتِكَ.

43. اَللَّهُمَّ رَحْمَتَكَ أَرْجُو، فَلاَ تَكِلْنِـي إِلَـى نَفْسِـي طَرْفَـةَ عَيْنٍ، وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، لاَ إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ.

44. اَللَّهُـمَّ أَحْسِـنْ عَاقِبَتَنَـا فـي الأُمُـورِ كُلِّهَـا، وَأَجِرْنَـا مِنْ خِزْيِ الدُّنيَا وَعَذَابِ الآخِرَةِ.

45. اَللَّهُـمَّ إِنَّـا نَسْـأَلُكَ مِـنْ خَيْـرِ مَـا سَـأَلَكَ مِنْـهُ نَبِيُّـكَ مُحمَّـدٌ صَـلَّى الله عَلَيْـهِ وَسَـلَّمْ، ونَعُـوذُ بِـكَ مِـنْ شَـرِّ مَـا اسْـتَعَاذَ مِنْـهُ نَبِيُّـكَ مُحمـدٌ صَـلَّى الله عَلَيْـهِ وَسَـلَّمْ وأَنْـتَ

الْمُسْتَعَانُ وعَلَيْكَ البَلاَغُ وَلاَحَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إلاَّ بِاللهِ.

46. اَللَّهُمَّ حَبّبْ اِلَيْنَا الإِيْمَانَ وَزَيّنْهُ فِي قُلوُبِنَا وَكَرِّهْ اِلَيْنَا الْكُفرَ وَالْفُسوُقَ وَالْعِصْيَانَ وجْعَلْنَا مِنَ الرَّاشِدِيْنَ.

47. اَللَّهُمَّ إِنّي أَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ والعَمَلَ الَّذِي يُبَلِّغُنِي حُبَّكَ. اَللَّهُمَّ أجْعَلْ حُبَّكَ أحَبَّ إليَّ مِنْ نَفْسِي وأَهْلِي وَمِنْ الْمَاءِ البَارِدِ.

48. اَللَّهُمَّ إنّي أعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لاَ يَنْفَعُ، وقَلْبٍ لاَ يَخْشَعُ، وَدُعاءٍ لاَ يُسْمَعُ، وَنَفْسٍ لاَ تَشْبَعُ، اَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَؤُلاَءِ الأرْبَعِ.

49. اَللَّهُمَّ بِعِلْمِكَ الْغَيْبَ وَقُدْرَتِكَ عَلَى الْخَلْقِ، أَحْيِنِي مَا عَلِمْتَ الْحَيَاةَ خَيْراً لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْراً لِي، اَللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَشْيَتَكَ فِي الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، وَكَلِمَةَ العَدْلِ وَالْحَقِّ فِي الْغَضَبِ وَالرِّضَا، وَأَسْأَلُكَ الْقَصْدَ فِي الْفَقْرِ وَالْغِنَا، وَأَسْأَلُكَ نَعِيماً لَا يَنْفَدُ، وَقُرَّةَ عَيْنٍ لَا تَنْقَطِعُ، وَأَسْأَلُكَ الرِّضَا بَعْدَ الْقَضَاءِ، وَأَسْأَلُكَ بَرْدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ، وَأَسْأَلُكَ لَذَّةَ النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ،

وَأَسْأَلُكَ الشَّوْقَ إِلَى لِقَائِكَ فِي غَيْرِ ضَرَّاءَ مُضِرَّةٍ، وَلَا فِتْنَةٍ مُضِلَّةٍ، اَللَّهُمَّ زَيِّنَّا بِزِينَةِ الإِيْمَانِ، وَاجْعَلْنَا هُدَاةً مُهْتَدِيْنَ.

50. اَللَّهُمَّ عَلِّمْنِي مَا يَنْفَعُنِي وَأَنْفَعْنِي بِمَا عَلَّمْتَنِي وَزِدْنِي عِلْمًا.

51. اَللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ، وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ، وَالْغَنِيْمَةَ مِنْ كُلِّ بِرٍّ، وَالسَّلاَمَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ. اَللَّهُمَّ لاَ تَدَعْ لِي ذَنْباً إِلاَّ غَفَرْتَهُ. وَلاَ هَمًّا إِلاَّ فَرَّجْتَهُ، وَلاَ حَاجَةً هِيَ لَكَ رِضاً إِلاَّ قَضَيْتَهَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ.

52. اَللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِيْمَاناً لَا يَرْتَدُّ، وَنَعِيْماً لَا يَنْفَدُ، وَمُرَافَقَةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَعْلَى جَنَّةِ الْخُلْدِ.

53. اَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَمِلْتُ وَمِنْ شَرِّ مَا لَمْ أَعْمَلْ.

54. اَللَّهُمَّ اِنِّي اَعُوذُ بِكَ أَنْ أُشْرِكَ بِكَ وَاَنَا اَعْلَمُهُ وَاَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لاَ اَعْلَمُ.

55. اَللَّهُمَّ أَرِنِـي الْحَـقَّ حَقًّـا وَارْزُقْنِـي اِتِّبَاعَـهُ وَأَرِنِـي الْبَاطِلَ بَاطِلاً وَارْزُقْنِي اِجْتِنَابَهُ.

56. اَللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ العَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي.

57. اَللَّهُـمَّ اِنِّــي اَعوُذُبِـكَ مِـنْ جَهْـدِ الْـبَلاَءِ، ودَرَكِ الشَّقَاءِ، وَسُوْءِ الْقَضَاءِ، وَشَمَاتَةِ ٱلأَعْدَاءِ.

58. اللَّهم إِنِّي أَعُوذُبِكَ مِنْ زَوَالِ نِعْمَتِكَ، وَمِنْ تَحَوُّلِ عَافِيَتِكَ، وَمِنْ فُجَائَةِ نَقَمَتِكَ، وَمِنْ جَمِيْعِ سَخَطِكَ.

59. اَللَّهُـمَّ إِنِّـي أَعُـوذُ بِـكَ مِـنْ فِتْنَـةِ النَّـارِ، وَعَـذَابِ النَّارِ، وَفِتْنَةِ الْقَبْرِ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَـةِ الْغِنـىٰ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَـةِ الْفَقْرِ. وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ فِتْنَـةِ الْمَسِيْحِ الدَّجَّالِ.

60. اَللَّهُـمَّ إِنِّــي أَعُــوذُ بِــكَ مِــنْ مُنْكَـرَاتِ ٱلأَخْــلاَقِ وَالأَعْمَالِ وَٱلأَهْوَاءِ.

61. اَللَّهُمَّ اَصْلِحْ لِـي دِينـيِ الَّذي هُوَ عِصْمَةُ اَمْرِي، وَاَصْـلِحْ لِـي دُنْيـاَيَ الَّتـيِ فِيْهـاَ مَعاَشــيِ، وَ اَصْـلِحْ لِـي

آخِرَتـِي الَّتـي اِلَيْهـاَ مَعاَدِي، وَجْعَلِ الْحَيـاَةَ زِيـاَدَةً لـيِ فـيِ كُلِّ خَيْرٍ، وَالْمَوْتَ راَحَةً ليِ مِنْ كُلِّ شَرٍّ.

62. اَللَّهُمَّ إِنِّـي أعُـوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَـزَنِ، والْبُخْـلِ وَالْجُبْنِ، وَأعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ وَالْهَرَمِ وَضَلَعِ الدَّيْنِ وَغَلَبَةِ الْعَدُوِّ.

63. لاَ إِلَـهَ إِلاَّ اللهُ وَحْـدَهُ لاَشَـرِيْكَ لَـهُ، لَـهُ الْمُلْـكُ وَلَـهُ الْحَمْدُ يُحْيِ وَيُمِيْتُ وَهُوَ حَيٌّ لاَ يَمُوْتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ.

64. اَللَّهُمَّ إِنِّـي أَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَـزَنِ، وَالْعَجْـزِ وَالْكَسَلِ، وَالْبُخْلِ وَالْجُبْنِ، وَضَلَعِ الدَّيْنِ وَغلَبَةِ الرِّجَالِ.

65. اَللَّهُـمَّ اكْفِنِــي بِحَلاَلِــكَ عَـنْ حَرَامِـكَ، وَاغْنِنِــي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ.

66. اَللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أَمَتِكَ نَاصِيَتِي بِيَدِكَ، مَاضٍ فِيَّ حُكْمُكَ، عَدْلٌ فِيَّ قَضَـاؤُكَ، أَسْـأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ، سَمَّيْتَ بِـهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَـهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَـهُ أَحَداً مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ اِسْـتَأْثَرْتَ بِـهِ فِي عِلْمِ الْغَيْـبِ

عِنْـدَكَ، أَنْ تَجْعَـلَ الْقـرآن رَبِيْـعَ قَلْبِـي وَنُـوْرَ صَـدْرِي وَجَلاَءِ حُزْنِي َوذِهَابَ هَمِّي.

67. اَللَّهُـمَّ اهْـدِنِي فِـيْمَنْ هَـدَيْتَ ، وَعَـافِنِي فِـيْمَنْ عَافَيْـتَ، وَتَـولَّنِي فِـيْمَنْ تَ َوَلَّيْـتَ ،وَبَـارِكْ لِـي فِيْمَـا أَعْطَيْتِ، وَقِنِـي شَرَّ مَا قَضَيْتَ فَإِنَّكَ تَقْضِـي وَلاَ يُقْضـىٰ عَلَيْكَ ، إِنَّـهُ لاَّ يَـذِلُّ مَـنْ وَالَيْـتَ، وَلاَ يَعِـزُّ مَـنْ عادَيْـتَ، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ.

68. يـاَحَيُّ يـاَ قَيّـوُمُ بِرَحْمَتِـكَ أَسْـتَغِيْثُ، أَصْـلِحْ لِـيِ شَأْنِي كُلِّهِ وَلاَ تَكِلْنِي إِلىَ نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ.

69. اَللَّهُـمَّ صَـلِّ عَلـىَ مُحَمَّـدٍ وَعَلَـى آلِ مُحَمَّـدٍ، كَمَـا صَلَّيْتَ عَلىَ إبْرَاهِيْمَ وَعَلَى آلِ إبْرَاهِيْمَ إنَّكَ حَمِيْدٌ مَجِيْدٌ.

70. اَللَّهُـمَّ بَـارِكَ عَلَـى مُحَمَّـدٍ وَعَلَـى آلِ مُحَمَّـدٍ، كَمَـا بَارَكْـتَ عَلَـى إبْـرَاهِيْمَ وَعَلَـى آل إبْـراَهِيْمَ إنَّـكَ َحَمِيـدٌ مجَيْ ِدٌ.

71. اَللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِـي وَبَيْنَ خَطَايَـايَ كَمَـا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اَللَّهُمَّ نَ َقِّنِـي مِنَ الْخَطاَيَـا كَمَـا يُنَقَّـى

الثَّوْبُ ٱلاَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اَللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطاَيَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ.

72. سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلاَمٌ عَلَى الْمُرْسَلِيْنَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ.

پايدىلىنىلغان ماتېرىياللار

1- فقة السنة

2- المفتاح شرح نور الإيضاح

3- اللباب شرح الكتاب

4- التسهيل الضروري لمسائل القدوري

5- العمدة في الحج والعمرة

6- صفة الحج والعمرة

7- الحج والعمرة وأدعيتهما

8- التحقيق والإيضاح لكثير من مسائل الحج والعمرة والزيارة